

กิตติกรรมประกาศ

เอกสารงานวิจัย “สภาวะสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม ในชุมชนชาวไทยภูเขาภาคเหนือตอนบน” ดำเนินการภายใต้ศูนย์พัฒนาอนามัยพื้นที่สูง กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เพื่อประเมินสถานการณ์ด้านสุขภาพและด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ในชุมชนชาวไทยภูเขาเขตภาคเหนือตอนบน

งานวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ดังนี้

1. นางนิตยา แสงเล็ก ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาอนามัยพื้นที่สูง ที่เห็นชอบอนุมัติให้ดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาในการทำวิจัย และการเขียนรายงานวิจัย
2. นางสมควร ใจกระจ่าง หัวหน้าฝ่ายแผนงานและประเมินผล ศูนย์พัฒนาอนามัยพื้นที่สูง ที่ให้คำปรึกษา คำแนะนำด้านวิชาการ สนับสนุนการดำเนินงาน ตลอดจนเป็นกำลังใจให้กับทีมงานจนสิ้นสุดการวิจัย
3. บุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินงานทุกระดับ อาทิ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน และตาก สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ที่เป็นพื้นที่วิจัยทั้งหมด 14 อำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล บุคลากรสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุข ที่ให้ความร่วมมือและเก็บข้อมูลครั้งนี้
4. ทีมงานรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ของศูนย์พัฒนาอนามัยพื้นที่สูง ซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการ พนักงานพิมพ์ ที่ปฏิบัติงานด้วยความอดทน และทำงานเป็นทีมที่ดี
5. ผู้ตอบแบบสอบถามทุกคน ที่ให้ความร่วมมือในการตอบคำถาม ทำให้ได้รับทราบข้อมูล

ผู้วิจัยขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้ และขออภัยหากมิได้เอ่ยนามบุคคลอื่นในที่นี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารงานวิจัยนี้ จะเป็นประโยชน์แก่บุคลากรในหลายภาคส่วน ที่ปฏิบัติงานกับประชากรในชุมชนบนพื้นที่สูง ทั้งนี้เพื่อร่วมกันพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้แก่ประชากรคนไทยในพื้นที่สูงต่อไป

กันยายน 2556

บทคัดย่อ

การสำรวจสภาวะสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม ในชุมชนชาวไทยภูเขาภาคเหนือตอนบน ปี 2556 มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสถานการณ์สภาวะสุขภาพตามกลุ่มวัย สถานการณ์อนามัยสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน และการเปลี่ยนแปลงของประชากรชาวไทยภูเขาเขตภาคเหนือตอนบน ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคัดเลือกจากพื้นที่ชุมชนชาวไทยภูเขาในเขตภาคเหนือตอนบน 9 จังหวัด โดยคัดเลือกจังหวัดที่มีประชากรชาวไทยภูเขาอาศัยอยู่จำนวนตั้งแต่ 100,000 คนขึ้นไป การสุ่มตัวอย่างใช้หลักความน่าจะเป็น Probability Sampling Without Replacement Multi-stage Sampling ทำการเก็บข้อมูลทั้งหมด 66 หมู่บ้าน สัมภาษณ์แม่ที่มีลูกอายุ 0-1 ปี หมู่บ้านละ 10 คน เด็กอายุ 1-5 ปี เด็กอายุ 6-12 ปี เยาวชนอายุ 10 – 24 ปี สตรีวัยเจริญพันธุ์ที่อยู่กับสามีอายุ 15 – 49 ปี หมู่บ้านละ 20 คน สสำรวจด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน หมู่บ้านละ 20 หลังคาเรือน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดกลุ่มละ 1,320 คน ยกเว้นแม่ที่มีลูกอายุ 0-1 ปี มีจำนวน 660 คน ดำเนินการสำรวจระหว่าง เดือนเมษายน – มิถุนายน 2556 วิเคราะห์และแปลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

ผลการสำรวจสภาวะสุขภาพแม่ที่มีลูกอายุ 0 – 1 ปี พบว่า มีการฝากครรภ์ ร้อยละ 97.3 ฝากครรภ์ครั้งแรกอายุครรภ์น้อยกว่า 12 สัปดาห์ ร้อยละ 58.4 ฝากครรภ์ครบ 5 ครั้งตามเกณฑ์ ร้อยละ 72.6 ได้รับยาเม็ดเสริมไอโอดีนขณะตั้งครรภ์ ร้อยละ 85.2 ด้านการคลอดบุตรพบว่าหญิงตั้งครรภ์ชาวไทยภูเขาคลอดบุตรที่โรงพยาบาลของรัฐ ร้อยละ 88.3 คลอดบุตรที่บ้าน และในไร่ ร้อยละ 8.7 คลอดบุตรที่โรงพยาบาลเอกชนคลินิก ร้อยละ 3.0 เมื่อจำแนกการคลอดโดยบุคคลพบว่า คลอดบุตรโดย เจ้าหน้าที่สาธารณสุข พยาบาล แพทย์ ร้อยละ 91.3 รองลงมาคือ หมอตำแย ญาติ สามี ร้อยละ 6.4 ผดุงครรภ์โบราณที่ผ่านการอบรมแล้ว ร้อยละ 2.3 ด้านน้ำหนักของทารกแรกคลอดส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 2,500 - 3,000 กรัม ร้อยละ 50.0 น้ำหนักแรกคลอดน้อยกว่า 2,500 กรัม ร้อยละ 9.8 เด็กได้รับนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ร้อยละ 73.9 อายุของแม่ที่คลอดบุตรอายุ 10-19 ปี ร้อยละ 14.2 และส่วนใหญ่จะคลอดบุตรในช่วงอายุ 20-29 ปี ร้อยละ 59.9 อายุที่ต่ำที่สุดของแม่ที่คลอดบุตร คือ 14 ปี สูงสุด 51 ปี อายุเฉลี่ยการคลอดบุตรเท่ากับ 25.9 ปี

ผลการสำรวจสภาวะสุขภาพ เด็กอายุ 1 - 5 ปี ด้านการเจริญเติบโต พบว่ามีน้ำหนักตามเกณฑ์อายุ ร้อยละ 67.3 ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ ร้อยละ 55.3 เตี้ย ร้อยละ 27.1 ส่วนสูงตามเกณฑ์และรูปร่างสมส่วน ร้อยละ 39.7 ส่วนสูงตามเกณฑ์และสูงกว่าเกณฑ์รวมกัน ร้อยละ 58.3 ด้านพัฒนาการพบว่า มีพัฒนาการสมวัย ร้อยละ 91.29

ผลการสำรวจสภาวะสุขภาพ เด็กวัยเรียนอายุ 6 - 12 ปี ด้านการเจริญเติบโต ภาวะอ้วนและสุขภาพช่องปาก พบว่า มีน้ำหนักตามเกณฑ์อายุ ร้อยละ 65.9 รูปร่างสมส่วน ร้อยละ 74.6 มีส่วนสูงตามเกณฑ์และรูปร่างสมส่วน ร้อยละ 45.0 เตี้ย ร้อยละ 24.3 มีส่วนสูงตามเกณฑ์ค่อนข้างสูงและสูงกว่าเกณฑ์รวมกัน ร้อยละ 62.9 ภาวะอ้วน ร้อยละ 3.3 ด้านสุขภาพช่องปาก พบว่า ฟันผุ ร้อยละ 50.3

ผลการสำรวจสภาวะสุขภาพ เยาวชนอายุ 10 – 24 ปี พบว่า เคยสูบบุหรี่และปัจจุบันยังสูบ ร้อยละ 8.9 สูบบุหรี่เฉลี่ยจำนวน 4.5 มวนต่อวัน จำนวนการสูบบุหรี่สูงที่สุดเท่ากับ 20 มวนต่อวัน เคยดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ 25.0 ปัจจุบันยังดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ 14.4 เคยเสพยาเสพติด ร้อยละ 1.1 ชนิดของสารเสพติด คือ ยาบ้าและกาว เคยมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 17.3 มีการป้องกันเมื่อมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 58.5 โดยส่วนใหญ่ใช้ถุงยางอนามัย ร้อยละ 87.3

ผลการสำรวจด้านสภาวะสุขภาพ สตรีวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 – 49 ปี ที่อยู่กินกับสามี เคยตั้งครรภ์ ร้อยละ 96.1 ส่วนใหญ่ตั้งครรภ์จำนวน 2 ครั้ง จำนวนการตั้งครรภ์เฉลี่ย เท่ากับ 2.56 ครั้ง เคยแท้ง ร้อยละ 17.7 เคยแท้งเฉลี่ย 2.44 ครั้ง ส่วนใหญ่มีบุตรเมื่ออายุ 20 – 29 ปี ร้อยละ 48.0 มีบุตรคนแรกเมื่ออายุ

10 – 19 ปี ร้อยละ 44.2 จำนวนบุตรในปัจจุบันไม่เกิน 2 คน ร้อยละ 60.5 จำนวนบุตรในปัจจุบันเฉลี่ย 2.34 คน จำนวนบุตรในปัจจุบันมากที่สุดจำนวน 10 คน ด้านการวางแผนครอบครัว พบว่า มีการคุมกำเนิด ร้อยละ 83.0 ส่วนใหญ่คุมกำเนิดด้วยวิธีใช้ยาฉีดคุมกำเนิด ร้อยละ 45.0 รองลงมาคือ ยาเม็ดคุมกำเนิด ร้อยละ 31.9 ส่วนใหญ่รับบริการคุมกำเนิด ที่โรงพยาบาลของรัฐ ร้อยละ 89.1 ด้านการตรวจคัดกรองมะเร็งเต้านมและมะเร็งปากมดลูก พบว่า เคยตรวจเต้านมด้วยตนเอง ร้อยละ 46.9 เคยตรวจเต้านมด้วยบุคลากรทางสาธารณสุข ร้อยละ 38.5 เคยตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ร้อยละ 62.1

ผลการสำรวจข้อมูลด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน พบว่า ลักษณะที่อยู่อาศัยของครัวเรือนส่วนใหญ่ คือ บ้านไม้ ร้อยละ 62.3 รองลงมาคือ ไม้และปูน ร้อยละ 22.3 ใช้ไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ร้อยละ 70.7 รองลงมาคือ ไม่มีไฟฟ้าใช้ ร้อยละ 7.3 และใช้โซล่าเซลล์ ร้อยละ 22.0 มีส้วม ร้อยละ 89.5 เป็นส้วมนั่งยอง ร้อยละ 88.3 ส้วมนั่งราบ ร้อยละ 0.5 มีทั้งส้วมนั่งยองและนั่งราบ ร้อยละ 0.7 บ้านไม่มีส้วม ร้อยละ 10.5 กำจัดขยะโดยการเผากลางแจ้ง ร้อยละ 35.5 รองลงมาทิ้งในป่าร้อยละ 32.8 แหล่งน้ำดื่ม คือประปาภูเขา ร้อยละ 59.0 รองลงมาคือน้ำฝน ร้อยละ 15.2 ปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนดื่ม ร้อยละ 62.8 ส่วนใหญ่ใช้วิธีต้มน้ำก่อนดื่ม ร้อยละ 59.6 ไม่มีการจัดการน้ำเสียในครัวเรือน ร้อยละ 55.8

ข้อมูลด้านการเปลี่ยนแปลงประชากรและการเจ็บป่วย มีอัตราเกิดเท่ากับ 18.39 ต่อประชากรพันคน อัตราตายเท่ากับ 3.93 ต่อประชากรพันคน อัตราตายทารกเท่ากับ 3.52 ต่อการเกิดมีชีพพันคน อัตราตายเด็กอายุ 0 – 5 ปีเท่ากับ 8.22 ต่อการเกิดมีชีพพันคน อัตราการคาดตายเท่ากับ 117 ต่อแสนประชากร และอัตราเพิ่มประชากรเท่ากับ ร้อยละ 1.45 ด้านการเสียชีวิต พบว่า กลุ่มวัยที่เสียชีวิตมากที่สุดคืออายุมากกว่า 80 ปี ร้อยละ 16.5 รองลงมาคือ วัย 65 – 69 ปี สาเหตุการเสียชีวิตมากที่สุด คือ โรคชรา ร้อยละ 17.0 รองลงมาคือ โรคมะเร็ง ร้อยละ 13.5

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ	ข
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตการศึกษา	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
นิยามศัพท์	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ	6
แนวคิดเกี่ยวกับอนามัยสิ่งแวดล้อม	7
ความรู้เกี่ยวกับชุมชนบนพื้นที่สูง	8
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
บทที่ 3 ขอบเขตและวิธีการสำรวจ	
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	15
การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง	16
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	18
การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	18
บทที่ 4 ผลการสำรวจ	
ส่วนที่ 1 ข้อมูลสภาวะสุขภาพแม่ที่มีลูกอายุ 0 - 1 ปี	19
ส่วนที่ 2 ข้อมูลสภาวะสุขภาพเด็กอายุ 1 - 5 ปี	23
ส่วนที่ 3 ข้อมูลสภาวะสุขภาพเด็กวัยเรียน อายุ 6 - 12 ปี	25
ส่วนที่ 4 ข้อมูลสภาวะสุขภาพเยาวชน อายุ 10 - 24 ปี	28
ส่วนที่ 5 ข้อมูลสภาวะสุขภาพหญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 - 49 ปี ที่อยู่กินกับสามี	32
ส่วนที่ 6 ข้อมูลด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน	42
ส่วนที่ 7 ข้อมูลทางประชากร ด้านการเปลี่ยนแปลงประชากรและการเจ็บป่วย	50

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการสำรวจ	54
อภิปรายผล	59
ข้อเสนอแนะ	61
บรรณานุกรม	63
ภาคผนวก	
ก พื้นที่เป้าหมายในการสำรวจ	64
ข แบบสัมภาษณ์และแนวทางการสัมภาษณ์	67
ค คำจำกัดความ ตัวชี้วัด วิธีการคำนวณ	78
ง รายชื่อผู้วิจัย และพนักงานสัมภาษณ์	85

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละแม่ที่มีลูกอายุ 0 – 1 ปี จำแนกตามกลุ่มอายุ	19
ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละแม่ที่มีลูกอายุ 0 – 1 ปี จำแนกตามลักษณะการฝากครรภ์	20
ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละแม่ที่มีลูกอายุ 0 – 1 ปี จำแนกตามการได้รับยาเม็ดเสริมไอโอดีน	20
ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละสถานที่คลอดบุตรของแม่ที่มีลูกอายุ 0 – 1 ปี	21
ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละแม่ที่มีลูกอายุ 0 – 1 ปี จำแนกตามผู้ทำคลอด	21
ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละน้ำหนักเด็กทารกแรกคลอด	22
ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละแม่ที่มีลูกอายุ 0 – 1 ปี จำแนกตามการได้รับการดูแลหลังคลอด	22
ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละการได้รับนมแม่อย่างเดียวของทารกอายุน้อยกว่า 6 เดือน	22
ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละลักษณะการให้นมแม่ของแม่ที่มีลูกอายุ 0 – 1 ปี	23
ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละน้ำหนักตามเกณฑ์อายุของเด็กอายุ 1 – 5 ปี	23
ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละส่วนสูงตามเกณฑ์อายุของเด็กอายุ 1 – 5 ปี	24
ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละน้ำหนักตามเกณฑ์ความสูงของเด็กอายุ 1 – 5 ปี	24
ตารางที่ 13 จำนวนและร้อยละพัฒนาการเด็กอายุ 1 – 5 ปี	25
ตารางที่ 14 จำนวนและร้อยละน้ำหนักตามเกณฑ์อายุของเด็กวัยเรียน อายุ 6 - 12 ปี	25
ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละส่วนสูงตามเกณฑ์อายุของเด็กวัยเรียน อายุ 6 - 12 ปี	26
ตารางที่ 16 จำนวนและร้อยละน้ำหนักตามเกณฑ์ความสูงของเด็กวัยเรียน อายุ 6 - 12 ปี	26
ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละสุขภาพช่องปากและการดูแลของเด็กวัยเรียน อายุ 6 - 12 ปี	27
ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของเยาวชนชาวไทยภูเขา จำแนกตามระดับการศึกษา	28
ตารางที่ 19 จำนวนและร้อยละของเยาวชนชาวไทยภูเขา จำแนกตามอาชีพ	29
ตารางที่ 20 จำนวนและร้อยละของเยาวชนชาวไทยภูเขา จำแนกตามพฤติกรรมการสูบบุหรี่	29
ตารางที่ 21 จำนวนและร้อยละของเยาวชนชาวไทยภูเขา จำแนกตามพฤติกรรมการดื่มสุรา	30
ตารางที่ 22 จำนวนและร้อยละของเยาวชนชาวไทยภูเขา จำแนกตามพฤติกรรมการใช้สารเสพติด	30
ตารางที่ 23 จำนวนและร้อยละของเยาวชนชาวไทยภูเขา จำแนกตามปัญหาด้านสุขภาพ	31
ตารางที่ 24 จำนวนและร้อยละของเยาวชนชาวไทยภูเขา จำแนกตามพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์	31
ตารางที่ 25 จำนวนและร้อยละของเยาวชนชาวไทยภูเขา จำแนกตามพฤติกรรมการป้องกันเมื่อมีเพศสัมพันธ์	32
ตารางที่ 26 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามกลุ่มอายุ	32
ตารางที่ 27 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามระดับการศึกษา	33

สารบัญตาราง(ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 28 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามอาชีพ	33
ตารางที่ 29 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามประวัติการตั้งครรภ์	34
ตารางที่ 30 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามประวัติการแท้ง	34
ตารางที่ 31 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามอายุเมื่อคลอดบุตรคนแรก	35
ตารางที่ 32 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามจำนวนการมีบุตร	35
ตารางที่ 33 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามจำนวนการมีบุตรชาย	36
ตารางที่ 34 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามจำนวนการมีบุตรหญิง	36
ตารางที่ 35 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามจำนวนบุตรที่ต้องการ	37
ตารางที่ 36 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามจำนวนบุตรชายที่ต้องการ	37
ตารางที่ 37 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามจำนวนบุตรหญิงที่ต้องการ	38
ตารางที่ 38 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามการคุมกำเนิด	39
ตารางที่ 39 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามวิธีคุมกำเนิด	39
ตารางที่ 40 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามการไปรับบริการคุมกำเนิด	40
ตารางที่ 41 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามการตรวจเต้านมด้วยตนเอง	40
ตารางที่ 42 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามการตรวจเต้านมด้วยบุคลากรสาธารณสุข	41
ตารางที่ 43 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก	41
ตารางที่ 44 จำนวนและร้อยละของสมาชิกในครัวเรือน	42
ตารางที่ 45 จำนวนและร้อยละของสมาชิกในครัวเรือน จำแนกตามเพศชาย	43
ตารางที่ 46 จำนวนและร้อยละของสมาชิกในครัวเรือน จำแนกตามเพศหญิง	44
ตารางที่ 47 จำนวนและร้อยละรายได้เฉลี่ยต่อปีของครัวเรือนชาวไทยภูเขา	45
ตารางที่ 48 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนชาวไทยภูเขา จำแนกตามอาชีพหลัก	45
ตารางที่ 49 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนชาวไทยภูเขา จำแนกตามลักษณะที่อยู่อาศัย	46
ตารางที่ 50 จำนวนและร้อยละการมีไฟฟ้าใช้ของครัวเรือนชาวไทยภูเขา	46
ตารางที่ 51 จำนวนและร้อยละชนิดเชื้อเพลิงที่ใช้ในการประกอบอาหาร ของครัวเรือนชาวไทยภูเขา	47
ตารางที่ 52 จำนวนและร้อยละของการมีและใช้ส้วมในครัวเรือนชาวไทยภูเขา	47
ตารางที่ 53 จำนวนและร้อยละของการรวบรวมและบริหารจัดการขยะในครัวเรือนชาวไทยภูเขา	48
ตารางที่ 54 จำนวนและร้อยละของแหล่งน้ำดื่มในครัวเรือนชาวไทยภูเขา	49
ตารางที่ 55 จำนวนและร้อยละของวิธีการปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนดื่ม ในครัวเรือนชาวไทยภูเขา	49
ตารางที่ 56 จำนวนและร้อยละของการมีน้ำดื่มเพียงพอในครัวเรือนชาวไทยภูเขา	50
ตารางที่ 57 จำนวนและร้อยละของการจัดการน้ำเสียของครัวเรือนชาวไทยภูเขา	50

สารบัญตาราง(ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 58 ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของประชากร	50
ตารางที่ 59 จำนวนและร้อยละของการเสียชีวิตประชากรชาวไทยภูเขา จำแนกตามกลุ่มอายุและเพศ	51
ตารางที่ 60 จำนวนและร้อยละของสาเหตุการตายประชากรชาวไทยภูเขา จำแนกตามกลุ่มอายุ	51
ตารางที่ 61 ตัวชี้วัดที่สำคัญเปรียบเทียบกับผลการสำรวจ	59

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชาวไทยภูเขาอาศัยในพื้นที่ภาคเหนือและภาคกลางด้านตะวันตกของประเทศไทยรวม 20 จังหวัด ตามเชื้อสายเผ่าพันธุ์ มีวัฒนธรรมประเพณีและภาษาพูดเป็นของตนเอง มีอาชีพและรายได้จากการเกษตรเป็นหลัก แต่ละเผ่ามีเอกลักษณ์ของตนซึ่งแตกต่างกัน ด้านสภาวะสุขภาพหากเปรียบเทียบกับประชากรชาวพื้นราบยังมีความแตกต่างกัน ซึ่งมีสาเหตุจากปัจจัยที่หลากหลาย อาทิ การศึกษา เศรษฐกิจ สังคมและวิถีชีวิต

จากข้อมูลระบบสารสนเทศสุขภาพคนไทยพื้นที่สูงของศูนย์พัฒนาอนามัยพื้นที่สูง ปี 2555 ซึ่งข้อมูลดังกล่าวเป็นสภาวะสุขภาพของประชากรในพื้นที่โครงการแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (กพด.) จำนวนทั้งหมด 53,429 คน เป็นเพศชายร้อยละ 50.06 เพศหญิงร้อยละ 49.94 พบว่า อัตราการตายของประชากรไทยในพื้นที่สูงเท่ากับ 8.15 ต่อประชากร 1,000 คน ทั้งนี้อัตราการตายของประชากรไทยทั้งประเทศในปี 2549 เท่ากับ 6.8 ต่อประชากร 1,000 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ : สํารวจทุก 10 ปี) ด้านภาวะโภชนาการ เด็กแรกเกิดถึง 5 ปี เมื่อเปรียบเทียบกับน้ำหนักตามเกณฑ์อายุ พบว่า เด็กแรกเกิดถึง 5 ปี มีน้ำหนักตามเกณฑ์อายุ ร้อยละ 47.05 ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ ร้อยละ 32.95 และอยู่ในเกณฑ์เตี้ย ร้อยละ 47.48 เด็กจะมีรูปร่างสมส่วนเป็นส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 58.35 เนื่องจากมีน้ำหนักน้อยและเตี้ยจึงทำให้สมส่วน จากข้อมูลการเจริญเติบโตจะเห็นได้ว่าเด็กแรกเกิดถึง 5 ปีในพื้นที่ กพด. ยังมีการเจริญเติบโตที่ต่ำกว่าเกณฑ์ ซึ่งเป็นปัญหาทางด้านสาธารณสุขที่ต้องตระหนักและวางแผนแก้ไขต่อไป ด้านการวางแผนครอบครัว พบว่าหญิงวัยเจริญพันธุ์ที่สำรวจจำนวน 108 คน มีการคุมกำเนิด ร้อยละ 76.85 ซึ่งสาเหตุที่ไม่คุมกำเนิดเพราะต้องการมีบุตรเพิ่ม ด้านการส่งเสริมสุขภาพแม่และเด็ก พบว่าอัตราการมีบุตรอายุน้อยกว่า 20 ปี ในพื้นที่สูงถึงร้อยละ 28.21 ในขณะที่อัตราการมีบุตรอายุน้อยกว่า 20 ปีทั้งประเทศเท่ากับร้อยละ 16.5 แต่เป้าหมายของกรมอนามัย คือ ไม่เกินร้อยละ 10 ดังนั้นอัตราการมีบุตรอายุน้อยกว่า 20 ปี ในชุมชนพื้นที่สูงจึงมากจากเป้าหมายที่ตั้งไว้กว่า 2 เท่า นอกจากนี้หญิงตั้งครรภ์ในพื้นที่สูงยังมีอัตราการฝากครรภ์ที่ต่ำ คือ ร้อยละ 47.01 และส่วนใหญ่ยังคลอดกับหมอตำแย ร้อยละ 64.10 ซึ่งมีความเสี่ยงอันตรายในขณะคลอดรวมทั้งส่งผลให้ทารกไม่ได้ซึ่มน้ำหนักแรกคลอด อีกทั้งยังมีปัญหาด้านการเจริญเติบโตของทารกแรกเกิด โดยพบว่า ทารกแรกเกิดมีน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ร้อยละ 12.50 ในขณะที่ภาพรวมของประเทศเท่ากับร้อยละ 8.4 โดยเป้าหมายของกรมอนามัยไม่เกินร้อยละ 7 ดังนั้นทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ในพื้นที่สูงจึงต่างจากเป้าหมายเกือบ 2 เท่า และพบว่าอัตราทารกกินนมแม่อย่างเดียวอย่างน้อย 6 เดือนเพียงร้อยละ 57.69 ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ในครัวเรือน พบว่า ลักษณะบ้านที่อาศัยมีความมั่นคงแข็งแรง ร้อยละ 86.02 สภาพบ้านเรือนมีร่องรอยเหตุรำคาญ เช่น มีฝุ่นละออง มีเสียงดังรบกวน ร้อยละ 80.43 สภาพบ้านเรือน มีแมลง พาหะนำโรค เช่น หนู แมลงสาบ ร้อยละ 84.95 ครัวเรือนมีความสะอาดและเป็นระเบียบ ร้อยละ 40.22 มีแหล่งน้ำดื่มของครัวเรือนจากน้ำประปาภูเขา ร้อยละ 86.02 และใช้น้ำดื่มของครัวเรือนจากน้ำฝน ร้อยละ 3.23

ครัวเรือนดื่มน้ำสะอาด ร้อยละ 16.47 แหล่งน้ำใช้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ใช้จากน้ำประปาภูเขา ร้อยละ 98.92 ครัวเรือนมีส้วมใช้ ร้อยละ 45.07 และมีสมาชิกในครัวเรือนที่ใช้ส้วม ร้อยละ 69.01 จากข้อมูลข้างต้น กล่าวได้ว่าประเด็นด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในครัวเรือนที่ยังเป็นปัญหากับชุมชนพื้นที่ กพด. ได้แก่ ปัญหาเรื่องการสุขาภิบาลครัวเรือน เช่น สภาพบ้านเรือนมีแมลงสัตว์พาหะนำโรค ครัวเรือนไม่มีการจัดการน้ำเสีย ความสะอาดและความเป็นระเบียบของครัวเรือน และการกำจัดขยะ นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องของการมีส้วมใช้และพฤติกรรมการใช้ส้วมของสมาชิกในครัวเรือน รวมทั้งปัญหาในเรื่องของคุณภาพน้ำที่ใช้ในการบริโภคซึ่งส่วนใหญ่มาจากน้ำประปาภูเขา ซึ่งไม่ได้มีการปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนนำมาดื่ม

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าสภาวะสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมของชาวไทยบนพื้นที่สูงในพื้นที่ กพด. ยังมีปัญหาและต้องได้รับการพัฒนาต่อไปอีกหลายประเด็น ศูนย์พัฒนามาตรฐานพื้นที่สูงมีบทบาทในการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม ในชุมชนชาวไทยภูเขา และจากการดำเนินงานในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ยังไม่มีการประเมินสถานการณ์ทางด้านสุขภาพในภาพรวมของชาวไทยภูเขา จึงได้จัดทำโครงการสำรวจสภาวะสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมในชุมชนชาวไทยภูเขาเขตภาคเหนือตอนบน 9 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา และตาก เพื่อนำเสนอข้อมูลไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลประกอบในการวางแผนการดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมในชุมชนชาวไทยภูเขาเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ทั่วไป

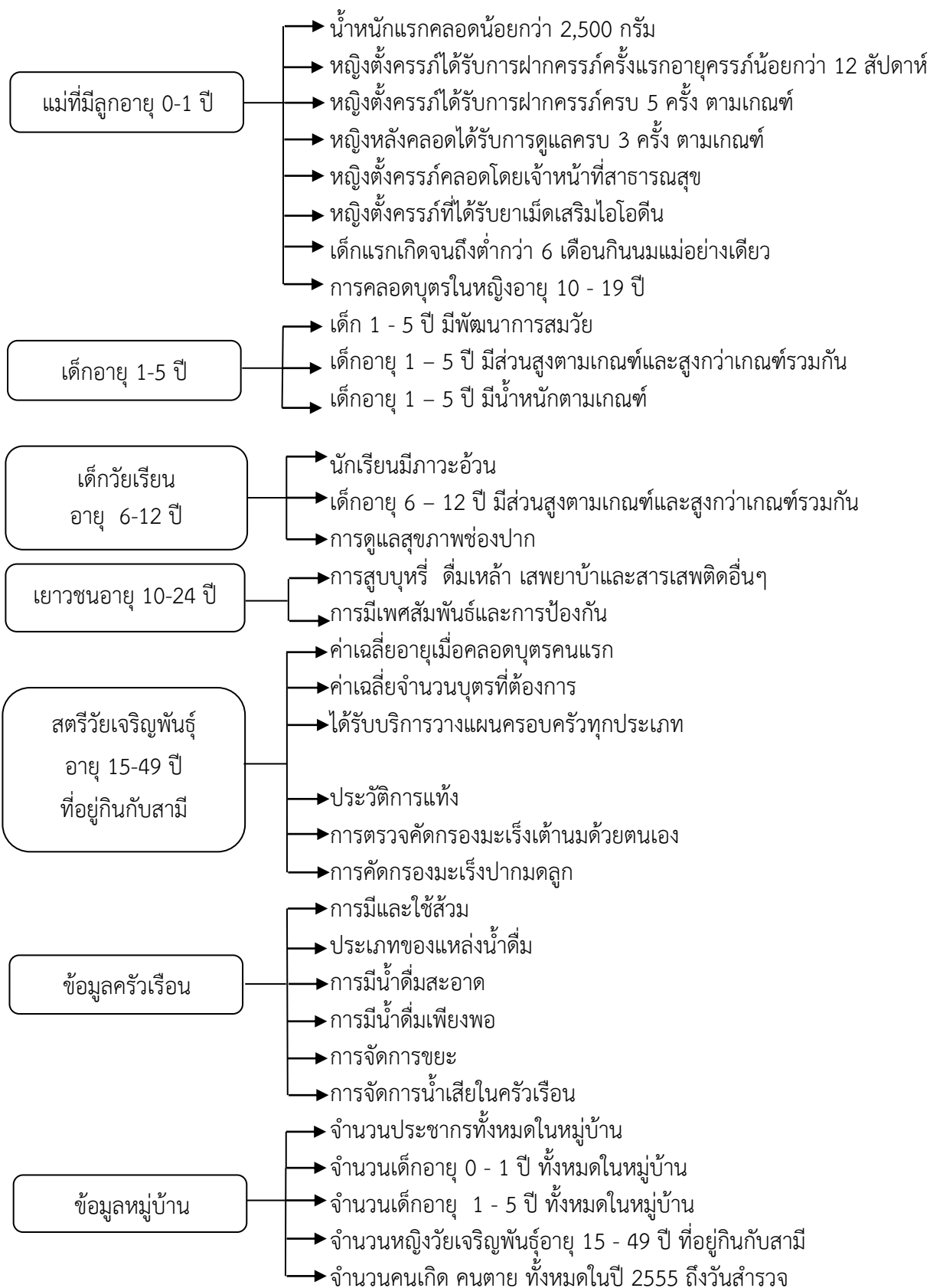
เพื่อศึกษาสถานการณ์สภาวะสุขภาพตามกลุ่มวัย สถานการณ์อนามัยสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน และการเปลี่ยนแปลงของประชากรชาวไทยภูเขาเขตภาคเหนือตอนบน

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตประชากร ชาวชาวไทยภูเขา ที่อาศัยอยู่ใน 9 จังหวัดภาคเหนือตอนบน คือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน แพร่ ตาก น่าน และพะเยา

ขอบเขตเนื้อหา ข้อมูลสถานการณ์สภาวะสุขภาพตามตัวชี้วัดกรมอนามัย แม่ที่มีลูกอายุแรกเกิด-1 ปี เด็กอายุ 1-5 ปี เด็กวัยเรียนอายุ 6-12 ปี เยาวชน อายุ 10 – 24 ปี สตรีวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 – 49 ปี ที่อยู่กินกับสามี ข้อมูลอนามัยสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน และข้อมูลประชากรเกี่ยวกับการเกิด การตาย และสาเหตุของการเจ็บป่วย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขอบเขตเนื้อหา ข้อมูลสถานการณ์ตามกลุ่มวัยดังต่อไปนี้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ข้อมูลสถานการณ์สภาวะสุขภาพตามกลุ่มวัย สถานการณ์อนามัยสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน ข้อมูลประชากรเกี่ยวกับการเกิด การตายและสาเหตุของการเจ็บป่วย เพื่อประกอบการดำเนินงานและนำเสนอในระดับนโยบายต่อไป

นิยามศัพท์

1. **อนามัยสิ่งแวดล้อม** หมายถึง การมีและใช้ส้วม การมีน้ำสะอาดดื่มและเพียงพอ การกำจัดขยะในครัวเรือน การจัดการน้ำเสียในครัวเรือน และการใช้เชื้อเพลิงในการหุงต้ม
2. **สภาวะสุขภาพ** หมายถึง สภาวะสุขภาพชาวไทยภูเขตามกลุ่มวัย ได้แก่ แม่ที่มีลูกอายุแรกเกิด-1 ปี เด็กอายุ 1-5 ปี เด็กวัยเรียนอายุ 6-12 ปี เยาวชน อายุ 10 - 24 ปี หญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 - 49 ปีที่อยู่กินกับสามี และข้อมูลประชากรเกี่ยวกับการเกิด การตายและสาเหตุของการเจ็บป่วย
3. **เด็กแรกคลอดน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม** หมายถึง เด็กที่คลอดในรอบ 1 ปีที่ผ่านมามีน้ำหนักแรกคลอดน้อยกว่า 2,500 กรัม
4. **หญิงตั้งครรภ์ได้รับการฝากครรภ์ครั้งแรกอายุครรภ์น้อยกว่า 12 สัปดาห์** หมายถึง หญิงตั้งครรภ์ทุกรายที่อาศัยในหมู่บ้านที่เก็บข้อมูลและมีลูกอายุ 0 - 1 ปี นับถึงวันที่สำรวจ ฝากครรภ์ครั้งแรกเมื่ออายุครรภ์น้อยกว่า 12 สัปดาห์
5. **ฝากครรภ์ครบ 5 ครั้งตามเกณฑ์** หมายถึง หญิงตั้งครรภ์มาฝากครรภ์ จำนวน 5 ครั้ง ดังนี้
การนัดครั้งที่ 1 เมื่ออายุครรภ์ ≤ 12 สัปดาห์
การนัดครั้งที่ 2 เมื่ออายุครรภ์ 18 สัปดาห์ ± 2 สัปดาห์
การนัดครั้งที่ 3 เมื่ออายุครรภ์ 26 สัปดาห์ ± 2 สัปดาห์
การนัดครั้งที่ 4 เมื่ออายุครรภ์ 32 สัปดาห์ ± 2 สัปดาห์
การนัดครั้งที่ 5 เมื่ออายุครรภ์ 38 สัปดาห์ ± 2 สัปดาห์
6. **หญิงหลังคลอดได้รับการดูแลครบ 3 ครั้งตามเกณฑ์** หมายถึง มารดาหลังคลอดและลูกได้รับการเยี่ยม/ดูแลหลังคลอดโดยบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข และหรือ อสม. ดังนี้
ครั้งที่ 1 คือ เยี่ยมทั้งแม่และลูกในสัปดาห์แรกอายุบุตรไม่เกิน 7 วันนับถัดจากวันคลอด
ครั้งที่ 2 คือ เยี่ยมทั้งแม่และลูกในสัปดาห์ที่ 2 ตั้งแต่บุตรอายุ 8 วันแต่ไม่เกิน 15 วันนับจากวันคลอด
ครั้งที่ 3 คือ เยี่ยมทั้งแม่และลูก ตั้งแต่บุตรอายุ 16 วัน แต่ไม่เกิน 45 วันนับจากวันคลอด
7. **หญิงตั้งครรภ์คลอดโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข** หมายถึง แม่ที่คลอดบุตร ในรอบปีที่ผ่านมาและคลอดบุตรโดยแพทย์หรือพยาบาล
8. **สถานบริการของรัฐ** หมายถึง โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลชุมชน
9. **ยาเม็ดเสริมไอโอดีน** หมายถึง ยาเม็ดที่มีไอโอดีนเป็นส่วนประกอบปริมาณ 150 - 200 ไมโครกรัม
10. **กินนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน** หมายถึง เด็กแรกเกิด - 5 เดือน 29 วันใน 24 ชั่วโมงกินนมแม่อย่างเดียว
11. **แม่ที่คลอดบุตรอายุ 10 - 19 ปี** หมายถึง จำนวนการคลอดมีชีพของหญิงอายุ 10 - 19 ปี
12. **เด็กอายุ 1 - 5 ปีมีพัฒนาการสมวัย** หมายถึง จำนวนเด็กอายุ 1 - 5 ปี มีพัฒนาการตามวัยโดยผู้สำรวจประเมินด้วยเกณฑ์ อนามัย 55 จากสมุดสีชมพู

13. **เด็กมีส่วนสูงระดับดีและรูปร่างสมส่วน** หมายถึง เด็กที่มีลักษณะการเจริญเติบโต 3 แบบ คือ
  1. เด็กมีส่วนสูงระดับสูงตามเกณฑ์และมีรูปร่างสมส่วน
  2. เด็กมีส่วนสูงระดับค่อนข้างสูงและมีรูปร่างสมส่วน
  3. เด็กมีส่วนสูงระดับสูงกว่าเกณฑ์และมีรูปร่างสมส่วน
14. **ภาวะอ้วน** หมายถึง จำนวนเด็กที่มีภาวะอ้วนอ่านผลได้ที่จุดเริ่มอ้วนและอ้วนมากกว่าหรือเท่ากับ + 2 SD จากกราฟแสดงการเจริญเติบโตของเด็กหารด้วยจำนวนเด็กอายุ 6 – 12 ปี ที่ชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงทั้งหมดคูณ 100
15. **เยาวชนอายุ 10-24 ปี สูบบุหรี่ ดื่มเหล้า เสพยาบ้าและสารเสพติดอื่นๆ** หมายถึง จำนวนเยาวชนที่เป็นโสด สูบบุหรี่ ดื่มเหล้า เสพยาบ้าและสารเสพติดในรอบ 12 เดือน
16. **การมีเพศสัมพันธ์และการป้องกัน** หมายถึง จำนวนเยาวชนที่เป็นโสดมีเพศสัมพันธ์และมีการป้องกันทุกวิธี
17. **ได้รับการวางแผนครอบครัว** หมายถึง จำนวนหญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 – 49 ปีที่อยู่กับสามี มีการวางแผนครอบครัวทุกประเภท
18. **การแท้ง** หมายถึง การยุติการตั้งครรภ์ที่ระยะใดก็ตาม ที่ทำให้ไม่มีเกิดการเกิดรอดของทารกในครรภ์ อาจเกิดขึ้นเองหรือเกิดจากการทำแท้งด้วยสารเคมีหรือศัลยกรรมก็ได้
19. **การตรวจคัดกรองมะเร็งเต้านมด้วยตนเอง** หมายถึง จำนวนหญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 – 49 ปี มีการตรวจคลำเต้านมด้วยตนเอง
20. **ได้รับการคัดกรองมะเร็งปากมดลูก** หมายถึง จำนวนหญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 – 49 ปี ได้รับการคัดกรองมะเร็งปากมดลูก
21. **การมีและใช้ส้วม** หมายถึง จำนวนครัวเรือนที่มีและใช้ส้วมนั่งยอง ส้วมนั่งราบ
22. **การมีน้ำดื่มสะอาด** หมายถึง ครัวเรือนที่มีการต้มน้ำดื่ม และดื่มน้ำที่มีคุณภาพตามมาตรฐานของกรมอนามัย
23. **การจัดการขยะ** หมายถึง ครัวเรือนที่มีถังขยะในบ้านและ มีการรวบรวมขยะเพื่อนำไปกำจัด
24. **การจัดการถูกต้อ** หมายถึง ให้องค์กรงานจัดเก็บ ผัง ข่าย เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น
25. **การน้ำเสียในครัวเรือน** หมายถึง จำนวนครัวเรือนที่มีการจัดการน้ำเสียจากครัวเรือนทุกวิธี เช่น มีการขุดร่องระบายน้ำเสีย มีการขุดหลุม เป็นต้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษานี้ได้มีการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบในการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ
2. แนวคิดเกี่ยวกับอนามัยสิ่งแวดล้อม
3. ความรู้เกี่ยวกับชุมชนบนพื้นที่สูง
4. งานวิจัยการสำรวจโครงสร้างประชากรและสภาวะสุขภาพของชาวไทยภูเขาที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ

องค์การอนามัยโลกได้ให้นิยามของคำว่า "สุขภาพ" ว่า “ Health is complete physical , mental, social and spiritual well- being...” นั่นคือ “สุขภาพ” หมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคมและจิตวิญญาณ (อ้างอิง ประเวศ วะสี 2543)

สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางกาย หมายถึง ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง คล่องแคล่ว มีกำลัง ไม่เป็นโรค ไม่พิการ มีเศรษฐกิจหรือปัจจัยที่จำเป็นพอเพียง ไม่มีอุบัติเหตุร้าย มีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ

สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิต หมายถึง จิตใจที่มีความสุข รื่นเริง คล่องแคล่ว ไม่ติดขัด มีความเมตตา สัมผัสกับความงามของสรรพสิ่ง มีสติ มีสมาธิ มีปัญญา

สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางสังคม หมายถึง มีการอยู่ร่วมกันด้วยดี มีครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีความยุติธรรม มีความเสมอภาค มีสันติภาพ มีความเป็นประชาสังคม มีระบบบริการที่ดี และระบบบริการเป็นกิจการทางสังคม

สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิตวิญญาณ (spiritual well-being) หมายถึง สุขภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อทำความดี หรือจิตสัมผัสกับสิ่งที่มีคุณค่าอันสูงส่งหรือสิ่งสูงสุด เช่น การเสียสละ การมีความเมตตา กรุณา การเข้าถึงพระรัตนตรัยหรือการเข้าถึงพระเจ้าเป็นเจ้า เป็นต้น

“**สุขภาวะที่สมบูรณ์**” การที่จะทำให้สำเร็จต้องการความคิดเชิงระบบ จึงมีคำว่า ระบบสุขภาพ สรรพสิ่งดำรงอยู่ด้วยความเป็นระบบ ระบบสุขภาพกินความตั้งแต่ สัมมาทิฐิ พฤติกรรม การเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม ระบบควบคุมโรค ระบบบริการสุขภาพ การเมือง กระบวนการทางสังคม ตลอดไปจนถึงศาสนา ดังนั้นการสร้างสุขภาพดีเพื่อให้ประชาชนสามารถมีสุขภาพดี โดยไม่เจ็บป่วยให้มากที่สุด มีระบบการป้องกันและควบคุมโรคที่มีศักยภาพสูง และมีระบบบริการสุขภาพที่ดี

กฎบัตรอตตาวาที่ประเทศแคนาดา ปี 1986 ได้บัญญัติว่า "การส่งเสริมสุขภาพ" หรือ "HEALTH PROMOTION" หมายถึง "ขบวนการส่งเสริมให้ประชาชนเพิ่มสมรรถนะในการควบคุม และปรับปรุงสุขภาพของตนเอง ในการบรรลุซึ่งสุขภาวะอันสมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม" บุคคล และกลุ่มบุคคลจะต้องสามารถบ่งบอก และตระหนักถึงความมุ่งมาดปรารถนา ของตนเองสามารถตอบสนองต่อปัญหาของตนเอง และสามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม หรือปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม หรือปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ อีกทั้งยังสามารถควบคุมปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อสุขภาพ เช่น ลดปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดมะเร็ง การขาดการออกกำลังกาย การขาดจิตสำนึกในเรื่องของความปลอดภัย ทำให้เกิดอุบัติเหตุ หลีกเลียงจากสิ่งแวดล้อมเป็นพิษที่เป็นสาเหตุที่ ทำลายสุขภาพ ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญ หรือเน้นให้การเพิ่มในด้านปัจจัยส่งเสริมสุขภาพ เช่น การออกกำลังกายมากขึ้น รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี

ดังนั้นการส่งเสริมสุขภาพ คือ กระบวนการเกื้อหนุนและสนับสนุนส่งเสริมให้บุคคลและกลุ่มคนมีความสามารถในการควบคุมดูแลสุขภาพของตนเอง และพัฒนาสุขภาพของตนเอง จะเห็นได้ว่าการสร้างเสริมสุขภาพที่จะได้ผลดี บุคคลและกลุ่มคนต้องเป็นผู้กระทำเอง ไม่ใช่รอหรือหวังพึ่งบริการจากแพทย์และบุคลากรสาธารณสุขเท่านั้น แต่คนจำนวนมากก็ยังมองเห็นว่าการสร้างเสริมสุขภาพ เป็นสิ่งที่เขาจะได้รับบริการจากแพทย์ (อ้างอิงสารานุกรมการพยาบาลและสาธารณสุข)

2. แนวคิดเกี่ยวกับอนามัยสิ่งแวดล้อม

อนามัย ตามความหมายที่องค์การอนามัยโลกให้คำจำกัดความไว้คือ การมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ด้วยดี ตามความหมายจากพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530 คือความไม่มีโรค ถูกหลักสุขภาพหรือมีสุขภาพดี

สิ่งแวดล้อม หมายถึงสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวมนุษย์ มีทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

อนามัยสิ่งแวดล้อม จึงหมายถึง สิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวที่มีผลต่อสุขภาพ

งานอนามัยสิ่งแวดล้อมเป็นงานที่มุ่งจะรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อม ให้มีคุณภาพที่เหมาะสมเกื้อกูลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นงานที่ป้องกันมิให้โรคหรือพิษภัยเข้าสู่มนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นเชื้อโรคหรือสารที่เป็นพิษ องค์การอนามัยโลกได้กำหนดขอบเขตงานอนามัยสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. การจัดหาน้ำสะอาด น้ำประปา
2. การควบคุมมลพิษทางน้ำ การควบคุมมลพิษทางน้ำนี้ หมายถึง การที่ต้องป้องกัน ควบคุม รักษาแหล่งน้ำต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ห้วย หนอง คลองบึง แม่น้ำต่าง ๆ ตลอดจนน้ำใต้ดิน ไม่ให้คุณภาพเสื่อมโทรมลงจนเกิดเป็นมลพิษ และเกิดผลเสียต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์
3. การจัดการเกี่ยวกับขยะมูลฝอยและของเสียที่มีลักษณะเป็นของแข็ง การจัดการนี้รวมถึงการเก็บ การขนถ่ายและการกำจัดที่ถูกหลักสุขาภิบาล ของเสียในลักษณะดังกล่าวข้างต้น เพราะเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคและพาหะนำโรค
4. การควบคุมสัตว์อาร์โทรพอดและสัตว์แทะ สัตว์อาร์โทรพอดและสัตว์แทะ ต่างเป็นพาหะนำโรคร้ายแรงหลายอย่างมาสู่คน และยังเป็นต้นเหตุทำให้เกิดเหตุรำคาญและทำลาย ทรัพย์สิน โรคสำคัญ ที่เห็นได้ชัด เช่น อหิวาต์ตกโรค ไข้มาลาเรีย เป็นต้น
5. มลพิษของดิน มักจะเกิดขึ้นจากการทิ้งสิ่งสกปรกต่าง ๆ ลงสู่พื้นดิน ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเน่าเสีย ของทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้เกิดความสกปรกบนพื้นดิน และเมื่อความสกปรกมีมากขึ้น ก็กลายเป็นมลพิษของดินทำให้เกิดผลเสียต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เกิดโรคภัยไข้เจ็บ การควบคุมการทิ้งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้
6. การสุขาภิบาลอาหาร เชื้อโรคต่าง ๆ และสารพิษหลาย ๆ อย่างสามารถที่จะเข้าสู่ร่างกายมนุษย์ได้โดยทางอาหาร การสุขาภิบาลอาหารจึงมีความจำเป็นในหลาย ๆ ส่วน เช่น สิ่งที่จะใช้ปรุงอาหาร การปรุงอาหาร การเก็บรักษา ผู้สัมผัสอาหารและอื่น ๆ และที่สำคัญอย่างยิ่งอีกประการหนึ่ง คือ การให้ความรู้ต่อผู้บริโภคอีกด้วย
7. การควบคุมมลพิษทางอากาศ เพื่อเป็นการป้องกันและควบคุมไม่ให้มีสิ่งแปลกปลอมเข้าสู่อากาศในปริมาณมากจนก่อให้เกิดเป็นพิษภัยต่อมนุษย์ สัตว์พืช

8. การป้องกันอันตรายจากรังสี ได้มีการใช้รังสีอย่างมากมายเพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาทุกทาง เช่น ทางการเกษตรกรรม ทางอุตสาหกรรม ทางการแพทย์ เป็นต้น ซึ่งรังสีต่าง ๆ เหล่านี้ ถ้าไม่ได้มีการป้องกันและควบคุมอย่างรัดกุมแล้ว ก็จะทำให้เกิดเป็นอันตรายต่อสุขภาพ อนามัยของมนุษย์

9. อาชีวอนามัย เป็นการจัดการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในการทำงานให้เหมาะสม ตลอดจนการดูแล ป้องกันรักษาสุขภาพอนามัยของผู้ประกอบอาชีพและอื่น ๆ มีความจำเป็นอย่างยิ่งและต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

10. การควบคุมมลพิษทางเสียง การควบคุมมิให้เกิดมีเสียงดังมาก หรือเกิดเสียงดังเป็นเวลายาวนาน จนเกิดเป็นของเสียต่อสุขภาพอนามัย

11. ที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม การจัดให้ที่อยู่อาศัยและจัดสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ให้ถูกสุขลักษณะอัน ทำให้มีสุขภาพทางกาย และสุขภาพจิตดี

12. การวางผังเมือง การจัดให้ส่วนต่าง ๆ ของเมืองให้ถูกต้องเป็นสัดส่วน เช่น ย่านธุรกิจ ย่านอุตสาหกรรม ย่านที่พักอาศัย ทั้งนี้ เพื่อให้ได้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี และความสะอาดสบายต่าง ๆ ด้วย เช่น การจราจรที่ไม่ติดขัด

13. งานอนามัยสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการคมนาคม

14. การป้องกันอุบัติเหตุต่าง ๆ

15. การสุขภาพของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สถานที่พักผ่อนและสิ่งที่ใช้เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ จะต้องมียุทธลักษณะคุณภาพที่จะส่งเสริมให้สุขภาพอนามัยดี มิใช่เป็นการทำให้สุขภาพอนามัยเสื่อมโทรม หรือเป็นแหล่งแพร่กระจายโรค การดำเนินงานสุขภาพเมื่อเกิดโรคระบาด เหตุฉุกเฉิน ภัยพิบัติ และการอพยพย้ายถิ่นของประชากร

16. การดำเนินงานสุขภาพเมื่อเกิดโรคระบาด เหตุฉุกเฉิน ภัยพิบัติ และการอพยพย้ายถิ่นของประชากร

17. มาตรการป้องกันเพื่อให้สิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปปราศจากความเสี่ยง หรืออันตรายใด ๆ

3. ความรู้เกี่ยวกับชุมชนบนพื้นที่สูง

ชุมชนบนพื้นที่สูง หมายถึง ชุมชนที่ชาวเขาชาติพันธุ์ต่างๆ อยู่อาศัยทำกิน ได้แก่ กะเหรี่ยง แม้ว เย้า มูเซอ ลีซอ อีก้อ ลัวะ ถิ่น ขมุ และมลาบรี รวมทั้งพื้นที่ที่ชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ เช่น ปะหล่อง ตองสู จินฮ้อ ไทยใหญ่ ไทยลื้อ คนไทยพื้นราบ ขึ้นไปอยู่อาศัยทำกินปะปนอยู่กับชาวเขา

“พื้นที่สูง” ตามระเบียบสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง ว่าด้วยการพิจารณาลงรายการสถานะบุคคลในทะเบียนราษฎรให้แก่บุคคลบนพื้นที่สูง พ.ศ. 2543 ให้ความหมายไว้ว่า พื้นที่ที่เป็นที่อยู่ของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ และชนกลุ่มน้อย หรือเป็นที่ตั้งบ้านเรือนและที่ทำกินที่มีความลาดชันโดยเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 35 หรือมีความสูงกว่าระดับน้ำทะเล 500 เมตรขึ้นไป ในจังหวัดต่าง ๆ 20 จังหวัด คือจังหวัด กาญจนบุรี กำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ ตาก น่าน ประจวบคีรีขันธ์ พะเยา พิษณุโลก เพชรบุรี เพชรบูรณ์แพร่ แม่ฮ่องสอน ราชบุรี เลย ลำปาง ลำพูน สุโขทัย สุพรรณบุรี และอุทัยธานี

ประเภทชุมชนบนพื้นที่สูง หมายถึง การจำแนกประเภทชุมชนบนพื้นที่สูงโดยอาศัย ข้อมูลทรัพยากรดิน ข้อมูลเศรษฐกิจและสังคม นำมาประเมินตามเกณฑ์ แผนแม่บทการพัฒนาชุมชนสิ่งแวดล้อมและการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูง ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2535 - 2539 ดังนี้

ชุมชนประเภทที่ 1 เป็นชุมชนที่มีการจัดตั้งหมู่บ้านอย่างถาวรโดยมีคุณสมบัติที่เหมาะสม ดังนี้

1. เป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีขนาดประมาณ 50 หลังคาเรือนขึ้นไป (หรือภายในรัศมี 2 กิโลเมตร รวมกันแล้วมากกว่า 50 หลังคาเรือน) มีการตั้งบ้านเรือนตลอดจนที่ทำกินในลักษณะมั่นคงถาวรในบริเวณนั้น ๆ โดยไม่มีการอพยพเคลื่อนย้ายไม่ต่ำกว่า 20 ปี
2. ที่ดินมีความเหมาะสมทางการเกษตรโดยพิจารณาตามหลักวิชาการ และหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. อยู่นอกเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 หรือเขตอุทยานแห่งชาติ หรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หรือ เขตห้ามล่าสัตว์
4. มีหน่วยงานของรัฐเข้าไปดำเนินการอย่างถาวรหรือต่อเนื่อง
5. มีการคมนาคมโดยทางรถยนต์เข้าไปถึงที่อยู่อาศัย

ชุมชนประเภทที่ 2 เป็นชุมชนที่มีศักยภาพจะจัดตั้งเป็นหมู่บ้านถาวรโดยมีคุณสมบัติที่เหมาะสม ดังนี้

1. ชุมชนที่จัดตั้งต้องไม่เกิดผลเสียต่อความมั่นคงแห่งชาติด้านการป้องกันประเทศ
2. เป็นชุมชนที่มีขนาดประมาณ 25-50 หลังคาเรือน (หรือภายในรัศมี 2 กิโลเมตรรวมแล้วประมาณ 25-50 หลังคาเรือน) ไม่มีการอพยพเคลื่อนย้ายไม่ต่ำกว่า 10 ปี หรือถ้าต่ำกว่า 10 ปี แต่มีการสร้างบ้านเรือนตลอดจนที่ทำกินในลักษณะมั่นคงถาวรในบริเวณนั้น ๆ
3. ดินมีความเหมาะสมทางการเกษตร โดยพิจารณาตามหลักวิชาการและหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. ลักษณะของชุมชนต้องสอดคล้องกับพ.ร.บ.ลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และ พ.ร.บ.หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ.2522

ชุมชนประเภทที่ 3 เป็นชุมชนที่ไม่มีศักยภาพที่จะตั้งเป็นหมู่บ้านถาวร (ขาดคุณสมบัติข้อหนึ่งข้อใดของกลุ่ม 2)

ชุมชนประเภทที่ 4 เป็นชุมชนที่จัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษตามนโยบายของทางราชการ โดยได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี

ชุมชนประเภทที่ 5 หมายถึงกลุ่มที่ยังไม่ได้จำแนกประเภทชุมชน

ชาติพันธุ์ หมายถึง การสืบทอดทางสายโลหิต เชื้อชาติ ภาษา ความเชื่อ วิธีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ของกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยทั่วไปใช้คำว่า “เผ่า” เพื่อแยกกลุ่มชนที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนออกจากกัน

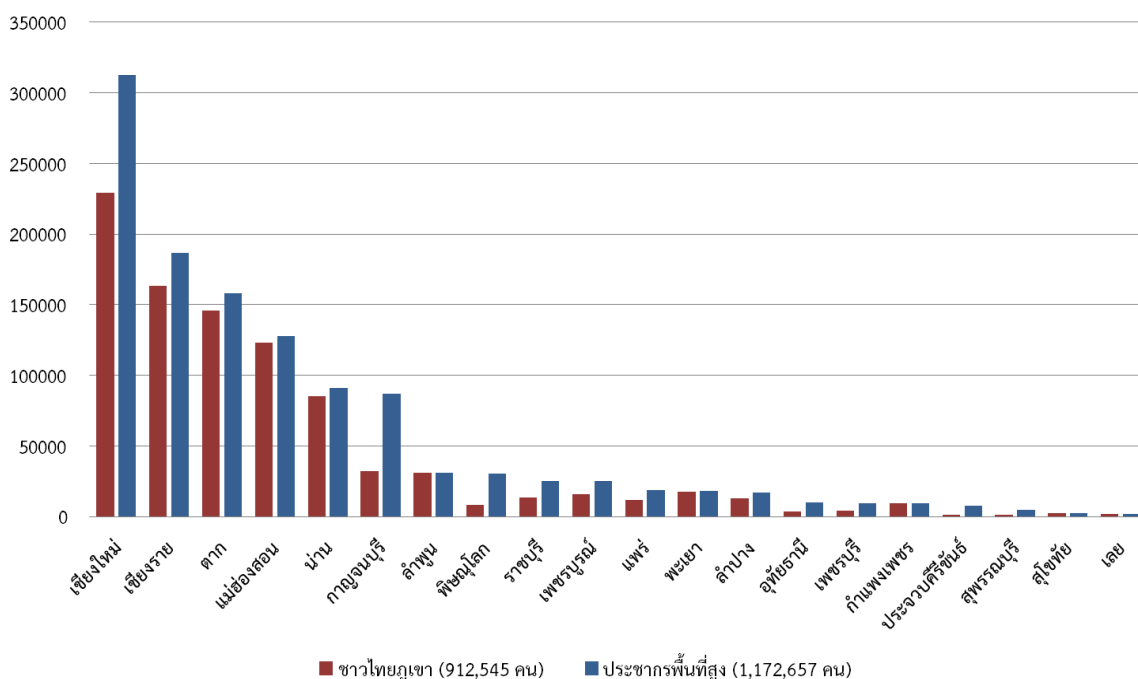
ประชากรบนพื้นที่สูงกระจายตัวอยู่ใน 20 จังหวัดในประเทศไทยประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ กะเหรี่ยง แม้วหรือม้ง เย้าหรือเมี่ยน อีเก้อหรืออาข่า มูเซอหรือลาหู่ ลีซอหรือลีซุ ลัวะ ถิ่น ขมุ และมลาบรี หรือตองเหลือง ชนกลุ่มน้อย ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ปะหล่อง ตองสั่ว ไทยลื้อ จีนฮ่อ ไทยใหญ่ เขมร จีนมอญ พม่า ลาว

ชาวไทยภูเขา หมายถึง กลุ่มชนชาติส่วนน้อยที่อาศัยถาวรอยู่ในพื้นที่สูงและทุรกันดารของภาคเหนือ และตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศไทย มีภาษา ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม แตกต่างจากชาวไทยพื้นราบ ตามระเบียบสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง ว่าด้วยการพิจารณาการสละสถานะบุคคลในทะเบียนราษฎรให้แก่บุคคลบนพื้นที่สูง พ.ศ. 2543 ใช้คำว่า “ชาวไทยภูเขา” หมายความว่า กลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมที่อาศัยทำกินหรือบรรพชนอาศัยทำกินอยู่บนพื้นที่สูงในราชอาณาจักร ซึ่งมีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ภาษาและการดำเนินชีวิต ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ประกอบด้วย 9 ชาติพันธุ์หลักคือ (1) กะเหรี่ยง หรือซึ่งอาจเรียกว่า ปกาเกอญอ(สกอว์) โพล่ง(โปว์) ตองสั่ว(ปะโอ) บะแก

(บะเว) (2) มั่ง หรือซึ่งอาจเรียกว่าแม้ว (3) เมียน หรือซึ่งอาจเรียกว่า เย้า,อัวเมียน(4) อาข่า หรือซึ่งอาจเรียกว่าอิก้อ (5) ลาหู่ หรือซึ่งอาจเรียกว่า มูเซอ (6) ลีซู หรือซึ่งอาจเรียกว่า ลีซอ (7) ลัวะ หรือซึ่งอาจเรียกว่า ละเวอะ, ละว้า, ถิ่น, มัล, ปรัย(8) ขมุ (9) มลาบรี หรือซึ่งอาจเรียกว่า คนตองเหลือง

ชุมชนบนพื้นที่สูง หมายถึงประชากรบนพื้นที่สูง ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง แม้ว หรือมั่ง เย้าหรือเมียน อิก้อหรืออาข่า มูเซอหรือลาหู่ ลีซอหรือลีซูลัวะ ถิ่น ขมุ และมลาบรีหรือตองเหลือง ชนกลุ่มน้อย ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ปะหล่อง ตองสั่ว ไทยลื้อ จีนฮ่อ ไทยใหญ่ เขมร จีน มอญ พม่า ลาว

จำนวนประชากร ชุมชนบนพื้นที่สูงและชุมชนชาวไทยภูเขากระจายอยู่ใน จำนวน 20 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ตาก แม่ฮ่องสอน น่าน กาญจนบุรี ลำพูน พิจิตรโลก ราชบุรี เพชรบูรณ์ แพร่ พะเยา ลำปาง อุทัยธานี เพชรบุรี กำแพงเพชร ประจวบคีรีขันธ์ สุพรรณบุรี สุโขทัย และ เลย ประชากรส่วนใหญ่เป็นชนเผ่ากะเหรี่ยง จังหวัดที่มีชาวไทยภูเขามากที่สุดคือจังหวัดเชียงใหม่ และเรียงลงไปตามลำดับ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปี พ.ศ.2536 ศูนย์พัฒนาอนามัยชาวเขา กรมอนามัย ได้สำรวจเร่งด่วนคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวเขาในประเทศไทย พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์คู่ชาวเขา มีอัตราการคุมกำเนิดร้อยละ 45.5 เป็นวิธีถาวร ร้อยละ 10.1 อัตราการมีบุตรคนแรกเมื่ออายุต่ำกว่า 20 ปี ร้อยละ 53.9 มีสัดส่วนของการมีบุตรมีชีวิต 1 – 2 คน และ 3 คน ขึ้นไป ไกล่เคียงกันคือร้อยละ 56.3 และร้อยละ 43.7 เด็กทารกแรกเกิดที่ได้รับการชั่งน้ำหนัก มีน้ำหนักแรกคลอดต่ำกว่า 2,500 กรัม ร้อยละ 12.1 มากกว่า 3,000 กรัม ร้อยละ 47.3 คลอดโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและผดุงครรภ์โบราณที่ผ่านการอบรมแล้ว ร้อยละ 39.2 การดูแลหลังคลอดครบตามเกณฑ์ ร้อยละ 16.6 เด็กแรกเกิด – 5 ปี มีภาวะขาดสารอาหาร ร้อยละ 32.4 การรับวัคซีนเพื่อป้องกันโรคยังมีอัตราความครอบคลุมต่ำกว่าร้อยละ 50 ข้อมูลอนามัยสิ่งแวดล้อม ครีวเรือนมีส้วมใช้เพียงร้อยละ 59.9 สุขภาพในครัวเรือนยังอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ

ปี พ.ศ.2537 ศูนย์พัฒนาอนามัยชาวเขา กรมอนามัย ได้สำรวจคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในประเทศไทย พบว่า หญิงวัยเจริญพันธุ์มีการคุมกำเนิดร้อยละ 65.0 แต่เป็นวิธีการเพียงร้อยละ 25.1 วิธีคุมกำเนิดที่นิยมมากที่สุดคือ ยาฉีดคุมกำเนิด ร้อยละ 25.1 รองลงมาคือยาเม็ดคุมกำเนิด ร้อยละ 17.2 ตั้งครรภ์ครั้งแรกเมื่ออายุต่ำกว่า 20 ปี ร้อยละ 54.6 ฝากครรภ์ครบตามเกณฑ์เพียงร้อยละ 43.7 ได้รับการคลอดจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และผดุงครรภ์โบราณที่ผ่านการอบรม ร้อยละ 64.7 และได้รับการดูแลหลังคลอดเพียงร้อยละ 29.8 เด็กได้รับการชั่งน้ำหนักแรกเกิดร้อยละ 61.8 ในส่วนที่ได้รับการชั่งน้ำหนัก พบน้ำหนักแรกเกิดต่ำกว่า 2,500 กรัม ถึงร้อยละ 12.9 และน้ำหนักมากกว่า 3,000 กรัม ร้อยละ 49.7 ภาวะโภชนาการในกลุ่มเด็ก 0-5 ปี พบว่า เด็กได้รับการชั่งน้ำหนัก ร้อยละ 50.1 ขาดสารอาหารระดับ 1 ร้อยละ 35.2 ระดับ 2 ร้อยละ 13.6 ยังพบว่าเด็กเหล่านี้ได้รับอาหารเสริมตั้งแต่อายุต่ำกว่า 1 เดือน ร้อยละ 32.2 สำหรับงานอนามัยสิ่งแวดล้อม พบว่า ครว้เรือนมีน้ำสะอาดดื่มพอเพียง ร้อยละ 33.8 มีและใช้ส้วมถูกหลักสุขาภิบาล ร้อยละ 53.8

ปี พ.ศ.2539 ศูนย์วางแผนครอบครัวชาวเขา กรมอนามัย ได้สำรวจโครงสร้างประชากรและการเจริญพันธุ์ชาวเขา 6 เผ่าหลัก พบว่า อัตราเพิ่มประชากรชาวเขาเฉลี่ย ร้อยละ 2.26 อัตราการคุมกำเนิดชาวเขา ร้อยละ 55.7 เผ่ากะเหรี่ยงมีอัตราการคุมกำเนิด ร้อยละ 63.0 อัตราเพิ่มประชากรร้อยละ 2.48 อัตราเกิด 27.1 ต่อพันประชากร อัตราตาย 5.6 ต่อพันประชากร อัตราเจริญพันธุ์รวมยอด เท่ากับ 2.6 อัตราส่วนพึ่งพิงทางประชากร ร้อยละ 74.09 มีจำนวนคนเฉลี่ยต่อครว้เรือน 4.8 คน จำนวนบุตรเกิดรอดต่อสตรีที่เคยสมรสอายุ 15-44 ปี 2.6 คน สำหรับการตายของแม่และเด็กพบ 1 ปีที่ผ่านมา มีการตายของแม่ 5 ราย สาเหตุการตาย คือ การตกเลือดระหว่างคลอด 3 ราย และโรคพิษแห่งครรภ์ 2 ราย การตายของเด็ก 59 ราย ส่วนใหญ่ตายจากสาเหตุอื่นๆ ร้อยละ 35.59 ตายจากการติดเชื้อร้อยละ 33.9 และเด็กที่ตายส่วนใหญ่ทำคลอดโดยแม่จ้างหรือหมอตำแยที่ไม่ผ่านการอบรม

ปี พ.ศ.2539 ศูนย์วางแผนครอบครัวชาวเขา กรมอนามัย ได้สำรวจคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวเขาในประเทศไทย อีกครั้งก่อนสิ้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์ชาวเขา มีอัตราการคุมกำเนิดร้อยละ 55.5 เป็นวิธีการ ร้อยละ 15.3 3 พบหมันชายเพียงร้อยละ 2.9 ส่วนใหญ่มีบุตรคนแรกเมื่ออายุต่ำกว่า 20 ปี ร้อยละ 53.0 และอายุต่ำกว่า 15 ปี ร้อยละ 6.4 จำนวนบุตรมีชีวิตส่วนใหญ่มีไม่เกิน 2 คน ร้อยละ 56.8 มี 5 คนขึ้นไป ร้อยละ 13.6 มารดาส่วนใหญ่ได้รับการฝากครรภ์ ร้อยละ 60.9 แต่ฝากครบตามเกณฑ์เพียงร้อยละ 36.5 ทารกแรกเกิดมีน้ำหนักแรกคลอดต่ำกว่า 2,500 กรัม ร้อยละ 11.4 คลอดโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและผดุงครรภ์โบราณที่ผ่านการอบรมแล้ว ร้อยละ 52.8 การดูแลหลังคลอดครบตามเกณฑ์มีเพียงร้อยละ 20.2 พบมารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวในช่วง 4 เดือน ร้อยละ 42.6 และที่ให้อาหารภายในเดือนแรกร่วมด้วย ร้อยละ 18.2 เด็กแรกเกิด - 5 ปี มีภาวะขาดสารอาหาร ร้อยละ 53.9 การรับวัคซีนเพื่อป้องกันโรคมียังมีอัตราความครอบคลุมมาก ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมพบว่าครว้เรือนมีน้ำสะอาดดื่มพอเพียง ร้อยละ 36.9 มีและใช้ส้วมถูกหลักสุขาภิบาลร้อยละ 62.9 ลักษณะครว้เรือนมีสภาพคงทนถาวร ร้อยละ 79.6 การจัดบ้านเรือนให้สะอาดมีเพียง ร้อยละ 47.3 และครว้เรือนไม่มีสิ่งรบกวนจากสิ่งรำคาญเพียง ร้อยละ 32.9

ปี พ.ศ.2541 สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข ได้สำรวจสภาวะสุขภาพประชากรชาวไทยบนพื้นที่สูง พบว่า ครว้เรือนมีส้วมใช้ ร้อยละ 70.1 มีน้ำดื่มเพียงพอตลอดปี ร้อยละ 85.3 แต่บริโภคน้ำดื่มที่ถูกสุขลักษณะ ร้อยละ 33.6 ครว้เรือนมีการกำจัดขยะถูกสุขลักษณะเพียงร้อยละ 6.2 อัตราการเกิด 26.1 ต่อประชากรพันคน อัตราการตายในทารก 19.7 ต่อการเกิดมีชีพพันคน อัตราตายในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี 24.5 ต่อการเกิดมีชีพพันคน สตรีวัยเจริญพันธุ์คุมกำเนิด ร้อยละ 60.8 เด็กทารกแรกเกิด

ที่ได้รับการชั่งน้ำหนักมีน้ำหนักแรกคลอดต่ำกว่า 2,500 กรัม ร้อยละ 12.7 คลอดโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และผดุงครรภ์โบราณที่ผ่านการอบรมแล้ว ร้อยละ 52.5 เด็กแรกเกิด - 5 ปี มีภาวะขาดสารอาหารระดับ 2,3 ร้อยละ 10.6 การรับวัคซีนเพื่อป้องกันโรคยังมีอัตราความครอบคลุมต่ำกว่าเป้าหมายมาก การเจ็บป่วย และการเข้ารับบริการ พบว่า ส่วนมากเมื่อเจ็บป่วยจะเข้ารับบริการที่สถานบริการใกล้บ้าน คือสถานอนามัย ร้อยละ 60.2 โรงพยาบาลของรัฐ ร้อยละ 15.4 โรงพยาบาลเอกชน,คลินิก ร้อยละ 2.9 รักษาเอง ร้อยละ 14.8 และอื่นๆ ร้อยละ 6.7

ปี พ.ศ.2544 ศูนย์พัฒนาอนามัยชาวเขา กรมอนามัย ได้สำรวจคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของ ชุมชนพื้นที่สูง พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์คู่ชาวเขา มีอัตราการคุมกำเนิดร้อยละ 67.6 เป็นวิธีถาวร ร้อยละ 16.2 มีสัดส่วนของการมีบุตรมีชีวิตเฉลี่ย 2.5 คน อายุที่มีบุตรครั้งแรกเฉลี่ย 18.9 ปี มีความต้องการบุตร เฉลี่ยต้องการ 3.2 คน เด็กทารกแรกเกิดที่ได้รับการชั่งน้ำหนัก มีน้ำหนักแรกคลอดต่ำกว่า 2,500 กรัม ร้อยละ 12.1 คลอดโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและผดุงครรภ์โบราณที่ผ่านการอบรม ร้อยละ 76.4 เด็กแรกเกิด - 5 ปี มีภาวะขาดสารอาหารร้อยละ 30.6 การรับวัคซีนเพื่อป้องกันโรคมีอัตราความ ครอบคลุมกว่าร้อยละ 70 การดูแลสุขภาพในช่องปากพบได้รับการดูแล ร้อยละ 66.8 ในเด็กที่มีฟันขึ้น แล้วจะพบฟันผุ ร้อยละ 22.8 สตรีวัยเจริญพันธุ์ตรวจเต้านมด้วยตนเองเพียงร้อยละ 15.0 เคยได้รับการ ตรวจหามะเร็งปากมดลูก ร้อยละ 12.4 กลุ่มวัยรุ่นอายุ 12-19 ปี มีพฤติกรรมเสี่ยงเกี่ยวกับการเสพยาเสพติดร้อยละ 24.6 มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ร้อยละ 6.2 การตายสาเหตุจากโรคมาลาเรียและเอดส์และ อุบัติเหตุร้อยละ 26.3 ของการตายทั้งหมด การเจ็บป่วยส่วนใหญ่จะไปรับบริการที่สถานบริการใกล้บ้านคือ สถานอนามัย และโรงพยาบาลชุมชนเป็นหลัก ข้อมูลเกี่ยวกับครัวเรือนและอนามัยสิ่งแวดล้อมครัวเรือนมี สมาชิกในครัวเรือน 5-8 คน ร้อยละ 54.2 เฉลี่ย 5.8 คนต่อครัวเรือน ลักษณะของครัวเรือนมีลักษณะถาวร ร้อยละ 78.4 มีส้วมใช้ในครัวเรือน ร้อยละ 76.0 ที่ไม่มีส้วมใช้จะไปถ่ายที่บริเวณในป่าทุ่งนาที่ใกล้บ้าน การกำจัดขยะในครัวเรือนจะนิยมเผากลางแจ้งและยังทิ้งทั่วไปบริเวณบ้าน แหล่งน้ำดื่มน้ำใช้ส่วนใหญ่ใช้น้ำประปาภูเขา ไม่มีการต้มหรือกรอง ร้อยละ 75.4 ครัวเรือนที่มีน้ำดื่มถูกสุขลักษณะเพียงร้อยละ 55.0 ครัวเรือนมีน้ำสะอาดดื่มเพียงพอตลอดปี ร้อยละ 30.0

ปี พ.ศ.2547 ศูนย์พัฒนาอนามัยพื้นที่สูง กรมอนามัย ทำการสำรวจสภาวะสุขภาพอนามัย ชาวเขา พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์คู่ชาวเขา มีอัตราการคุมกำเนิดร้อยละ 65.6 เป็นวิธีถาวร ร้อยละ 17.0 มีสัดส่วนของการมีบุตรมีชีวิตเฉลี่ย 2.4 คน อายุเมื่อแต่งงานครั้งแรก เฉลี่ย 18.2 ปี ต้องการบุตรจำนวน 3 - 4 คน ร้อยละ 48.4 เด็กทารกแรกเกิดที่ได้รับการชั่งน้ำหนัก มีน้ำหนักแรกคลอดต่ำกว่า 2,500 กรัม ร้อยละ 9.0 คลอดโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและผดุงครรภ์โบราณที่ผ่านการอบรมแล้ว ร้อยละ 79.9 ได้รับการดูแลหลังคลอดครบตามเกณฑ์ ร้อยละ 43.8 ได้รับนมแม่ 4 เดือนขึ้นไป ร้อยละ 44.8 เด็กแรกเกิด - 5 ปี มีภาวะขาดสารอาหาร ร้อยละ 37.5 การรับวัคซีนเพื่อป้องกันโรคมีอัตราความ ครอบคลุมกว่าร้อยละ 70 เคยตรวจค้นหามะเร็งเต้านมด้วยตนเอง ร้อยละ 15.5 เคยตรวจค้นหามะเร็ง เต้านมโดยแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ร้อยละ 19.2 เคยตรวจค้นหามะเร็งปากมดลูกเพียง ร้อยละ 31.3 ในกลุ่มวัยรุ่นอายุ 12-19 ปี มีพฤติกรรมเสี่ยงเกี่ยวกับการเสพยาเสพติด ร้อยละ 0.4 มีเพศสัมพันธ์ ก่อนวัยอันควร ร้อยละ 6.8 ข้อมูลอนามัยสิ่งแวดล้อม ครัวเรือนมีส้วมใช้ ร้อยละ 67.0 สภาพบ้านเรือน คงทนถาวร ร้อยละ 66.9 มีส้วมใช้ ร้อยละ 78.4 ที่ไม่มีส้วมใช้จะไปป่าหรือทุ่ง มีการกำจัดขยะ ร้อยละ 95.6 ปฏิบัติถูกต้องร้อยละ 14.9 โดยเผาทั้งเศษขยะฝังกลบหรืออบ.จัดเก็บ การกำจัดไม่ถูกต้องร้อยละ 65.1 กำจัดโดยเผากลางแจ้งและทิ้งตามชายป่า ครัวเรือนใช้น้ำประปาภูเขา ร้อยละ 79.7 ใช้บ่อน้ำตื้น ร้อยละ 13.6 มีน้ำดื่มที่ถูกสุขอนามัยคือผ่านการกรองหรือต้ม ร้อยละ 19.6

ปี พ.ศ.2553 ศูนย์พัฒนาอนามัยพื้นที่สูงได้พัฒนาระบบสารสนเทศคนไทยในพื้นที่สูง และมีการนำเข้าสู่ข้อมูลซึ่งข้อมูลดังกล่าวเป็นสภาวะสุขภาพของประชากรในพื้นที่โครงการแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จากการนำเข้าสู่ข้อมูลสารสนเทศ ปี 2553 มีการนำเข้าสู่ข้อมูลประชากรจำนวน 36,874 ราย พบว่าอัตราการเกิดของประชากรไทยในพื้นที่สูงเท่ากับ 13.97 ต่อประชากร 1,000 คน อัตราการตายเด็ก (ต่อการเกิดมีชีพ 1,000 คน) เท่ากับ 46.60 ต่อการเกิดมีชีพ 1,000 คน

ข้อมูลด้านภาวะโภชนาการ เด็ก 0-5 ปี จากการนำเข้าสู่ข้อมูล 3,211 ราย พบว่า น้ำหนักตามเกณฑ์อายุร้อยละ 63.16 มีส่วนสูงตามเกณฑ์อายุร้อยละ 34.19 มีรูปร่างสมส่วนร้อยละ 61.58 การที่พบว่าเด็กมีรูปร่างสมส่วนเป็นส่วนใหญ่เนื่องจากเด็กมีน้ำหนักน้อยและเตี้ย เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์แล้วจึงพบว่ามีส่วนสูงตามเกณฑ์และรูปร่างสมส่วนเพียงร้อยละ 37.24 จากข้อมูลการเจริญเติบโต จะเห็นได้ว่าเด็กในชุมชนบนพื้นที่สูงยังมีการเจริญเติบโตที่ต่ำกว่าเกณฑ์

ด้านอนามัยแม่และเด็ก จากการนำเข้าสู่ข้อมูลจำนวน 321 ราย พบว่า อัตราการมีบุตรของหญิงอายุต่ำกว่า 20 ปี เท่ากับร้อยละ 19.49 แต่เป้าหมายของกรมอนามัยคือไม่เกินร้อยละ 10 นอกจากนี้หญิงตั้งครรภ์บนพื้นที่สูงยังมีอัตราการฝากครรภ์ที่ต่ำคือร้อยละ 41.74 คลอดกับหมอตำแย ร้อยละ 71.65 ซึ่งมีความเสี่ยงอันตรายในขณะคลอดรวมทั้งส่งผลให้ทารกไม่ได้ซึมน้ำหนักขณะคลอด อัตราทารกกินนมแม่อย่างเดียวอย่างน้อย 6 เดือนเพียงร้อยละ 77.57

ข้อมูลด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม จากการนำเข้าสู่ข้อมูลจำนวน 6,786 ครัวเรือน พบว่า ลักษณะบ้านที่อาศัยมีความมั่นคงแข็งแรง ร้อยละ 76.14 สภาพบ้านเรือนมีร่องรอยเหตุรำคาญ เช่น มีฝุ่นละออง มีเสียงดังรบกวน ร้อยละ 64.33 สภาพบ้านเรือนมีแมลงสัตว์พาหะนำโรค เช่น หนู แมลงสาบ ร้อยละ 92.84 ทั้งนี้ครัวเรือนมีความสะอาดและเป็นระเบียบเพียงร้อยละ 45.60 มีแหล่งน้ำดื่มของครัวเรือนจากน้ำประปาภูเขา ร้อยละ 91.04 และใช้น้ำดื่มของครัวเรือนจากน้ำฝน ร้อยละ 2.68 โดยมีครัวเรือนดื่มน้ำสะอาดเพียงร้อยละ 37.47 ในประเด็นเรื่องส้วม พบว่า ครัวเรือนมีส้วมใช้ ร้อยละ 48.02 ครัวเรือนที่มีส้วมมีสมาชิกในครัวเรือนใช้ส้วม ร้อยละ 63.92

ปี พ.ศ.2554 มีการนำเข้าสู่ข้อมูลประชากรจำนวน 59,314 ราย เป็นกลุ่มแม่และเด็กจำนวน 407 คน พบว่า อัตราการเกิดของประชากรไทยในพื้นที่สูงเท่ากับ 19.21 ต่อประชากร 1,000 คน อัตราการตายเด็ก (ต่อการเกิดมีชีพ 1,000 คน) เท่ากับ 55.56 ต่อการเกิดมีชีพ 1,000 คน

ข้อมูลด้านภาวะโภชนาการ เด็ก 0-5 ปี จากการนำเข้าสู่ข้อมูล 4,094 ราย พบว่าน้ำหนักตามเกณฑ์อายุร้อยละ 53.10 มีส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ ร้อยละ 42.01 มีรูปร่างสมส่วน ร้อยละ 64.97 มีส่วนสูงตามเกณฑ์และรูปร่างสมส่วน ร้อยละ 29.51 จากข้อมูลการเจริญเติบโตจะเห็นได้ว่าในปี 2554 เด็กในชุมชนบนพื้นที่สูงยังมีการเจริญเติบโตที่ต่ำกว่าเกณฑ์

ด้านการส่งเสริมสุขภาพแม่และเด็ก จากการนำเข้าสู่ข้อมูลแม่ที่มีลูกอายุ เด็กแรกเกิดถึง 1 ปี จำนวน 394 ราย พบว่า อัตราการมีบุตรของหญิงอายุต่ำกว่า 20 ปี เท่ากับร้อยละ 92.89 เป้าหมายของกรมอนามัยคือไม่เกินร้อยละ 10 อัตราการฝากครรภ์ที่ต่ำคือร้อยละ 3.81 คลอดกับหมอตำแย ร้อยละ 3.81 อัตราทารกกินนมแม่อย่างเดียวอย่างน้อย 6 เดือนเพียงร้อยละ 6.35

ข้อมูลด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม จากการนำเข้าสู่ข้อมูลจำนวน 140 ครัวเรือน พบว่า ลักษณะบ้านที่อาศัยมีความมั่นคงแข็งแรง ร้อยละ 79.14 สภาพบ้านเรือนมีร่องรอยเหตุรำคาญ เช่น มีฝุ่นละออง มีเสียงดังรบกวน ร้อยละ 43.57 สภาพบ้านเรือนมีแมลงสัตว์พาหะนำโรค เช่น หนู แมลงสาบ ร้อยละ 44.29 ทั้งนี้ครัวเรือนมีความสะอาดและเป็นระเบียบ ร้อยละ 80.43 มีแหล่งน้ำดื่มของครัวเรือนจากน้ำประปาภูเขา

ร้อยละ 90.51 โดยมีครัวเรือนดื่มน้ำสะอาด ร้อยละ 10.07 ในประเด็นเรื่องส้วม พบว่าครัวเรือนมีส้วมใช้ ร้อยละ 59.29 ครัวเรือนที่มีส้วมมีสมาชิกในครัวเรือนใช้ส้วม ร้อยละ 86.43

ปี พ.ศ. 2555 มีการนำเข้าสู่ข้อมูลประชากรจำนวน 59,314 ราย พบว่าอัตราการเกิดของประชากรไทยในพื้นที่สูงเท่ากับ 9.02 ต่อประชากร 1,000 คน

ข้อมูลด้านภาวะโภชนาการ เด็ก 0-5 ปี จากการนำเข้าสู่ข้อมูล 3,469 คน พบว่า น้ำหนักตามเกณฑ์อายุร้อยละ 47.05 ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุร้อยละ 32.95 มีรูปร่างสมส่วนร้อยละ 58.35

ด้านการส่งเสริมสุขภาพแม่และเด็ก จากการสำรวจข้อมูลเด็กแรกเกิดถึง 1 ปี จำนวน 234 ราย พบว่า อัตราการมีบุตรของหญิงอายุต่ำกว่า 20 ปี เท่ากับร้อยละ 28.21 แต่เป้าหมายของกรมอนามัยคือไม่เกินร้อยละ 10 นอกจากนี้หญิงตั้งครรภ์บนพื้นที่สูงยังมีอัตราการฝากครรภ์ที่ต่ำคือร้อยละ 47.01 คลอดกับหมอตำแยร้อยละ 64.10 ซึ่งมีความเสี่ยงอันตรายในขณะคลอดรวมทั้งส่งผลให้ทารกไม่ได้ซึ่่งน้ำนมขณะคลอด อัตราทารกกินนมแม่อย่างเดียวอย่างน้อย 6 เดือนเพียงร้อยละ 57.69

ข้อมูลด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม จากการนำเข้าสู่ข้อมูลจำนวน 93 ครัวเรือน พบว่า ลักษณะบ้านที่อาศัยมีความมั่นคงแข็งแรง คิดเป็นร้อยละ 79.06 สภาพบ้านเรือนมีร่องรอยเหตุรำคาญ เช่น มีฝุ่นละออง มีเสียงดังรบกวน คิดเป็นร้อยละ 44.75 สภาพบ้านเรือนมีแมลงสัตว์พาหะนำโรค เช่น หนู แมลงสาบ คิดเป็นร้อยละ 95.48 ทั้งนี้ครัวเรือนมีความสะอาดและเป็นระเบียบ คิดเป็นร้อยละ 61.60 มีแหล่งน้ำดื่มของครัวเรือนจากน้ำประปาภูเขา คิดเป็นร้อยละ 86.01 และใช้น้ำดื่มของครัวเรือนจากน้ำฝน คิดเป็นร้อยละ 1.32 โดยมีครัวเรือนดื่มน้ำสะอาด คิดเป็นร้อยละ 50.38 ในประเด็นเรื่องส้วม พบว่าครัวเรือนมีส้วมใช้ คิดเป็นร้อยละ 45.03 ครัวเรือนที่มีส้วม มีสมาชิกในครัวเรือนใช้ส้วม คิดเป็นร้อยละ 84.49

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้โดยพิจารณาจากผลการศึกษาในอดีต พบว่า สภาวะสุขภาพของชาวไทยภูเขาเกี่ยวกับงานอนามัยแม่และเด็กในกลุ่มแม่ที่มีลูกอายุ 0-1 ปี ด้านโภชนาการของเด็ก 0-5 ปี สตรีวัยเจริญพันธุ์ และด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม หากพิจารณาโดยเปรียบเทียบกับตัวชี้วัดของกรมอนามัยและข้อมูลในพื้นที่กพด. พบว่า ตัวชี้วัดบางตัวยังไม่บรรลุเป้าหมายมาโดยตลอด เช่น การมีส้วมใช้ การมีน้ำดื่มสะอาดเพียงพอ อัตราตายมารดาและทารก การได้รับบริการก่อนและหลังคลอด และการเจริญเติบโตของเด็ก เป็นต้น การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมในชาวไทยภูเขาที่อาศัยในชุมชนบนพื้นที่สูงนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยข้อมูลที่ถูกต้อง สมบูรณ์ในการกำหนดแนวทางการจัดทำแผนงานและโครงการ เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นพื้นที่ทุรกันดาร ประชาชนยากจนและมีปัญหาเรื่องการสื่อสารภาษา ศูนย์พัฒนาอนามัยพื้นที่สูงมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมในกลุ่มประชากรชาวไทยภูเขา โดยเฉพาะในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบน 9 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา และตาก จากการดำเนินงานในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ยังไม่มีการประเมินสถานการณ์ ในภาพรวมเพื่อประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ศูนย์ฯ จึงได้จัดทำโครงการสำรวจสภาวะสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมในชุมชนชาวไทยภูเขาภาคเหนือตอนบน เพื่อศึกษาสถานการณ์สภาวะสุขภาพกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในการสร้างเสริมสุขภาพ คือ กลุ่มเด็กแรกเกิด - 1 ปี เด็กแรกเกิด - 5 ปี เด็กวัยเรียนอายุ 6 - 12 ปี เยาวชนอายุ 10 - 24 ปี สตรีวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 - 49 ปี และการจัดการด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน ตลอดจนสถานการณ์ด้านประชากรชาวไทยภูเขาบางตัวชี้วัด การสำรวจสภาวะสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม ในการสำรวจชุมชนชาวไทยภูเขาภาคเหนือตอนบนครั้งนี้ มีความสำคัญในการพัฒนาระบบเฝ้าระวัง และนำข้อมูลมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการกำหนดแนวทางการพัฒนางานส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมในชุมชนชาวไทยภูเขาต่อไป

บทที่ 3

ขอบเขตและวิธีการสำรวจ

การสำรวจครั้งนี้ เพื่อศึกษาสถานการณ์สภาวะสุขภาพของ แม่ เด็ก เยาวชน สตรีวัยเจริญพันธุ์และ อนามัยสิ่งแวดล้อม ในชุมชนชาวไทยภูเขาเขตภาคเหนือตอนบน ใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คัดเลือกพื้นที่ชุมชนชาวไทยภูเขาในเขตภาคเหนือตอนบน 9 จังหวัด ใช้ข้อมูลประชากร จากทะเบียนชุมชนบนพื้นที่สูงปี พ.ศ. 2545 สำรวจโดยกองส่งเสริมสุขภาพ กรมประชาสัมพันธ์ โดยคัดเลือกจังหวัดที่มีประชากรชาวไทยภูเขาอาศัยอยู่จำนวนตั้งแต่ 100,000 คนขึ้นไป คือ เชียงใหม่ เชียงราย ตาก และแม่ฮ่องสอน

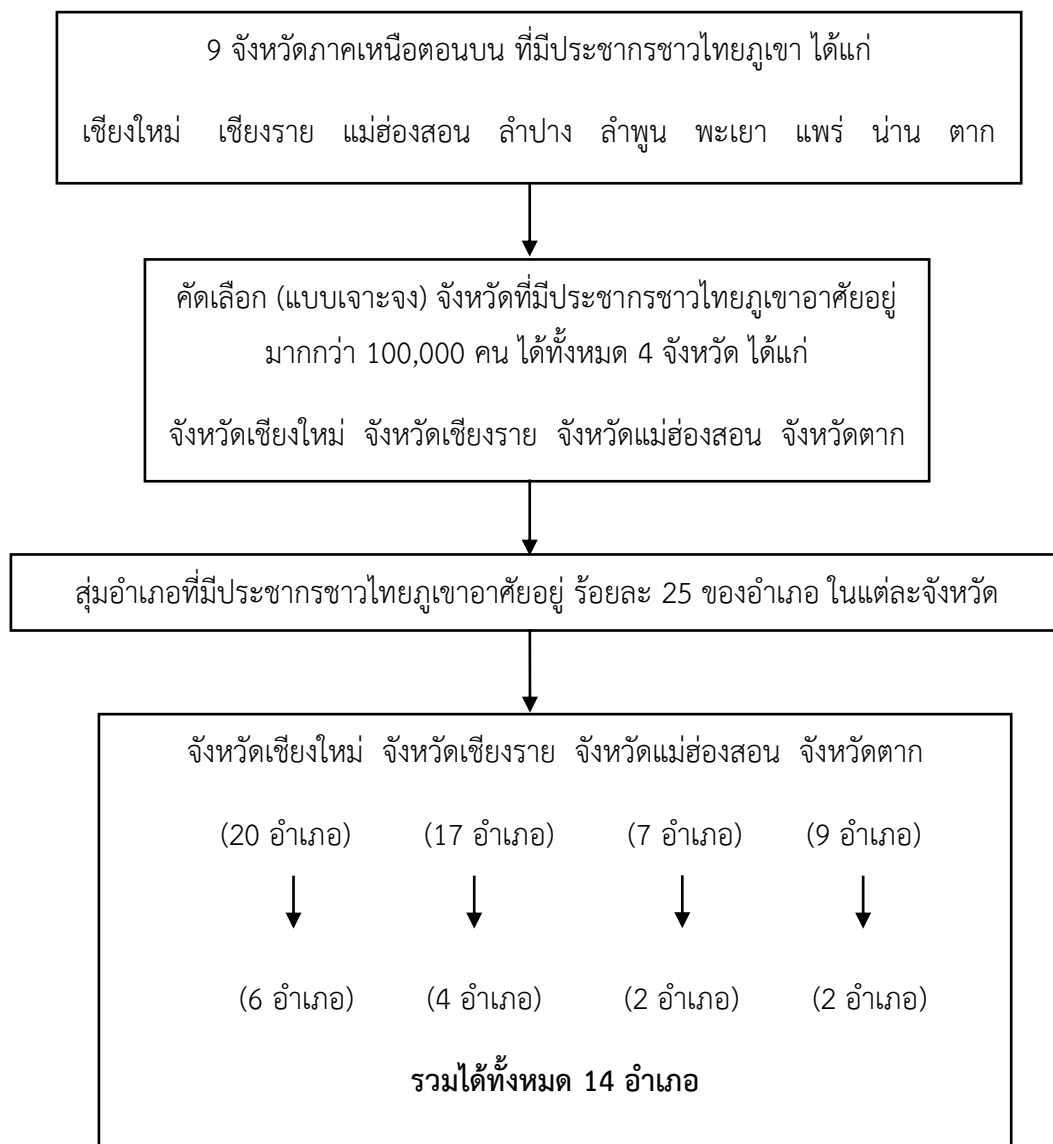
การสุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการศึกษานี้เป็นการศึกษาชุมชน มีการศึกษาหลายประเด็น กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษามีความหลากหลาย การคำนวณขนาดตัวอย่างของประชากรที่ใช้ในการศึกษาชุมชนเพื่อทราบสถานการณ์วิธีที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับคือ วิธีการสุ่มโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็น Probability Sampling Without Replacement Multi-stage Sampling โดยใช้หมู่บ้านเป็นหน่วยสุ่ม และใช้หลังคาเรือนเป็นหน่วยศึกษา จะทำให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม ทำได้ง่ายและเสียค่าใช้จ่ายน้อย สำหรับการศึกษานี้มีวิธีการสุ่มดังต่อไปนี้สุ่มหมู่บ้านร้อยละ 25 ตามลำดับจากจังหวัด อำเภอ ตำบล ที่มีประชากรชาวไทยภูเขาตามข้อมูลทะเบียนชุมชนบนพื้นที่สูงในประเทศไทยปี พ.ศ. 2545 จากการสุ่มตัวอย่างได้ทั้งหมด 14 อำเภอ 20 ตำบล กำหนดขอบเขตในการเก็บข้อมูลจากหมู่บ้านที่มีหลังคาเรือนมากกว่า 50 หลังคาเรือนขึ้นไป ตำบลที่มีจำนวนหมู่บ้านน้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 หมู่บ้านเก็บข้อมูลทุกหมู่บ้าน ตำบลที่มีจำนวนหมู่บ้านไม่เกิน 10 หมู่บ้านเก็บข้อมูลร้อยละ 50 ตำบลที่มีจำนวนหมู่บ้านมากกว่า 10 หมู่บ้านเก็บข้อมูลร้อยละ 30 จากการสุ่มตัวอย่างได้หมู่บ้านทั้งหมด 68 หมู่บ้าน ตามกลุ่มอายุ ดังนี้

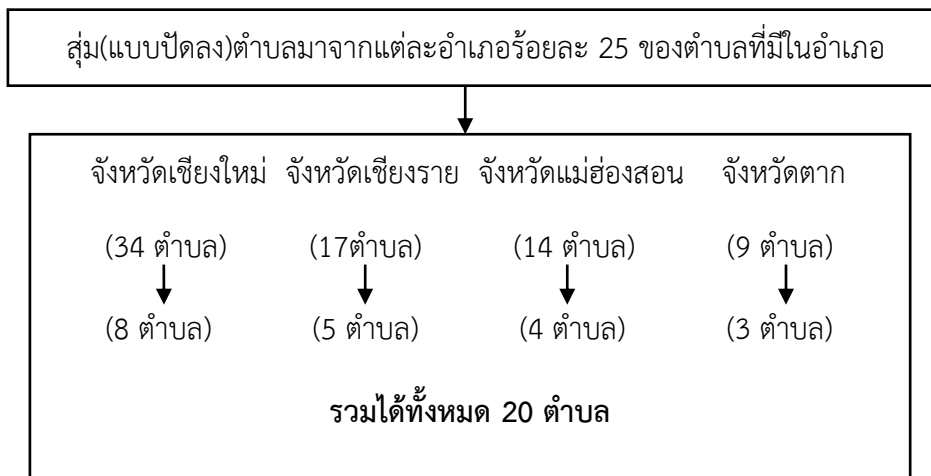
- กลุ่มเด็กอายุแรกเกิด - 1 ปี	เก็บข้อมูล 10 รายต่อหมู่บ้าน
- กลุ่มเด็กอายุ 1 - 5 ปี	เก็บข้อมูล 20 รายต่อหมู่บ้าน
- กลุ่มเด็กวัยเรียนอายุ 6 - 12 ปี	เก็บข้อมูล 20 รายต่อหมู่บ้าน
- กลุ่มเยาวชนอายุ 10 - 24 ปี	เก็บข้อมูล 20 รายต่อหมู่บ้าน
- กลุ่มสตรีวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 - 49 ปี	เก็บข้อมูล 20 รายต่อหมู่บ้าน
- ข้อมูลอนามัยสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน	เก็บข้อมูล 20 หลังคาเรือนต่อหมู่บ้าน

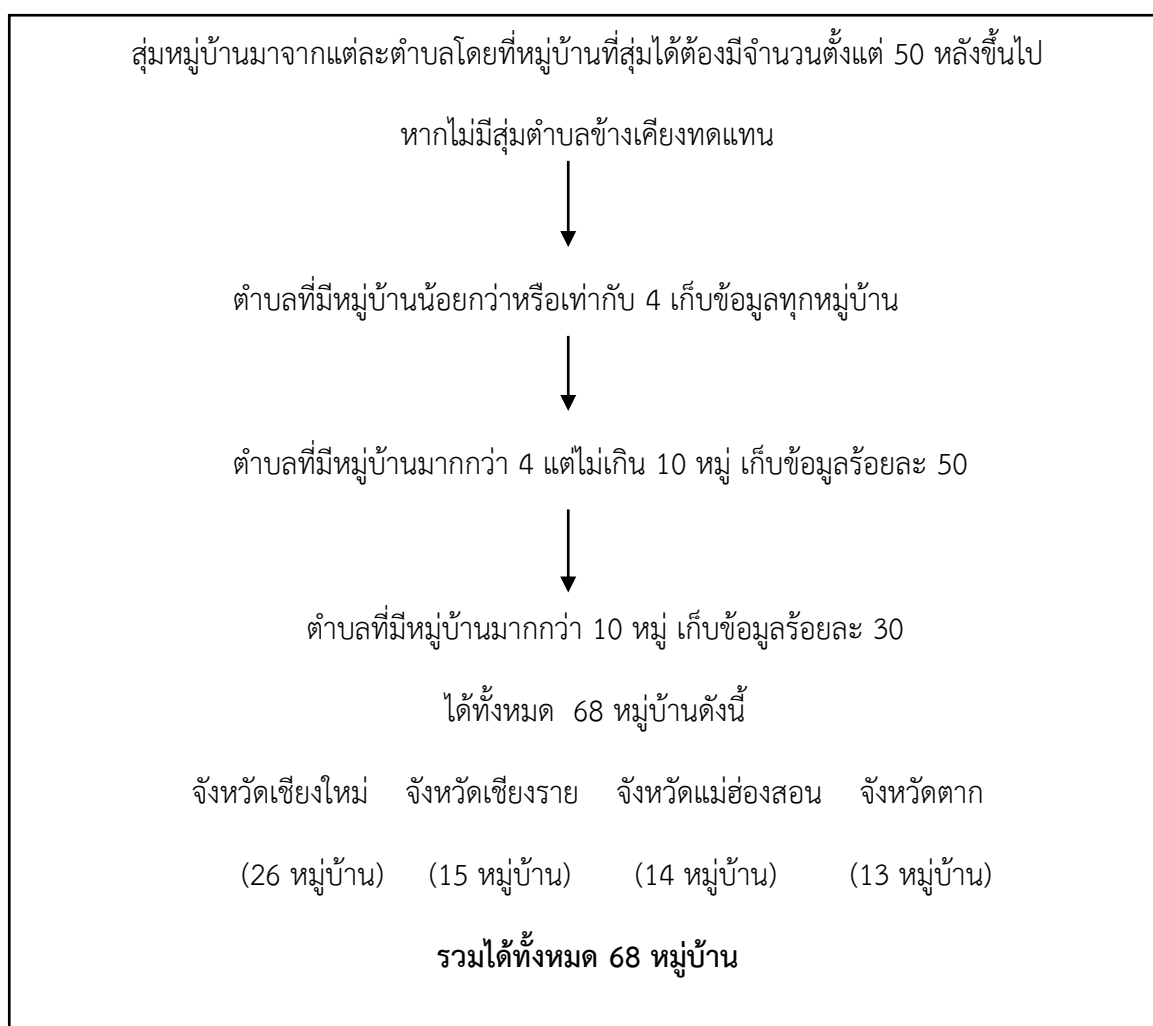
การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างขั้นที่ 1

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างขั้นที่ 2

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างขั้นที่ 3

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย 7 ส่วน คือ

1. แบบสอบถามแม่ที่มีลูกอายุ 0 - 1 ปี เป็นการศึกษาข้อมูลสภาวะสุขภาพแม่และเด็ก เช่น น้ำหนักแรกคลอด การฝากครรภ์ การได้รับการดูแลหลังคลอด การคลอดบุตร การได้รับยาเม็ดเสริมไอโอดีน การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน และการคลอดบุตรในหญิงอายุ 10 - 19 ปี
2. แบบสอบถามเด็กอายุ 1 - 5 ปี เป็นการศึกษาข้อมูลด้านพัฒนาการ และการเจริญเติบโต
3. แบบสอบถามเด็กอายุ 6 - 12 ปี เป็นการศึกษาข้อมูลภาวะอ้วน การเจริญเติบโต สุขภาพช่องปาก
4. แบบสอบถามเยาวชน อายุ 10 - 24 ปี เป็นการศึกษาพฤติกรรมการสูบบุหรี่ ดื่มสุรา การใช้สารเสพติด การมีเพศสัมพันธ์และการป้องกัน
5. แบบสอบถามหญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 - 49 ปี ที่อยู่กินกับสามี เป็นการศึกษาข้อมูลด้านอนามัยการเจริญพันธุ์ การวางแผนครอบครัว การตรวจคัดกรองมะเร็งเต้านม และมะเร็งปากมดลูก
6. แบบสอบถามข้อมูลครัวเรือน เป็นการศึกษาด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของครัวเรือน
7. แบบสอบถามข้อมูลหมู่บ้าน เป็นการศึกษาข้อมูลการเปลี่ยนแปลงประชากร

3. การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. จัดทำแผนเก็บข้อมูลตามหมู่บ้านที่สุ่มได้
2. ประสานงานสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในการเก็บข้อมูลตามหมู่บ้านที่สุ่มได้
3. เก็บข้อมูล ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ โดยบุคลากรสาธารณสุขจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่ ที่ผ่านการอบรมชี้แจงการเก็บข้อมูลจากศูนย์พัฒนาอนามัยพื้นที่สูง
4. ดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนเมษายน - มิถุนายน 2556
5. รวบรวมแบบสอบถาม ตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของข้อมูล
6. ลงรหัส บันทึก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

บทที่ 4

ผลการสำรวจ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามระหว่างวันที่ 1 เมษายน 2556 ถึง 31 มิถุนายน 2556 ผลการสำรวจแบ่งออกเป็น 7 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลสภาวะสุขภาพแม่ที่มีลูกอายุ 0-1 ปี

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเด็กอายุ 1 - 5 ปี ด้านพัฒนาการและการเจริญเติบโต

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเด็กวัยเรียน อายุ 6 - 12 ปี ด้านการเจริญเติบโต ภาวะอ้วน และการดูแลสุขภาพช่องปาก

ส่วนที่ 4 ข้อมูลสภาวะสุขภาพเยาวชน อายุ 10 – 24 ปี ด้านพฤติกรรมต่อสารเสพติด การมีเพศสัมพันธ์และการป้องกัน

ส่วนที่ 5 ข้อมูลสภาวะสุขภาพหญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 – 49 ปี ที่อยู่กับสามี ด้านอนามัย การเจริญพันธุ์ การวางแผนครอบครัว คัดกรองมะเร็งเต้านม และมะเร็งปากมดลูก

ส่วนที่ 6 ข้อมูลด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน

ส่วนที่ 7 ข้อมูลทางประชากร ด้านการเปลี่ยนแปลงประชากรและการเจ็บป่วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลสภาวะสุขภาพแม่ที่มีลูกอายุ 0-1 ปี

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละแม่ที่มีลูกอายุ 0 – 1 ปี จำแนกตามกลุ่มอายุ

อายุมารดา(ปี)	จำนวน(คน)	ร้อยละ
10-19 ปี	93	14.2
20-29 ปี	393	59.8
30-39 ปี	156	23.8
40-49 ปี	13	2.0
50-59 ปี	1	0.2
รวม	656	100
ค่าเฉลี่ย	25.9	
ค่าต่ำสุด	14	
ค่าสูงสุด	51	

จากตารางที่ 1 พบว่า สตรีชาวไทยภูเขามีลูกอายุ 10-19 ปี ร้อยละ 14.2 มีลูกในช่วงอายุ 20 -29 ปี ร้อยละ 60.1 อายุต่ำสุดที่มีลูก 14 ปี อายุสูงสุดที่มีลูก 51 ปี อายุเฉลี่ยการมีลูก 25.9 ปี

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละแม่ที่มีลูกอายุ 0 – 1 ปี จำแนกตามลักษณะการฝากครรภ์

การฝากครรภ์	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ไม่ฝากครรภ์	18	2.7
ฝากครรภ์	638	97.3
รวม	656	100
สถานที่ฝากครรภ์		
โรงพยาบาลของรัฐ	624	97.8
โรงพยาบาลเอกชน คลินิก	14	2.2
รวม	638	100
ฝากครรภ์ครบตามเกณฑ์	464	72.6
ฝากครรภ์ไม่ครบตามเกณฑ์	174	27.3
ฝากครรภ์เมื่ออายุครรภ์น้อยกว่า 12 สัปดาห์	383	58.4

จากตารางที่ 2 พบว่า แม่ที่มีลูกอายุ 0 – 1 ปี มีการฝากครรภ์ ร้อยละ 97.3 ฝากครรภ์ครบตามเกณฑ์ ร้อยละ 72.6 ฝากครรภ์ครั้งแรก อายุครรภ์น้อยกว่า 12 สัปดาห์ ร้อยละ 58.4 และไม่ฝากครรภ์ ร้อยละ 2.7 ผู้ที่ฝากครรภ์ส่วนใหญ่ฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลของรัฐ ร้อยละ 97.8 ฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลเอกชน คลินิก ร้อยละ 2.2

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละแม่ที่มีลูกอายุ 0 – 1 ปี จำแนกตามการได้รับยาเม็ดเสริมไอโอดีน

การได้รับยาเม็ดเสริมไอโอดีน	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ได้รับ	559	85.2
ไม่ได้รับ	97	14.8
รวม	656	100

จากตารางที่ 3 พบว่า แม่ที่มีลูกอายุ 0 – 1 ปี ได้รับยาเม็ดเสริมไอโอดีนขณะตั้งครรภ์ ร้อยละ 85.2 และไม่ได้รับยาเม็ดเสริมไอโอดีนขณะตั้งครรภ์ ร้อยละ 14.8 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละสถานที่คลอดบุตรของแม่ที่มีลูกอายุ 0 – 1 ปี

สถานที่คลอดบุตร	จำนวน(คน)	ร้อยละ
โรงพยาบาลของรัฐ,โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล	579	88.3
โรงพยาบาลเอกชน คลินิก	20	3.0
บ้าน ในไร่	57	8.7
รวม	656	100

จากตารางที่ 4 พบว่า แม่ที่มีลูกอายุ 0 – 1 ปี ส่วนใหญ่คลอดบุตรที่โรงพยาบาลของรัฐ ร้อยละ 88.3 คลอดบุตรที่บ้าน และในไร่ ร้อยละ 8.7 และคลอดบุตรที่โรงพยาบาลเอกชน คลินิก ร้อยละ 3.0

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละแม่ที่มีลูกอายุ 0 – 1 ปี จำแนกตามผู้ทำคลอด

ผู้ทำคลอด	จำนวน(คน)	ร้อยละ
เจ้าหน้าที่สาธารณสุข พยาบาล แพทย์	599	91.3
หมอต้าแย ญาติ สามี	42	6.4
ผดุงครรภ์โบราณที่ผ่านการอบรมแล้ว	15	2.3
รวม	656	100

จากตารางที่ 5 พบว่าแม่ที่มีลูกอายุ 0 – 1 ปี คลอดบุตรโดย เจ้าหน้าที่สาธารณสุข พยาบาล แพทย์ ร้อยละ 91.3 รองลงมาคือหมอต้าแย ญาติ สามี ร้อยละ 6.4 และผดุงครรภ์โบราณที่ผ่านการอบรมแล้ว ร้อยละ 2.3 ตามลำดับ

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละน้ำหนักเด็กทารกแรกคลอด

น้ำหนักแรกคลอด	จำนวน(คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 2,500 กรัม	64	9.8
2,500 – 3,000 กรัม	328	50.0
มากกว่า 3,000 กรัม	264	40.2
รวม	656	100

จากตารางที่ 6 พบว่า เด็กทารกอายุ 0 – 1 ปี ส่วนใหญ่มีน้ำหนักแรกคลอด 2,500 – 3,000 กรัม ร้อยละ 50.0 และมีน้ำหนักแรกคลอดน้อยกว่า 2,500 กรัม ร้อยละ 9.8

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละแม่ที่มีลูกอายุ 0 – 1 ปี จำแนกตามการได้รับการดูแลหลังคลอด

การดูแลหลังคลอด	แม่ได้รับการดูแลหลังคลอด		ทารกได้รับการดูแลหลังคลอด	
	จำนวน(คน)	ร้อยละ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ครบตามเกณฑ์	495	79.6	482	77.5
ไม่ครบตามเกณฑ์	127	20.4	140	22.5
รวม	622	100	622	100

จากตารางที่ 7 พบว่า แม่ได้รับการดูแลหลังคลอดครบตามเกณฑ์ ร้อยละ 79.6 ไม่ครบตามเกณฑ์ ร้อยละ 20.4 และทารกได้รับการดูแลหลังคลอดครบตามเกณฑ์ ร้อยละ 77.5 ไม่ครบตามเกณฑ์ ร้อยละ 22.5

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละการได้รับนมแม่อย่างเดียวของทารกอายุน้อยกว่า 6 เดือน

การได้รับนมแม่อย่างเดียวครบ 6 เดือน	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ได้รับครบ 6 เดือน	464	73.9
ได้รับไม่ครบ 6 เดือน	164	26.1

จากตารางที่ 8 พบว่า เด็กทารกแรกคลอดได้รับนมแม่อย่างเดียวครบ 6 เดือน ร้อยละ 73.9 สาเหตุส่วนใหญ่ที่เด็กทารกแรกคลอดได้รับนมแม่ไม่ครบ 6 เดือน คือ แม่ทำงาน และน้ำนมน้อย

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละลักษณะการให้นมแม่ของแม่ที่มีลูกอายุ 0 – 1 ปี

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	จำนวน(คน)	ร้อยละ
เลี้ยงลูกด้วยนมแม่	628	95.7
ไม่ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่	28	4.3
รวม	656	100
สาเหตุที่ไม่ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ลูกคลอดก่อนกำหนด ลูกป่วย แม่ป่วย อ่อนเพลีย ไม่มีน้ำนม	23	82.1
แม่มีโรคประจำตัว	5	17.9
รวม	28	100

จากตารางที่ 9 พบว่า แม่ที่มีลูกอายุ 0 – 1 ปี เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ร้อยละ 95.7 มีเพียงร้อยละ 4.3 ที่ไม่ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เนื่องจากลูกคลอดก่อนกำหนด ลูกป่วย แม่ป่วย อ่อนเพลีย ไม่มีน้ำนม ร้อยละ 82.1 รองลงมาคือ แม่มีโรคประจำตัว ร้อยละ 17.9

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเด็กอายุ 1 - 5 ปี ด้านพัฒนาการและการเจริญเติบโต

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละน้ำหนักตามเกณฑ์อายุของเด็กอายุ 1 – 5 ปี

น้ำหนักตามเกณฑ์อายุ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์	221	16.7
น้ำหนักค่อนข้างน้อย	169	12.8
น้ำหนักตามเกณฑ์	889	67.3
น้ำหนักค่อนข้างมาก	14	1.1
น้ำหนักมากเกินไปเกณฑ์	27	2.1
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 10 พบว่า เด็กอายุ 1 – 5 ปี มีน้ำหนักตามเกณฑ์ ร้อยละ 67.3 น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 16.7 น้ำหนักมากเกินไปเกณฑ์ ร้อยละ 2.1 และน้ำหนักค่อนข้างมาก ร้อยละ 1.1 ตามลำดับ

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละส่วนสูงตามเกณฑ์อายุของเด็กอายุ 1 – 5 ปี

ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
เตี้ย	358	27.1
ค่อนข้างเตี้ย	172	13.0
ส่วนสูงตามเกณฑ์	730	55.3
ค่อนข้างสูง	21	1.6
สูงกว่าเกณฑ์	39	3.0
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 11 พบว่า เด็กอายุ 1 – 5 ปี มีส่วนสูงตามเกณฑ์ ร้อยละ 55.3 เตี้ย ร้อยละ 27.1 ค่อนข้างเตี้ย ร้อยละ 13.0 สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 3.0 และค่อนข้างสูง ร้อยละ 1.6 ตามลำดับ

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละน้ำหนักตามเกณฑ์ความสูงของเด็กอายุ 1 – 5 ปี

น้ำหนักตามเกณฑ์ความสูง	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ผอม	152	11.5
ค่อนข้างผอม	88	6.7
สมส่วน	928	70.3
ท้วม	64	4.8
เริ่มอ้วน	49	3.7
อ้วน	39	3.0
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 12 พบว่า เด็กอายุ 1 – 5 ปีมีรูปร่าง สมส่วน ร้อยละ 70.3 ผอม ร้อยละ 11.5 ค่อนข้างผอม ร้อยละ 6.7 ท้วม ร้อยละ 4.8 เริ่มอ้วน ร้อยละ 3.7 และอ้วน ร้อยละ 3.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 13 จำนวนและร้อยละพัฒนาการเด็กอายุ 1 – 5 ปี

พัฒนาการเด็กอายุ 1 – 5 ปี	จำนวน(คน)	ร้อยละ
สมวัย	1,205	91.3
ไม่สมวัย	5	0.4
ไม่ได้รับการประเมิน	110	8.3
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 13 พบว่า เด็กอายุ 1 – 5 ปีมีพัฒนาการสมวัยสูงถึง ร้อยละ 91.3 ไม่ได้รับการประเมิน ร้อยละ 8.3 มีเพียงร้อยละ 0.4 เท่านั้นที่มีพัฒนาการไม่สมวัย

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเด็กวัยเรียนอายุ 6 - 12 ปี ด้านการเจริญเติบโต ภาวะอ้วนและการดูแลสุขภาพช่องปาก

ตารางที่ 14 จำนวนและร้อยละน้ำหนักตามเกณฑ์อายุของเด็กวัยเรียน อายุ 6 - 12 ปี

น้ำหนักตามเกณฑ์อายุ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์	202	15.3
น้ำหนักค่อนข้างน้อย	199	15.0
น้ำหนักตามเกณฑ์	869	65.9
น้ำหนักค่อนข้างมาก	28	2.1
น้ำหนักมากเกินไปเกณฑ์	22	1.7
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 14 พบว่า เด็กอายุ 6 – 12 ปี น้ำหนักตามเกณฑ์ ร้อยละ 65.9 น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 15.3 และน้ำหนักมากเกินไปเกณฑ์ ร้อยละ 1.7 ตามลำดับ

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละส่วนสูงตามเกณฑ์อายุของเด็กวัยเรียน อายุ 6 - 12 ปี

ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
เตี้ย	321	24.3
ค่อนข้างเตี้ย	172	13.0
ส่วนสูงตามเกณฑ์	798	60.5
ค่อนข้างสูง	12	1.0
สูงกว่าเกณฑ์	17	1.2
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 15 พบว่า เด็กอายุ 6 – 12 ปี มีส่วนสูงตามเกณฑ์ ร้อยละ 60.5 เตี้ย ร้อยละ 24.3 สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 1.2 และค่อนข้างสูง ร้อยละ 1.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 16 จำนวนและร้อยละน้ำหนักตามเกณฑ์ความสูงของเด็กวัยเรียน อายุ 6 - 12 ปี

น้ำหนักตามเกณฑ์ความสูง	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ผอม	115	8.7
ค่อนข้างผอม	82	6.2
สมส่วน	984	74.6
อ้วน	45	3.4
เริ่มอ้วน	50	3.8
อ้วน	44	3.3
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 16 เด็ก 6 – 12 ปี มีรูปร่างสมส่วน ร้อยละ 74.6 ผอม ร้อยละ 8.7 อ้วน ร้อยละ 3.3 ตามลำดับ

ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละสุขภาพช่องปากและการดูแล ของเด็กวัยเรียน อายุ 6 - 12 ปี

สุขภาพช่องปากและการดูแล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ฟันผุ	663	50.3
ฟันไม่ผุ	657	49.7
รวม	1,320	100
แปรงฟันวันละ 1 ครั้ง	683	51.7
แปรงฟันวันละ 2 ครั้ง	507	38.4
แปรงฟันวันละ 3 ครั้ง	2	0.2
แปรงฟันเป็นบางครั้ง	16	1.2
แปรงฟันอาทิตย์ละครั้ง	2	0.2
ไม่แปรงฟัน	110	8.3
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 17 เด็กอายุ 6 – 12 ปี ฟันผุ ร้อยละ 50.3 แปรงวันละ 1 ครั้ง ร้อยละ 51.7 แปรงฟันวันละ 2 ครั้ง ร้อยละ 38.4 ไม่แปรงฟัน ร้อยละ 8.3 และแปรงฟันเป็นบางครั้งร้อยละ 1.2

ส่วนที่ 4 ข้อมูลสภาวะสุขภาพเยาวชนชาวไทยภูเขา อายุ 10 – 24 ปี

ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของเยาวชนชาวไทยภูเขา จำแนกตามระดับการศึกษา

การศึกษา	จำนวน(คน)		ร้อยละ	
กำลังศึกษาอยู่	866		65.6	
จบการศึกษาแล้ว	393		29.8	
ไม่ได้เรียน	61		4.6	
รวม	1,320		100	
ระดับการศึกษา	กำลังศึกษาอยู่		จบศึกษาแล้ว	
	จำนวน(คน)	ร้อยละ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
มัธยมศึกษาตอนต้น	360	41.6	166	42.2
มัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช.	261	30.1	66	16.8
ประถมศึกษา	188	21.7	141	35.9
อนุปริญญา ปวส.	36	4.2	14	3.6
ปริญญาตรีขึ้นไป	21	2.4	6	1.5
รวม	866	100	393	100

จากตารางที่ 18 พบว่า เยาวชนชาวไทยภูเขา ส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ ร้อยละ 65.6 จบการศึกษาแล้ว ร้อยละ 29.8 ไม่ได้เรียนเพียงร้อยละ 4.6 เยาวชนส่วนใหญ่กำลังศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 41.6 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. ร้อยละ 30.1 เยาวชนที่จบการศึกษาแล้ว ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 42.2 รองลงมาคือ ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 35.9 ตามลำดับ

ตารางที่ 19 จำนวนและร้อยละของเยาวชนชาวไทยภูเขา จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
เกษตรกร	276	60.8
รับจ้าง	152	33.5
ว่างงาน	11	2.4
ค้าขาย	7	1.6
รับราชการ	2	0.4
ไม่ตอบ	6	1.3
รวม	454	100

จากตารางที่ 19 พบว่า เยาวชนชาวไทยภูเขา ส่วนใหญ่อาชีพเกษตรกร ร้อยละ 60.8 รองลงมา คือ รับจ้าง ร้อยละ 33.5 ว่างงาน ร้อยละ 2.4 ค้าขาย ร้อยละ 1.6 และรับราชการร้อยละ 0.4

ตารางที่ 20 จำนวนและร้อยละของเยาวชนชาวไทยภูเขา จำแนกตามพฤติกรรมการสูบบุหรี่

สูบบุหรี่	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ไม่เคย	1,097	83.1
เคยสูบบุหรี่ปัจจุบันยังสูบ	117	8.9
เคยสูบบุหรี่ปัจจุบันไม่สูบ	99	7.5
คนที่เคยสูบบุหรี่ไม่ตอบคำถาม	7	0.5
รวม	1,320	100
ค่าเฉลี่ยการสูบบุหรี่/วัน (มวน)	4.5	
จำนวนการสูบบุหรี่/วัน ต่ำสุด(มวน)	1	
จำนวนการสูบบุหรี่/วัน สูงสุด(มวน)	20	

จากตารางที่ 20 พบว่า เยาวชนชาวไทยภูเขาสส่วนใหญ่ไม่เคยสูบบุหรี่ ร้อยละ 83.1 เคยสูบบุหรี่ และในปัจจุบันยังสูบ ร้อยละ 8.9 สูบบุหรี่เฉลี่ยจำนวน 4.5 มวนต่อวัน จำนวนการสูบบุหรี่ต่ำที่สุด เท่ากับ 1 มวนต่อวัน จำนวนการสูบบุหรี่สูงที่สุดเท่ากับ 20 มวนต่อวัน

ตารางที่ 21 จำนวนและร้อยละของเยาวชนชาวไทยภูเขา จำแนกตามพฤติกรรมการดื่มสุรา

	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ไม่เคยดื่ม	990	75.0
เคยดื่ม	330	25.0
รวม	1320	100
เคยปัจจุบันยังดื่ม	189	14.4
เคยปัจจุบันไม่ดื่มแล้ว	130	9.8
เคยไม่ตอบคำถาม	11	0.8

จากตารางที่ 21 พบว่า พบว่า เยาวชนชาวไทยภูเขา เคยดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ 25.0 เคยดื่มปัจจุบันยังดื่มร้อยละ 14.4 เคยดื่มแต่ปัจจุบันไม่ดื่มร้อยละ 9.8

ตารางที่ 22 จำนวนและร้อยละของเยาวชนชาวไทยภูเขา จำแนกตามพฤติกรรมการใช้สารเสพติด

เคยเสพยาเสพติด	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ไม่เคย	1,306	98.9
เคยเสพยาบ้า	10	0.8
เคยเสพกาว	4	0.3
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 22 พบว่า เยาวชนชาวไทยภูเขา เคยเสพยาเสพติด ร้อยละ 1.1 เคยเสพยาบ้า ร้อยละ 0.8 และเคยเสพกาว ร้อยละ 0.3 ตามลำดับ

ตารางที่ 23 จำนวนและร้อยละของเยาวชนชาวไทยภูเขา จำแนกตามปัญหาด้านสุขภาพ

ปัญหาด้านสุขภาพ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ไม่มีปัญหา	1,279	96.9
มี	41	3.1
รวม	1,320	100
การแก้ปัญหาสุขภาพ		
ไม่ตอบคำถาม	21	51.2
รักษาที่โรงพยาบาลของรัฐ	15	36.7
รับประทานยา	3	7.3
นวด ไม่ทำงานหนัก	2	4.8
รวม	41	100

จากตารางที่ 23 พบว่าเยาวชนชาวไทยภูเขา มีปัญหาสุขภาพร้อยละ 3.1 ในการแก้ปัญหาสุขภาพไม่ตอบคำถาม ร้อยละ 51.2 แก้ไขปัญหาด้วยการพบไปรักษาที่โรงพยาบาลของรัฐ ร้อยละ 36.6 รับประทานยา ร้อยละ 7.3 นวดและ ไม่ทำงานหนัก ร้อยละ 4.9

ตารางที่ 24 จำนวนและร้อยละของเยาวชนชาวไทยภูเขา จำแนกตามพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์

การมีเพศสัมพันธ์	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ไม่เคย	1,091	82.7
เคย	229	17.3
ป้องกัน	134	58.5
ไม่ป้องกัน	93	40.6
ไม่ตอบคำถาม	2	0.9
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 24 พบว่า เยาวชนชาวไทยภูเขาส่วนใหญ่ ไม่เคยมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 82.7 เคยมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 17.3 มีการป้องกันเมื่อมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 58.5 ไม่ป้องกันเมื่อมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 40.6 ตามลำดับ

ตารางที่ 25 จำนวนและร้อยละของเยาวชนชาวไทยภูเขา จำแนกตามพฤติกรรมการป้องกันเมื่อมีเพศสัมพันธ์

พฤติกรรมการป้องกันการมีเพศสัมพันธ์	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ไม่ตอบคำถาม	8	6.0
ใช้ถุงยางอนามัย	117	87.3
ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด	8	6.0
ฉีดยาคุมกำเนิด	1	0.7
รวม	134	100

จากตารางที่ 25 พบว่า เมื่อมีเพศสัมพันธ์เยาวชนชาวไทยภูเขา ส่วนใหญ่ใช้ถุงยางอนามัย ร้อยละ 87.3 ไม่ตอบคำถาม ร้อยละ 6.0 ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด ร้อยละ 6.0 ฉีดยาคุมกำเนิด ร้อยละ 0.7

ส่วนที่ 5 ข้อมูลสภาวะสุขภาพหญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 – 49 ปี ที่อยู่กับสามี

ตารางที่ 26 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามกลุ่มอายุ

อายุสตรีชาวไทยภูเขา (ปี)	จำนวน(คน)	ร้อยละ
15-19 ปี	54	4.1
20-24 ปี	192	14.5
25-29 ปี	250	19.0
30-34 ปี	258	19.6
35-39 ปี	227	17.2
40-44 ปี	196	14.8
45-49 ปี	143	10.8
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 26 พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์ส่วนใหญ่ อายุ 30-34 ปี ร้อยละ 19.6 รองลงมาคือ อายุ 25-29 ปี ร้อยละ 19.0

ตารางที่ 27 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ไม่ได้เรียน	441	33.4
ประถมศึกษา	497	37.7
มัธยมศึกษาตอนต้น	211	16.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช.	123	9.3
ปริญญาตรีขึ้นไป	27	2.0
อนุปริญญา ปวส.	19	1.4
ไม่ตอบคำถาม	2	0.2
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 27 พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์ส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษา ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 37.7 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 16.0 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. ร้อยละ 9.3 ระดับปริญญาตรีขึ้นไป ร้อยละ 2.0 ระดับอนุปริญญา ปวส. ร้อยละ 1.4 ไม่ตอบคำถาม ร้อยละ 0.2 และพบว่าไม่ได้ศึกษา ร้อยละ 33.4

ตารางที่ 28 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
เกษตรกร	1,090	82.6
รับจ้าง	138	10.5
ค้าขาย	37	2.8
แม่บ้าน	41	3.1
รับราชการ	9	0.7
กำลังศึกษา	4	0.3
ไม่ตอบคำถาม	1	0.1
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 28 พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์ส่วนใหญ่ มีอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 82.6 รองลงมา คือ รับจ้าง ร้อยละ 10.5 แม่บ้าน ร้อยละ 3.1 ค้าขาย ร้อยละ 2.8 รับราชการ ร้อยละ 0.7 กำลังศึกษา ร้อยละ 0.3 ไม่ตอบคำถาม ร้อยละ 0.1 ตามลำดับ

ตารางที่ 29 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามประวัติการตั้งครรภ์

ประวัติการตั้งครรภ์	จำนวน(คน)	ร้อยละ
เคยตั้งครรภ์	1,269	96.1
ค่าเฉลี่ย	2.56	
ค่าต่ำสุด	1	
ค่าสูงสุด	15	

จากตารางที่ 29 พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์มีประวัติการตั้งครรภ์ ร้อยละ 96.1 ส่วนใหญ่ตั้งครรภ์จำนวน 2 ครั้ง จำนวนการตั้งครรภ์เฉลี่ย เท่ากับ 2.56 ครั้ง จำนวนการตั้งครรภ์ต่ำสุด เท่ากับ 1 ครั้ง สูงสุดเท่ากับ 15 ครั้ง

ตารางที่ 30 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามประวัติการแท้ง

ประวัติการแท้ง	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ไม่เคย	1,044	82.3
เคย 1 ครั้ง	159	12.5
เคย 2 ครั้ง	18	1.4
เคย 3 ครั้ง	4	0.3
เคย 4 ครั้ง	2	0.2
เคย 5 ครั้ง	1	0.1
ไม่ตอบคำถาม	41	3.2
รวม	1,269	100
ค่าเฉลี่ย	2.44	
ค่าต่ำสุด	1	
ค่าสูงสุด	5	

จากตารางที่ 30 พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์ไม่เคยแท้ง ร้อยละ 82.3 เคยแท้ง 1 ครั้ง ร้อยละ 12.5 เคยแท้งเฉลี่ย 2.44 ครั้ง จำนวนการแท้งต่ำสุด เท่ากับ 1 ครั้ง สูงสุดเท่ากับ 5 ครั้ง

ตารางที่ 31 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามอายุเมื่อคลอดบุตรคนแรก

อายุเมื่อคลอดบุตรคนแรก	จำนวน(คน)	ร้อยละ
10 – 19 ปี	584	44.2
20 – 29 ปี	634	48.0
30 ปีขึ้นไป	102	7.8
รวม	1,320	100
ค่าเฉลี่ย	20.20	
ค่าต่ำสุด	12	
ค่าสูงสุด	40	

จากตารางที่ 31 พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์ส่วนใหญ่มีบุตรเมื่ออายุ 20 – 29 ปี ร้อยละ 48.0 มีบุตรคนแรกเมื่ออายุ 10 – 19 ปี ร้อยละ 44.2 อายุเฉลี่ยเมื่อคลอดบุตรคนแรก เท่ากับ 20.20 อายุต่ำสุดที่มีบุตรเท่ากับ 12 ปี อายุสูงสุดที่มีบุตรเท่ากับ 40 ปี

ตารางที่ 32 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามจำนวนการมีบุตร

จำนวนบุตรในปัจจุบัน	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ไม่มีบุตร	8	0.6
1-2	798	60.5
3-4	388	29.4
5-6	54	4.1
7คนขึ้นไป	72	5.5
Total	1,320	100
ค่าเฉลี่ย	2.34	
ค่าสูงสุด	10	

จากตารางที่ 32 พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์ส่วนใหญ่มีจำนวนบุตรในปัจจุบันไม่เกิน 2 คน ร้อยละ 60.5 ไม่มีบุตรร้อยละ 0.6 มีจำนวนบุตรในปัจจุบันเฉลี่ย 2.34 คน ไม่มีบุตรร้อยละ 0.6 และมีจำนวนบุตรในปัจจุบันมากที่สุดจำนวน 10 คน

ตารางที่ 33 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามจำนวนการมีบุตรชาย

จำนวนบุตรชาย	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ไม่มีบุตรชาย	279	22.1
1	591	46.8
2	285	22.5
3	76	6.0
4	23	1.8
5	6	0.5
6	3	0.2
7	1	0.1
รวม	1,264	100
ค่าเฉลี่ย	1.22	
ค่าต่ำสุด	0	
ค่าสูงสุด	7	

จากตารางที่ 33 พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์ส่วนใหญ่มีบุตรชายจำนวน 1 คน ร้อยละ 46.8 ไม่มีบุตรชาย ร้อยละ 22.1 มีจำนวนบุตรชายเฉลี่ย 1.22 คน ไม่มีบุตรชายร้อยละ 22.1 และมีจำนวนบุตรชายมากที่สุดเท่ากับ 7 คน

ตารางที่ 34 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามจำนวนการมีบุตรหญิง

จำนวนบุตรหญิง	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ไม่มีบุตรหญิง	338	26.7
1	567	45.0
2	261	20.6
3	72	5.7
4	14	1.1
5	9	0.7
6	3	0.2
รวม	1,264	100
ค่าเฉลี่ย	1.13	
ค่าต่ำสุด	0	
ค่าสูงสุด	6	

จากตารางที่ 34 พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์ส่วนใหญ่มีบุตรหญิงจำนวน 1 คน ร้อยละ 45.0 มีจำนวนบุตรหญิงเฉลี่ย 1.13 คน มีจำนวนบุตรหญิงมากที่สุดเท่ากับ 6 คน ไม่มีบุตรหญิง ร้อยละ 26.7

ตารางที่ 35 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามจำนวนบุตรที่ต้องการ

จำนวนบุตรที่ต้องการ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ไม่ต้องการมีบุตร	30	2.3
1-2	734	55.6
3-4	386	29.2
5-6	30	2.3
7 คนขึ้นไป	140	10.6
รวม	1,320	100
ค่าเฉลี่ย	2.48	
ค่าต่ำสุด	0	
ค่าสูงสุด	12	

จากตารางที่ 35 พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์ส่วนใหญ่ ต้องการบุตรจำนวน 1-2 คน ร้อยละ 55.6 ไม่ต้องการมีบุตร ร้อยละ 2.3 จำนวนบุตรที่ต้องการเฉลี่ย 2.48 คน ไม่ต้องการมีบุตรร้อยละ 2.3 และจำนวนบุตรที่ต้องการสูงที่สุดเท่ากับ 12 คน

ตารางที่ 36 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามจำนวนบุตรชายที่ต้องการ

ต้องการบุตรชาย	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ไม่ต้องการ	106	8.9
1	771	64.9
2	247	20.8
3	40	3.4
4	14	1.2
5	4	0.3
6	2	0.2
7	1	0.1
8	3	0.3
รวม	1,188	100

ค่าเฉลี่ย	1.27
ค่าต่ำสุด	0
ค่าสูงสุด	8

จากตารางที่ 36 พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์ส่วนใหญ่ ต้องการมีบุตรชายจำนวน 1 คน ร้อยละ 64.9 จำนวนบุตรชายที่ต้องการเฉลี่ย 1.27 คน ไม่ต้องการมีบุตรชายร้อยละ 8.9 และจำนวนบุตรชายที่ต้องการมากที่สุดเท่ากับ 8 คน

ตารางที่ 37 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามจำนวนบุตรหญิงที่ต้องการ

ต้องการบุตรหญิง	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ไม่ต้องการ	130	10.9
1	743	62.5
2	257	21.6
3	42	3.5
4	6	0.5
5	5	0.4
6	2	0.2
8	3	0.3
รวม	1,188	100
ค่าเฉลี่ย	1.24	
ค่าต่ำสุด	0	
ค่าสูงสุด	8	

จากตารางที่ 37 พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์ส่วนใหญ่ ต้องการบุตรหญิงจำนวน 1 คน ร้อยละ 62.5 จำนวนบุตรหญิงที่ต้องการเฉลี่ย 1.24 คน ไม่ต้องการมีบุตรหญิงร้อยละ 10.9 และจำนวนบุตรหญิงที่ต้องการมากที่สุดเท่ากับ 8 คน

ตารางที่ 38 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามการคุมกำเนิด

การคุมกำเนิด	จำนวน(คน)	ร้อยละ
คุมกำเนิด	1,095	83.0
ไม่คุมกำเนิด	225	17.0
สาเหตุที่ไม่คุมกำเนิด		
ต้องการบุตรเพิ่ม	82	36.4
กำลังตั้งครรภ์	47	20.9
สามียู่ต่างจังหวัด	35	15.6
ไม่ตอบคำถาม	20	8.9
หลังคลอด	19	8.4
หมดประจำเดือนแล้ว	15	6.7
มีโรคประจำตัว	4	1.8
กลัวอ้วน	3	1.3
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 38 พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์ มีการคุมกำเนิด ร้อยละ 83.0 และไม่คุมกำเนิด ร้อยละ 17.0 สาเหตุที่ไม่คุมกำเนิด เพราะต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ 36.4 กำลังตั้งครรภ์ ร้อยละ 20.9 สามียู่ต่างจังหวัด ร้อยละ 15.6 ไม่ตอบคำถาม ร้อยละ 8.9 หลังคลอด ร้อยละ 8.4 หมดประจำเดือน ร้อยละ 6.7 มีโรคประจำตัว ร้อยละ 1.8 กลัวอ้วน ร้อยละ 1.3 ตามลำดับ

ตารางที่ 39 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามวิธีคุมกำเนิด

วิธีคุมกำเนิดที่กำลังใช้	จำนวน	ร้อยละ
ยาฉีดคุมกำเนิด	493	45.0
ยาเม็ดคุมกำเนิด	349	31.9
หมันหญิง	179	16.3
ยาฝังคุมกำเนิด	34	3.1
ถุงยางอนามัย	21	2.0
หมันชาย	11	1.0
ห่วงอนามัย	7	0.6
ไม่ตอบคำถาม	1	0.1
รวม	1,095	100

จากตารางที่ 39 พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์ส่วนใหญ่ คุมกำเนิดด้วยวิธีใช้ยาฉีดคุมกำเนิด ร้อยละ 45.0 รองลงมาคือ ยาเม็ดคุมกำเนิด ร้อยละ 31.9 ทำหมันหญิง ร้อยละ 16.3 ยาฝังคุมกำเนิด ร้อยละ 3.1 ถุงยางอนามัย ร้อยละ 1.9 ทำหมันชาย ร้อยละ 1.0 ท่วงอนามัย ร้อยละ 0.6 และไม่ตอบคำถาม ร้อยละ 0.1

ตารางที่ 40 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามการไปรับบริการคุมกำเนิด

สถานบริการ	จำนวน	ร้อยละ
โรงพยาบาลของรัฐ	975	89.1
โรงพยาบาลเอกชน คลินิก	88	8.0
ไม่ตอบคำถาม	23	2.1
ร้านขายยา	9	0.8
รวม	1,095	100

จากตารางที่ 40 พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์ส่วนใหญ่รับบริการคุมกำเนิดที่โรงพยาบาลของรัฐ ร้อยละ 89.1 โรงพยาบาลเอกชน คลินิก ร้อยละ 8.0 ไม่ตอบคำถาม ร้อยละ 2.1 ร้านขายยา ร้อยละ 0.8 ตามลำดับ

ตารางที่ 41 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามการตรวจเต้านมด้วยตนเอง

เคยตรวจเต้านมด้วยตนเอง	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคย	700	53.0
เคย	619	46.9
ผลการตรวจเต้านมด้วยตนเอง		
ปกติ	582	93.9
ไม่ตอบคำถาม	38	6.1
ไม่ตอบคำถาม	1	0.1
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 41 พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์เคยตรวจเต้านมด้วยตนเอง ร้อยละ 46.9 และผลการตรวจเต้านมด้วยตนเอง ปกติ ร้อยละ 93.9

ตารางที่ 42 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามการตรวจเต้านมด้วยบุคลากรสาธารณสุข

เคยตรวจเต้านมด้วยบุคลากรทางสาธารณสุข	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคย	812	61.5
เคย	508	38.5
รวม	1,320	100
ผลการตรวจเต้านมด้วยบุคลากรทางสาธารณสุข		
ปกติ	479	94.3
ไม่ตอบคำถาม	29	5.7

จากตารางที่ 42 พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์ เคยตรวจเต้านมด้วยบุคลากรทางสาธารณสุข ร้อยละ 38.5 ผลการตรวจปกติ ร้อยละ 94.3 ไม่ตอบคำถาม ร้อยละ 5.7

ตารางที่ 43 จำนวนและร้อยละของสตรีวัยเจริญพันธุ์ จำแนกตามการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก

เคยตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก	จำนวน	ร้อยละ
เคย	820	62.1
ไม่เคย	497	37.7
ผลการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก		
ปกติ	799	97.1
ผิดปกติ	1	0.1
ไม่ตอบคำถาม	23	2.8
ไม่ตอบคำถาม	3	0.2
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 43 พบว่า สตรีวัยเจริญพันธุ์ส่วนใหญ่ เคยตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ร้อยละ 62.1 รองลงมาคือ ไม่เคยตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ร้อยละ 37.7 และไม่ตอบคำถาม ร้อยละ 0.2 ตามลำดับและผลการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกส่วนใหญ่ ปกติ ร้อยละ 97.1 รองลงมาคือ ผิดปกติ ร้อยละ 0.1 และไม่ตอบคำถาม ร้อยละ 2.8 ตามลำดับ

ส่วนที่ 6 ข้อมูลด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน

ตารางที่ 44 จำนวนและร้อยละของสมาชิกในครัวเรือน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)	จำนวน	ร้อยละ
1-2	68	5.2
3-4	514	38.9
5-6	499	37.8
7 คนขึ้นไป	239	18.1
รวม	1,320	100
ค่าเฉลี่ย	5.0	
ค่าต่ำสุด	1	
ค่าสูงสุด	15	

จากตารางที่ 44 พบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนชาวไทยภูเขาส่วนใหญ่มีจำนวน 3-4 คน ร้อยละ 38.9 มีจำนวน 5-6 คน ร้อยละ 37.8 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย เท่ากับ 5.0 คน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนต่ำสุด เท่ากับ 1 คน สูงสุด เท่ากับ 15 คน

ตารางที่ 45 จำนวนและร้อยละของสมาชิกในครัวเรือน จำแนกตามเพศชาย

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)	เพศชาย	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
ไม่มี	22	1.7
1	241	18.3
2	452	34.2
3	358	27.1
4	160	12.1
5	60	4.5
6	22	1.7
7	4	0.3
8	1	0.1
รวม	1,320	100
ค่าเฉลี่ย	2.52	
ค่าต่ำสุด	0	
ค่าสูงสุด	8	

จากตารางที่ 45 พบว่า ครัวเรือนชาวไทยภูเขาส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นเพศชาย จำนวน 2 คน ร้อยละ 34.2 มีจำนวน 3 คน ร้อยละ 27.1 ครัวเรือน มีสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นเพศชายเฉลี่ย 2.52 คน ไม่มีครัวเรือนที่ไม่มีสมาชิกเป็นเพศชาย และมีสมาชิกเพศชายสูงสุดเท่ากับ 8 คน

ตารางที่ 46 จำนวนและร้อยละของสมาชิกในครัวเรือน จำแนกตามเพศหญิง

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)	เพศหญิง	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
ไม่มี	9	0.7
1	271	20.5
2	469	35.5
3	347	26.3
4	133	10.1
5	61	4.6
6	17	1.3
7	6	0.5
8	6	0.5
9	1	0.1
รวม	1,320	100
ค่าเฉลี่ย	2.49	
ค่าต่ำสุด	0	
ค่าสูงสุด	9	

จากตารางที่ 46 พบว่า ครัวเรือนชาวไทยภูเขาส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นเพศหญิงจำนวน 2 คน ร้อยละ 35.5 มีสมาชิกเพศหญิงเฉลี่ย 2.49 คน ไม่มีครัวเรือนที่ไม่มีสมาชิกเพศหญิงและมีสมาชิกเพศหญิงสูงสุดเท่ากับ 9 คน

ตารางที่ 47 จำนวนและร้อยละรายได้เฉลี่ยต่อปีของครัวเรือนชาวไทยภูเขา

รายได้เฉลี่ย/ปี (บาท)	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 10,000	55	4.2
10,000 - 50,000	619	46.9
50,001 - 100,000	388	29.4
100,001 - 200,000	176	13.3
200,001 - 300,000	27	2.0
มากกว่า 300,000	5	0.4
ไม่ตอบคำถาม	50	3.8
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 47 พบว่า รายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ เท่ากับ 10,000 - 50,000 บาท ร้อยละ 46.9 รองลงมาคือ 50,001 - 100,000 บาท ร้อยละ 29.4 100,001 - 200,000 บาท ร้อยละ 13.3 ต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 4.2 200,001 - 300,000 บาท ร้อยละ 2.0 และ มากกว่า 300,000 บาท ร้อยละ 0.4 ไม่ตอบคำถาม ร้อยละ 3.8 ตามลำดับ

ตารางที่ 48 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนชาวไทยภูเขา จำแนกตามอาชีพหลัก

อาชีพหลัก	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกร	1,077	81.6
รับจ้าง	99	7.5
เกษตรกร รับจ้าง	68	5.2
เกษตรกร ค้าขาย	26	2.0
ค้าขาย	25	1.9
พนักงานรัฐ	17	1.3
เลี้ยงสัตว์	2	0.2
ว่างงาน	3	0.2
ไม่ตอบคำถาม	3	0.2
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 48 พบว่า อาชีพหลักของครัวเรือนส่วนใหญ่ คือ เกษตรกร ร้อยละ 81.6 รองลงมาคือ รับจ้าง ร้อยละ 7.5 เกษตรกรและรับจ้าง ร้อยละ 5.2 เกษตรกร และค้าขาย ร้อยละ 2.0 ค้าขาย ร้อยละ 1.9 พนักงานรัฐ ร้อยละ 1.3 เลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 0.2 ว่างาน ร้อยละ 0.2 และไม่ตอบคำถาม ร้อยละ 0.2 ตามลำดับ

ตารางที่ 49 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนชาวไทยภูเขา จำแนกตามลักษณะที่อยู่อาศัย

ลักษณะที่อยู่อาศัย	จำนวน	ร้อยละ
บ้านไม้	823	62.3
ไม้และปูน	295	22.3
ฟาก	185	14.1
ฟากและปูน	9	0.7
ไม้และฟาก	5	0.4
ไม่ตอบคำถาม	3	0.2
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 49 พบว่า ลักษณะที่อยู่อาศัยของครัวเรือนส่วนใหญ่ คือ บ้านไม้ ร้อยละ 62.3 รองลงมาคือ ไม้และปูน ร้อยละ 22.3 ฟาก ร้อยละ 14.0 ฟากและปูน ร้อยละ 0.7 ไม้และฟาก ร้อยละ 0.4 ไม่ตอบคำถาม ร้อยละ 0.2 ตามลำดับ

ตารางที่ 50 จำนวนและร้อยละการมีไฟฟ้าใช้ของครัวเรือนชาวไทยภูเขา

การมีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
ไฟฟ้าส่วนภูมิภาค	933	70.7
ไม่มีไฟฟ้า	96	7.3
โซลาร์เซลล์	291	22.0
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 50 พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ ใช้ไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ร้อยละ 70.7 รองลงมาคือ โซลาร์เซลล์ ร้อยละ 22.0 และไม่มีไฟฟ้าใช้ ร้อยละ 7.3 ตามลำดับ

ตารางที่ 51 จำนวนและร้อยละชนิดเชื้อเพลิงที่ใช้ในการประกอบอาหารของครัวเรือนชาวไทยภูเขา

ชนิดเชื้อเพลิงที่ใช้ในการประกอบอาหาร	จำนวน	ร้อยละ
ไม้/ฟืน	990	75.0
ไม้/ฟืน และแก๊ส	160	12.1
แก๊ส	71	5.4
ฟืน และไฟฟ้า	32	2.4
แก๊ส และไฟฟ้า	23	1.7
ไม้/ฟืน แก๊ส และไฟฟ้า	18	1.4
ไฟฟ้า	16	1.2
ถ่าน	9	0.7
ไม่ตอบคำถาม	1	0.1
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 51 พบว่า เชื้อเพลิงที่ใช้ในการประกอบอาหารในครัวเรือนส่วนใหญ่ ใช้ไม้และฟืน ร้อยละ 75.0 รองลงมาคือ ไม้/ฟืน และแก๊ส ร้อยละ 12.1 แก๊ส ร้อยละ 5.4 ฟืนและไฟฟ้า ร้อยละ 2.4 แก๊สและไฟฟ้า ร้อยละ 1.7 ไม้/ฟืน แก๊ส และไฟฟ้า ร้อยละ 1.4 ไฟฟ้า ร้อยละ 1.2 ถ่าน ร้อยละ 0.7 ไม่ตอบคำถาม ร้อยละ 0.1 ตามลำดับ

ตารางที่ 52 จำนวนและร้อยละของการมีและใช้ส้วมในครัวเรือนชาวไทยภูเขา

การมีและใช้ส้วมในครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
มี	1,182	89.5
ชนิดของส้วม		
นั่งยอง	1,166	88.3
นั่งราบ	7	0.5
นั่งยองและนั่งราบ	9	0.7
ไม่มี	138	10.5
การปฏิบัติเมื่อไม่มีส้วม		
ใช้กับญาติ/เพื่อนบ้าน	60	4.5
ไปป่า/ทุ่ง	77	5.9
ใช้กับญาติ และไปป่า/ทุ่ง	1	0.1
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 52 พบว่า ครั้วเรือนชาวเขาส่วนใหญ่มีส่วน ร้อยละ 89.5 เป็นส่วนนั่งยอง ร้อยละ 88.3 ส่วนนั่งราบ ร้อยละ 0.5 ส่วนนั่งยองและนั่งราบ ร้อยละ 0.7 บ้านไม่มีส่วน ร้อยละ 10.5 ไปป่า ไปทุ่ง ร้อยละ 5.8 ใช้กับญาติ/เพื่อนบ้าน ร้อยละ 4.5 ใช้กับญาติ และไปป่า/ทุ่ง ร้อยละ 0.1 ตามลำดับ

ตารางที่ 53 จำนวนและร้อยละของการรวบรวมและวิธีการขยະในครั้วเรือนชาวไทยภูเขา

การรวบรวมขยະในครั้วเรือน	จำนวน	ร้อยละ
มีการรวบรวม		
ไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล	903	68.4
ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล	321	24.3
ไม่มีการรวบรวม	96	7.3
รวม	1,320	100
วิธีการจัดการขยະในครั้วเรือน	จำนวน	ร้อยละ
เผากลางแจ้ง	664	50.3
ทิ้งในป่า	596	45.2
มีหน่วยงานจัดเก็บ	261	19.8
จุดรวมขยະหมู่บ้าน	87	6.6
นำไปเลี้ยงสัตว์	69	5.2
ฝัง	38	2.9
ทิ้งที่เตาเผาขยະ	24	1.8
ทิ้งในแม่น้ำ	20	1.5
นำไปขาย	1	0.1

จากตารางที่ 53 พบว่า ครั้วเรือนชาวเขาส่วนใหญ่มีการรวบรวมขยະในครั้วเรือน แต่เป็นการรวบรวมที่ไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลถึงร้อยละ 68.4 ไม่มีการรวบรวมขยະเพียงร้อยละ 7.3 วิธีการกำจัดขยະส่วนใหญ่ใช้วิธีเผากลางแจ้ง ร้อยละ 50.3 รองลงมาคือ ทิ้งในป่า ร้อยละ 45.2 ตามลำดับ มีเพียงร้อยละ 24.3 เท่านั้น ที่รวบรวมขยະถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ส่วนใหญ่ คือ มีหน่วยงานจัดเก็บ ร้อยละ 19.8 รองลงมาคือ นำไปฝัง ร้อยละ 2.9 ตามลำดับ

ตารางที่ 54 จำนวนและร้อยละของแหล่งน้ำดื่มในครัวเรือนชาวไทยภูเขา

แหล่งน้ำดื่ม	จำนวน	ร้อยละ
ประปาภูเขา	1,064	59.0
น้ำฝน	274	15.2
ประปาหมู่บ้าน	162	9.0
น้ำบ่อตื้น	147	8.2
น้ำบาดาล	93	5.2
บรรจุขวด	55	3.1
ลำห้วย	8	0.5
รวม	1,803	100

จากตารางที่ 54 พบว่า ครัวเรือนชาวเขาส่วนใหญ่มีแหล่งน้ำดื่ม คือประปาภูเขา ร้อยละ 59.0 รองลงมาคือน้ำฝน ร้อยละ 15.2 ประปาหมู่บ้าน ร้อยละ 9.0 น้ำบ่อตื้น ร้อยละ 8.2 น้ำบาดาล ร้อยละ 5.2 น้ำบรรจุขวด ร้อยละ 3.1 ลำห้วย ร้อยละ 0.5 ตามลำดับ

ตารางที่ 55 จำนวนและร้อยละของวิธีการปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนดื่มในครัวเรือนชาวไทยภูเขา

การปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนดื่ม	จำนวน	ร้อยละ
ทำ	829	62.8
วิธีการปรับปรุง		
ต้ม	494	59.6
กรอง	283	34.1
ต้มและกรอง	52	6.3
ไม่ทำ	491	37.2
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 55 พบว่า ครัวเรือนชาวเขาส่วนใหญ่ปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนดื่ม ร้อยละ 62.8 โดยวิธีการต้มน้ำ ร้อยละ 59.6 และไม่ปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนดื่ม ร้อยละ 37.2 กรอง ร้อยละ 34.1 ต้มและกรอง ร้อยละ 6.3

ตารางที่ 56 จำนวนและร้อยละของการมีน้ำดื่มเพียงพอในครัวเรือนชาวไทยภูเขา

ความเพียงพอของน้ำดื่ม	จำนวน	ร้อยละ
เพียงพอ	997	75.5
ไม่เพียงพอ	323	24.5
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 56 พบว่า ครัวเรือนชาวเขาส่วนใหญ่ มีน้ำดื่มเพียงพอ ร้อยละ 75.5 รองลงมาคือ ไม่เพียงพอ ร้อยละ 24.5 ตามลำดับ

ตารางที่ 57 จำนวนและร้อยละของการจัดการน้ำเสียของครัวเรือนชาวไทยภูเขา

การจัดการน้ำเสียในครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	736	55.8
มี	584	44.2
รวม	1,320	100

จากตารางที่ 57 พบว่า ครัวเรือนชาวเขาส่วนใหญ่ ไม่มีการจัดการน้ำเสียในครัวเรือน ร้อยละ 55.8 รองลงมาคือ มีการจัดการน้ำเสียในครัวเรือน ร้อยละ 44.2 ตามลำดับ

ส่วนที่ 7 ข้อมูลด้านการเปลี่ยนแปลงประชากรและการเจ็บป่วย

ตารางที่ 58 ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของประชากร

ในรอบปี 2556	จำนวน(คน)	อัตรา
จำนวนคนเกิด	851	18.39 ต่อประชากรพันคน
จำนวนคนตาย	182	3.93 ต่อประชากรพันคน
จำนวนทารกตาย	3	3.52 ต่อการเกิดมีชีพพันคน
จำนวนเด็กอายุ 0-5 ปีตาย	7	8.22 ต่อการเกิดมีชีพพันคน
จำนวนมารดาตาย	1	117 ต่อแสนการเกิดมีชีพ
อัตราเพิ่มประชากร		ร้อยละ 1.45

จากตารางที่ 58 พบว่า ชาวไทยภูเขา มีอัตราเกิดเท่ากับ 18.39 ต่อประชากรพันคน อัตราตาย 3.93 ต่อประชากรพันคน อัตราตายทารก 3.52 ต่อการเกิดมีชีพพันคน อัตราตายเด็กอายุ 0-5 ปี 8.22 ต่อการเกิดมีชีพพันคน อัตรามารดาตาย 117 ต่อแสนการเกิดมีชีพ และอัตราเพิ่มประชากร ร้อยละ 1.45

ตารางที่ 59 จำนวนและร้อยละของการเสียชีวิตประชากรชาวไทยภูเขา จำแนกตามกลุ่มอายุและเพศ

การตายของประชากรชาวไทยภูเขา	จำนวน(คน)		ร้อยละ		รวม	ร้อยละ
	ชาย	ร้อยละ	หญิง	ร้อยละ		
0 – 1 ปี	3	1.6	-	-	3	1.6
1 – 5 ปี	2	1.1	2	1.1	4	2.2
6 – 9 ปี	1	0.5	-	-	1	0.5
10 – 14 ปี	5	2.7	3	1.6	8	4.4
15 – 49 ปี	27	14.8	12	6.6	39	21.4
50 – 59 ปี	22	12.1	9	4.9	31	17.0
60 – 69 ปี	21	11.5	12	6.6	33	18.1
อายุ 80 ปีขึ้นไป	33	18.1	30	16.5	63	34.6
รวม	114	62.6	68	37.4	182	100

จากตารางที่ 59 พบว่า ประชากรชาวไทยภูเขาเสียชีวิตมากที่สุดคืออายุมากกว่า 80 ปี ร้อยละ 34.6 รองลงมาคือ วัย 15-49 ปี ร้อยละ 21.4 เสียชีวิตน้อยที่สุดคือวัย 6-9 ปี ร้อยละ 0.5

ตารางที่ 60 จำนวนและร้อยละของสาเหตุการตายประชากรชาวไทยภูเขา จำแนกตามกลุ่มอายุ

สาเหตุการตาย	กลุ่มอายุ(คน)								จำนวน (คน)	ร้อยละ
	0 – 1 ปี	1 – 5 ปี	6 – 9 ปี	10-14 ปี	15-49 ปี	50-59 ปี	60- 69ปี	80ขึ้นไป		
ชรา	-	-	-	-	-	-	3	28	31	17.0
ภาวะหัวใจล้มเหลว	-	-	-	-	7	2	3	10	22	12.1
ฆ่าตัวตาย	-	-	-	1	6	5	2	1	15	8.2
ปอดอุดกั้นเรื้อรัง	-	-	-	-	3	2	4	6	15	8.2
อุบัติเหตุ	-	-	-	4	5	1	1	1	12	6.6

ไม่ทราบสาเหตุ	2	4	-	-	2	2	-	-	10	5.5
มะเร็งตับ	-	-	-	-	-	4	3	3	10	5.5
มะเร็งเม็ดเลือด	-	-	-	1	1	2	-	-	4	2.2
มะเร็งกระเพาะอาหาร	-	-	-	-	-	1	1	1	3	1.6
มะเร็งต่อมน้ำเหลือง	-	-	-	-	-	-	2	-	2	1.1
มะเร็งกระดูก	-	-	-	-	1	-	1	-	2	1.1
มะเร็งลำไส้	-	-	-	-	-	1	-	-	1	0.5
มะเร็งเต้านม	-	-	-	-	-	1	-	-	1	0.5
มะเร็งปากมดลูก	-	-	-	-	1	-	-	-	1	0.5
มะเร็งปอด	-	-	-	-	-	-	1	-	1	0.5
โรคหัวใจ	-	-	-	1	-	2	-	1	4	2.2
วัณโรค	-	-	-	-	1	1	1	-	3	1.6
ปอดบวม	-	-	1	-	-	-	3	-	4	2.2
หอบหืด	-	-	-	-	1	1	1	1	4	2.2
เส้นเลือดในสมองแตก/ตีบ	-	-	-	-	-	2	-	4	6	3.3
เนื้องอกในสมอง	-	-	-	-	1	1	-	-	2	1.1
โรคไต	-	-	-	-	1	-	1	1	3	1.6
ฆาตกรรม	-	-	-	-	4	-	-	-	4	2.2
ติดเชื้ในกระแสโลหิต	-	-	-	-	-	3	-	2	5	2.7

จมน้ำ	-	-	-	1	2	-	-	-	3	1.6
พิษสุราเรื้อรัง	-	-	-	-	-	-	2	-	2	1.1
เบาหวาน	-	-	-	-	-	-	1	1	2	1.1
ความดันโลหิตสูง	-	-	-	-	-	-	1	1	2	1.1
อัมพฤกษ์	-	-	-	-	-	-	1	1	2	1.1
ลมชัก	-	-	-	-	2	-	-	-	2	1.1
พิการแต่กำเนิด	1	-	-	-	-	-	-	-	1	0.5
ภูมิคุ้มกันบกพร่อง	-	-	-	-	-	-	1	-	1	0.5
ตกเลือดหลังคลอด	-	-	-	-	1	-	-	-	1	0.5
มาลาเรีย	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0.5
รวม(คน)	3	4	1	8	39	31	33	63	182	100
ร้อยละ	1.6	2.2	0.5	4.4	21.4	17.0	18.1	34.6	100	

จากตารางที่ 60 พบว่า ร้อยละสาเหตุการตายของประชากรชาวไทยภูเขาที่สำรวจ เสียชีวิตมากที่สุดคือ อายุ 80 ปีขึ้นไปด้วยโรคชรา ร้อยละ 17.0 รองลงมาคือภาวะหัวใจล้มเหลว ร้อยละ 12.1

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการสำรวจ

การสำรวจสภาวะสุขภาพและสถานการณ์อนามัยสิ่งแวดล้อมในชุมชนชาวไทยภูเขาภาคเหนือตอนบน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงด้านประชากรและสภาวะสุขภาพ รวมทั้งสถานการณ์ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม และเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเสนอในระดับนโยบายและผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวไทยภูเขาต่อไป สืบเนื่องจากปัญหาสุขภาพชาวไทยภูเขาได้รับการสำรวจโดยศูนย์พัฒนานามัยพื้นที่สูงครั้งสุดท้าย ปี 2547 นอกจากนั้นมีเพียงข้อมูลในพื้นที่โครงการพระราชดำริเฉพาะพื้นที่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้จัดทำโครงการสำรวจนี้ โดยการสุ่มประชากรในจังหวัดที่มีประชากรชาวเขาอยู่อาศัยจำนวนหนึ่งแสนคนขึ้นไป ใน 9 จังหวัด ภาคเหนือตอนบน สุ่มประชากรแบบ Probability Sampling Without Replacement Multi-stage Sampling โดยใช้หมู่บ้านเป็นหน่วยสุ่ม และใช้หลังคาเรือนเป็นหน่วยศึกษา ได้จำนวนหมู่บ้าน 68 หมู่บ้าน แยกศึกษาตามกลุ่มประชากร 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเด็กแรกเกิด - 1 ปี กลุ่มเด็กอายุ 1 - 5 ปี กลุ่มเด็กวัยเรียน อายุ 6 - 12 ปี กลุ่มเยาวชนอายุ 10 - 24 ปี กลุ่มสตรีวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 - 49 ปี และหัวหน้าครัวเรือน นอกจากนี้เก็บข้อมูลประชากรของหมู่บ้านที่สำรวจ

ดำเนินการเก็บข้อมูลในเดือนเมษายน - มิถุนายน 2556 โดยเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่สำรวจ ซึ่งได้รับการชี้แจงและทำความเข้าใจแบบสอบถามเป็นอย่างดี การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป spss บันทึกข้อมูลและวิเคราะห์จำนวนแบบสอบถามแยกเป็นกลุ่มดังนี้

1. กลุ่มเด็กอายุแรกเกิด - 1 ปี	จำนวน 656 ชุด
2. กลุ่มเด็กอายุ 1 - 5 ปี	จำนวน 1,320 ชุด
3. กลุ่มเด็กวัยเรียนอายุ 6 - 12 ปี	จำนวน 1,320 ชุด
4. กลุ่มเยาวชนอายุ 10 - 24 ปี	จำนวน 1,320 ชุด
5. กลุ่มสตรีวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 - 49 ปี	จำนวน 1,320 ชุด
6. ข้อมูลอนามัยสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน	จำนวน 1,320 ชุด
7. ข้อมูลด้านการเปลี่ยนแปลงประชากรและการเจ็บป่วย	จำนวน 68 ชุด

ผลการสำรวจพบว่าสภาวะสุขภาพของประชากรชาวไทยภูเขาภาคเหนือตอนบนยังพบปัญหาหลายด้าน ดังข้อสรุปต่อไปนี้

1. กลุ่มเด็กอายุแรกเกิด - 1 ปี

แบบสอบถามนี้ใช้สอบถามแม่ที่มีบุตรแรกเกิดถึง 1 ปี เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านประวัติและพฤติกรรม การฝากครรภ์ การคลอด การได้รับการดูแลหลังคลอด สภาวะสุขภาพเด็กแรกเกิด - 1 ปี จากการสำรวจพบว่า แม่ฝากครรภ์ครั้งแรกอายุครรภ์น้อยกว่า 12 สัปดาห์ ร้อยละ 58.4 ห่างจากเป้าหมายของกรมอนามัยที่ตั้งไว้ใน ปี 2556 ร้อยละ 60 แต่ที่สูงกว่าพื้นที่ในโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารเล็กน้อย ร้อยละ 47.01 ฝากครรภ์ครบตามเกณฑ์ 5 ครั้งตามเกณฑ์ ร้อยละ 72.6 ห่างจากเป้าหมายของกรมอนามัยที่ตั้งไว้ในปี

2556 ร้อยละ 90 ได้รับยาเม็ดเสริมไอโอดีนขณะตั้งครรภ์ ร้อยละ 85.2 ห่างจากเป้าหมายของกรมอนามัยที่ตั้งไว้ในปี 2556 ร้อยละ 100 ด้านการคลอดบุตร พบว่า หญิงตั้งครรภ์ชาวไทยภูเขาคลอดบุตรที่โรงพยาบาลของรัฐร้อยละ 88.3 คลอดบุตรที่บ้านและในไร่ ร้อยละ 8.7 คลอดบุตรที่โรงพยาบาลเอกชน คลินิก ร้อยละ 3.0 คลอดบุตรโดย เจ้าหน้าที่สาธารณสุข พยาบาล แพทย์ ร้อยละ 91.3 รองลงมาคือหมอตำแย ญาติ สามี ร้อยละ 6.4 และผดุงครรภ์โบราณ ร้อยละ 2.3 ด้านน้ำหนักของทารกแรกคลอดส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 2,500 - 3,000 กรัม ร้อยละ 50.0 และมีน้ำหนักแรกคลอดน้อยกว่า 2,500 กรัม ร้อยละ 9.8 เด็กทารกได้รับนมแม่อย่างเดียวครบ 6 เดือน ร้อยละ 73.9 แม่ที่คลอดบุตรอายุ 10 - 19 ปี ร้อยละ 14.2 และส่วนใหญ่จะคลอดบุตรในช่วงอายุ 20 - 29 ปี ร้อยละ 59.8 อายุต่ำสุดที่คลอดบุตร 14 ปี อายุสูงสุดที่คลอดบุตร 51 ปี อายุเฉลี่ยการคลอดบุตรเท่ากับ 25.9 ปี

2. กลุ่มเด็กอายุ 1 - 5 ปี

แบบสอบถามนี้ใช้สอบถามแม่ที่มีบุตร 1 - 5 ปี หรือผู้เลี้ยงดูเด็ก เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านการเจริญเติบโตและมีพัฒนาการสมวัย จากการสำรวจพบว่า เด็กอายุ 1 - 5 ปี มีน้ำหนักตามเกณฑ์อายุ ร้อยละ 67.3 ห่างจากเป้าหมายของกรมอนามัยที่ตั้งไว้ในปี 2556 ร้อยละ 80 น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 16.7 น้ำหนักมากเกินไป เกณฑ์ ร้อยละ 2.1 และน้ำหนักค่อนข้างมาก ร้อยละ 1.1 ตามลำดับ มีส่วนสูงตามเกณฑ์ ร้อยละ 55.3 ค่อนข้างสูง ร้อยละ 1.6 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 3.0 เตี้ยร้อยละ 27.1 ค่อนข้างเตี้ย ร้อยละ 13.0 น้ำหนักตามเกณฑ์ความสูง พบว่า เด็กอายุ 1 - 5 ปี มีรูปร่างสมส่วน ร้อยละ 70.3 ห่างจากเป้าหมายของกรมอนามัยที่ตั้งไว้ในปี 2556 ร้อยละ 85 ผอม ร้อยละ 11.5 ค่อนข้างผอม ร้อยละ 6.7 ท้วม ร้อยละ 4.8 ด้านพัฒนาการเด็กชาวไทยภูเขาภาคเหนือมีพัฒนาการสมวัยร้อยละ 91.3

3. กลุ่มเด็กวัยเรียน อายุ 6 - 12 ปี

แบบสอบถามนี้ใช้สอบถามเด็กอายุ 6 - 12 ปี เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านการเจริญเติบโต ภาวะอ้วนและสุขภาพช่องปาก จากการสำรวจพบว่า เด็กอายุ 6 - 12 ปี มีน้ำหนักตามเกณฑ์อายุร้อยละ 65.9 น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์อายุ ร้อยละ 15.3 มีส่วนสูงตามเกณฑ์ ร้อยละ 60.5 ค่อนข้างสูงร้อยละ 1.0 สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 1.2 เตี้ย ร้อยละ 24.3 รูปร่างสมส่วน ร้อยละ 74.6 มีภาวะอ้วน ร้อยละ 3.3 ซึ่งไม่เกินจากเป้าหมายของกรมอนามัยที่ตั้งไว้ในปี 2556 ไม่เกินร้อยละ 15 ด้านสุขภาพช่องปาก พบว่า ฟันผุ ร้อยละ 50.3 แปรงวันละ 1 ครั้ง ร้อยละ 51.7 แปรงฟันวันละ 2 ครั้ง ร้อยละ 38.4 แปรงฟันวันละ 3 ครั้งร้อยละ 0.2 แปรงเป็นบางครั้งร้อยละ 1.2 แปรงอาทิตย์ละครั้ง ร้อยละ 0.2 และไม่แปรงฟัน ร้อยละ 8.3

4. กลุ่มเยาวชนอายุ 10 - 24 ปี

แบบสอบถามนี้ใช้สอบถามเยาวชนอายุ 10 - 24 ปี เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านการศึกษา อาชีพ พฤติกรรมการสูบบุหรี่ การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การใช้สารเสพติด การมีเพศสัมพันธ์และการป้องกัน และปัญหาสุขภาพ จากการสำรวจ พบว่า ด้านการศึกษา เยาวชนชาวไทยภูเขาอายุ 10 - 24 ปี ส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ ร้อยละ 65.6 จบการศึกษาแล้ว ร้อยละ 29.8 ไม่ได้เรียนเพียงร้อยละ 4.6 เยาวชนส่วนใหญ่กำลังศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 41.6 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. ร้อยละ 30.1 เยาวชนที่จบ

การศึกษาแล้ว ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 42.2 รองลงมาคือ ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 35.9 ระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีเพียง ร้อยละ 1.5 เท่านั้น

ด้านอาชีพ ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 60.8 รองลงมาคือ รับจ้าง ร้อยละ 33.5 ว่างาน ร้อยละ 2.4 ค้าขายร้อยละ 1.6 และรับราชการ ร้อยละ 0.4

ด้านพฤติกรรมการสูบบุหรี่ พบว่า ส่วนใหญ่ไม่เคยสูบบุหรี่ ร้อยละ 83.1 เคยสูบบุหรี่ปัจจุบันยังสูบ ร้อยละ 8.9 โดยสูบบุหรี่เฉลี่ยจำนวน 4.5 มวนต่อวัน จำนวนการสูบบุหรี่ต่ำที่สุดเท่ากับ 1 มวนต่อวัน จำนวนการสูบบุหรี่สูงที่สุดเท่ากับ 20 มวนต่อวัน

ด้านพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ พบว่า ส่วนใหญ่ไม่เคยดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ 75.0 เคยดื่มแอลกอฮอล์ร้อยละ 25.0 ปัจจุบันยังดื่มแอลกอฮอล์ร้อยละ 14.4

ด้านพฤติกรรมการใช้สารเสพติด พบว่า ไม่เคยเสพยาเสพติด ร้อยละ 98.9 เคยเสพยาเสพติดเพียง ร้อยละ 1.1 คือ เสพยาบ้าร้อยละ 0.8 และเสพยา ร้อยละ 0.3

ด้านพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์และการป้องกัน ส่วนใหญ่ไม่เคยมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 82.7 เคยมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 17.3 มีการป้องกันเมื่อมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 58.5 โดยใช้ถุงยางอนามัย ร้อยละ 87.3 ไม่ตอบคำถามร้อยละ 6.0 ใช้อาเม็คคุมกำเนิด ร้อยละ 6.0 และฉีดยาคูมกำเนิด ร้อยละ 0.7

ด้านสุขภาพโดยทั่วไป พบว่า มีปัญหาสุขภาพร้อยละ 3.1 การแก้ไขปัญหาสุขภาพ คือเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลของรัฐ ร้อยละ 36.7 ซึ่ยอมรับประทานเอง ร้อยละ 7.3 นวดและ ไม่ทำงานหนัก ร้อยละ 4.8

5. กลุ่มสตรีวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 – 49 ปี

แบบสอบถามนี้ใช้สอบถามสตรีวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 – 49 ปี ที่อยู่กับสามี เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านการศึกษา อาชีพ อนามัยการเจริญพันธุ์และการวางแผนครอบครัว การคุมกำเนิด การได้รับการบริการตรวจเต้านม และการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก จากการสำรวจพบว่า ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 37.7 ไม่ได้เรียน ร้อยละ 33.4 ด้านอาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 82.6 รองลงมาคือ รับจ้าง ร้อยละ 10.5

ด้านอนามัยการเจริญพันธุ์และการวางแผนครอบครัว พบว่า เคยตั้งครรภ์ ร้อยละ 96.1 ส่วนใหญ่ตั้งครรภ์จำนวน 2 ครั้ง จำนวนการตั้งครรภ์เฉลี่ย เท่ากับ 2.56 ครั้ง จำนวนการตั้งครรภ์ต่ำสุด เท่ากับ 1 ครั้ง สูงสุดเท่ากับ 15 ครั้ง เคยแท้ง ร้อยละ 82.3 ส่วนใหญ่เคยแท้งจำนวน 1 ครั้ง ร้อยละ 12.5 เคยแท้งเฉลี่ย 2.44 ครั้ง จำนวนการแท้งต่ำสุด เท่ากับ 1 ครั้ง สูงสุดเท่ากับ 8 ครั้ง ส่วนใหญ่มีบุตรเมื่ออายุ 20 – 29 ปี ร้อยละ 48.0 มีบุตรคนแรกเมื่ออายุ 10 – 19 ปี ร้อยละ 44.2 อายุเฉลี่ยเมื่อคลอดบุตรคนแรก เท่ากับ 20.20 อายุต่ำสุดที่มีบุตรเท่ากับ 12 ปี อายุสูงสุดที่มีบุตรเท่ากับ 40 ปี มีจำนวนบุตรในปัจจุบันไม่เกิน 2 คน ร้อยละ 60.5 ไม่มีบุตรร้อยละ 0.6 มีจำนวนบุตรในปัจจุบันเฉลี่ย 2.34 คน และมีจำนวนบุตรในปัจจุบันมากที่สุดจำนวน 10 คน มีบุตรชายจำนวน 1 คน ร้อยละ 46.8 ไม่มีบุตรชาย ร้อยละ 22.1 มีจำนวนบุตรชายเฉลี่ย 1.22 คน และมีจำนวนบุตรชายมากที่สุดเท่ากับ 7 คน มีบุตรหญิงจำนวน 1 คนร้อยละ 45.0 มีจำนวนบุตรหญิงเฉลี่ย 1.13 คน มีจำนวนบุตรหญิงมากที่สุดเท่ากับ 6 คน ไม่มีบุตรหญิง ร้อยละ 26.7 ต้องการบุตรจำนวน 1-2 คน ร้อยละ 55.6 ไม่ต้องการมีบุตร ร้อยละ 2.3 จำนวนบุตรที่ต้องการเฉลี่ย 2.48 คน และจำนวนบุตรที่ต้องการสูงที่สุดเท่ากับ 12 คน โดยมีความต้องการมีบุตรชายจำนวน 1 คน ร้อยละ 64.9 จำนวนบุตรชายที่ต้องการเฉลี่ย 1.27 คน ไม่ต้องการมีบุตรชายร้อยละ 8.9 และจำนวนบุตรชายที่ต้องการมากที่สุดเท่ากับ 8 คน ความต้องการ

บุตรหญิงจำนวน 1 คน ร้อยละ 62.5 จำนวนบุตรหญิงที่ต้องการเฉลี่ย 1.24 คน ไม่ต้องการมีบุตรหญิงร้อยละ 10.9 และจำนวนบุตรหญิงที่ต้องการมากที่สุดเท่ากับ 8 คน

ด้านการคุมกำเนิด พบว่า ส่วนใหญ่คุมกำเนิด ร้อยละ 83.0 ไม่คุมกำเนิด ร้อยละ 17.0 สาเหตุที่ไม่คุมกำเนิด เพราะต้องการบุตรเพิ่ม ร้อยละ 36.4 กำลังตั้งครรภ์ ร้อยละ 20.9 สามียู่ต่างจังหวัด ร้อยละ 15.6 ไม่ตอบคำถาม ร้อยละ 8.9 หลังคลอด ร้อยละ 8.4 หมดประจำเดือนแล้ว ร้อยละ 6.7 มีโรคประจำตัว ร้อยละ 1.8 กลัวอ้วน ร้อยละ 1.3 ตามลำดับ ส่วนใหญ่คุมกำเนิดด้วยวิธีใช้ยาฉีดคุมกำเนิด ร้อยละ 45.0 รองลงมาคือ ยาเม็ดคุมกำเนิด ร้อยละ 31.9 ทำหมันหญิง ร้อยละ 16.3 ยาฝังคุมกำเนิด ร้อยละ 3.1 ถุงยางอนามัย ร้อยละ 2.0 ทำหมันชาย ร้อยละ 1.0 ห่วงอนามัย ร้อยละ 0.6 ส่วนใหญ่รับบริการคุมกำเนิด ที่โรงพยาบาลของรัฐ ร้อยละ 89.1 โรงพยาบาลเอกชน คลินิก ร้อยละ 8.0 ไม่ตอบคำถาม ร้อยละ 2.1 ร้านขายยา ร้อยละ 0.8 ตามลำดับ

ด้านการได้รับการตรวจเต้านมและการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก พบว่า เคยตรวจเต้านมด้วยตนเอง ร้อยละ 46.9 และผลการตรวจเต้านมด้วยตนเองในหญิงวัยเจริญพันธุ์ชาวไทยภูเขา ปกติ ร้อยละ 93.9 เคยตรวจเต้านมด้วยบุคลากรทางสาธารณสุข ร้อยละ 38.5 ผลการตรวจเต้านมด้วยบุคลากรทางสาธารณสุขปกติ ร้อยละ 94.3 ไม่ตอบคำถาม ร้อยละ 5.7 เคยตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ร้อยละ 62.1 และผลการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ปกติ ร้อยละ 97.1

6. ข้อมูลอนามัยสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน

แบบสอบถามนี้ใช้สอบถามหัวหน้าครัวเรือน เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านประชากร อาชีพหลัก รายได้ ลักษณะที่อยู่อาศัย การมีและใช้ส้วม การกำจัดขยะ และการปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนดื่ม จากการสำรวจ พบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนชาวไทยภูเขาส่วนใหญ่มีจำนวน 3 – 4 คน ร้อยละ 38.9 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยเท่ากับ 5.0 คน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนต่ำสุด เท่ากับ 1 คน สูงสุด เท่ากับ 15 คน และส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเป็นเพศชายจำนวน 2 คน ร้อยละ 34.2 เฉลี่ย 2.52 คน ทั้งนี้ไม่พบครัวเรือนที่ไม่มีสมาชิกเป็นเพศชาย และมีสมาชิกเป็นเพศชายสูงสุดเท่ากับ 8 คน มีสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นเพศหญิงจำนวน 2 คน ร้อยละ 35.5 มีสมาชิกเพศหญิงเฉลี่ย 2.49 คน ไม่มีครัวเรือนที่ไม่มีสมาชิกเพศหญิงมีจำนวนสูงสุดเท่ากับ 9 คน อาชีพหลักของครัวเรือนส่วนใหญ่ คือ เกษตรกร ร้อยละ 81.6 รองลงมาคือ รับจ้าง ร้อยละ 7.5 รายได้ของครัวเรือนต่อปีส่วนใหญ่ เท่ากับ 10,000 - 50,000 บาท ร้อยละ 46.9 รองลงมาคือ 50,001 - 100,000 บาท ร้อยละ 29.4 ต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 4.2 โดยมีรายได้ต่ำสุด 1,000 สูงสุด 800,000 บาท

ลักษณะที่อยู่อาศัยของครัวเรือนส่วนใหญ่ คือ บ้านไม้ ร้อยละ 62.3 รองลงมาคือ ไม้และปูน ร้อยละ 22.3 พาก ร้อยละ 14.1 ครัวเรือนส่วนใหญ่ ใช้ไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ร้อยละ 70.7 รองลงมาคือ ไม่มีไฟฟ้าใช้ ร้อยละ 7.3 และใช้โซล่าเซลล์ ร้อยละ 22.0 ตามลำดับ เชื้อเพลิงที่ใช้ในการประกอบอาหารในครัวเรือนส่วนใหญ่ใช้ ไม้และฟืน ร้อยละ 75.0 รองลงมาคือ ไม้/ฟืนและแก๊ส ร้อยละ 12.1

ด้านการมีและใช้ส้วม ครัวเรือนชาวเขาส่วนใหญ่ มีส้วม ร้อยละ 89.5 เป็นชนิดส้วมนั่งยอง ร้อยละ 88.3 เป็นชนิดส้วมนั่งราบเพียงร้อยละ 0.5 ยังมีบ้านที่ไม่มีส้วม ร้อยละ 10.5 แก้ปัญหาโดยใช้วิธีไปถ่ายอุจจาระปัสสาวะในป่าหรือทุ่ง ร้อยละ 5.9 และใช้ส้วมกับญาติ/เพื่อนบ้าน ร้อยละ 4.5

ด้านการกำจัดขยะในครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่กำจัดขยะโดยการเผากลางแจ้ง ร้อยละ 35.5 ทั้งในป่า ร้อยละ 32.8 มีหน่วยงานจัดเก็บ ร้อยละ 14.0 ไม่มีการรวบรวม ร้อยละ 4.9 มีจุดรวมของหมู่บ้าน ร้อยละ 4.5 ใช้เลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 3.7 ฝัง ร้อยละ 2.0 เตาเผาขยะ ร้อยละ 1.3 ทั้งแม่น้ำ ร้อยละ 1.0 ทั้งลงหลุม ร้อยละ 0.2 นำไปขาย ร้อยละ 0.1 ตามลำดับ

การปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนดื่ม พบว่า แหล่งน้ำดื่มในครัวเรือนชาวไทยภูเขาส่วนใหญ่ คือ น้ำประปาภูเขา ร้อยละ 59.0 รองลงมาคือน้ำฝน ร้อยละ 15.2 ประปาหมู่บ้าน ร้อยละ 9.0 น้ำบ่อตื้น ร้อยละ 8.2 น้ำบาดาล ร้อยละ 5.2 น้ำบรรจุขวด ร้อยละ 3.1 ลำห้วย ร้อยละ 0.3 ตามลำดับ ส่วนใหญ่ปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนดื่ม เพียงร้อยละ 62.8 โดยวิธีการต้มน้ำ ร้อยละ 59.6 ไม่ปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนดื่มมากถึงร้อยละ 37.2 กรอง ร้อยละ 34.1 ต้มและกรองร้อยละ 6.3 การมีน้ำดื่มเพียงพอ ร้อยละ 75.5 เท่านั้น ครัวเรือนชาวไทยภูเขาส่วนใหญ่ไม่มีการจัดการน้ำเสียในครัวเรือนมากถึง ร้อยละ 55.8

7. ข้อมูลด้านการเปลี่ยนแปลงประชากรและการเจ็บป่วย

แบบสอบถามนี้ใช้สอบถามผู้นำชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านการเปลี่ยนแปลงประชากร รวมถึงสาเหตุการเสียชีวิตของคนในชุมชน จากการสำรวจ พบว่า ชาวไทยภูเขา มีอัตราเกิดเท่ากับ 18.39 ต่อประชากรพันคน อัตราตาย 3.93 ต่อประชากรพันคน อัตราตายทารก 3.52 ต่อการเกิดมีชีพพันคน อัตราตายเด็กอายุ 0 - 5 ปี 8.22 ต่อการเกิดมีชีพพันคน อัตราการตาย 117 ต่อแสนประชากร และอัตราเพิ่มประชากร ร้อยละ 1.45 ด้านการเสียชีวิต พบว่า กลุ่มวัยที่เสียชีวิตมากที่สุด คือ กลุ่มอายุมากกว่า 80 ปี ร้อยละ 16.5 รองลงมาคือ กลุ่มอายุ 65 - 69 ปี ร้อยละ 13.2 กลุ่มอายุที่เสียชีวิตน้อยที่สุด คือ กลุ่มอายุ 6 - 9 ปี ร้อยละ 0.5 สาเหตุการเสียชีวิตมากที่สุด คือ โรคซาร์ ร้อยละ 17.0 รองลงมาคือ มะเร็ง ร้อยละ 13.5

อภิปรายผลการสำรวจ

ตารางที่ 61 ตัวชี้วัดที่สำคัญเปรียบเทียบกับผลการสำรวจ

ตัวชี้วัดกรมอนามัย ปี 2556	เป้าหมาย	ผลสำรวจ ปี2556 (ร้อยละ)
กลุ่มเด็กอายุแรกเกิด - 1 ปี		
1. แม่คลอดบุตรอายุน้อยกว่า 20 ปี	ไม่เกินร้อยละ10	14.2
2. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการฝากครรภ์	-	97.3
3. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการฝากครรภ์ก่อนหรือเท่ากับอายุ 12 สัปดาห์	ร้อยละ 60	58.4
4. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการฝากครรภ์ 5 ครั้งคุณภาพ	ร้อยละ 90	72.6
5. หญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับยาเม็ดเสริมไอโอดีน	ร้อยละ 100	85.2
6. คลอดบุตรโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข	-	91.3
7. คลอดบุตรโดยหมอตำแย	-	6.4
8. ทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม	ไม่เกินร้อยละ7	9.8
9. ทารกแรกเกิด - 6 เดือน กินนมแม่อย่างเดียว	ร้อยละ 50	73.9
10. มารดาได้รับการดูแล 3 ครั้งตามเกณฑ์	ร้อยละ 65	77.5
กลุ่มเด็กอายุ 1 - 5 ปี		
11. มีส่วนสูงตามเกณฑ์ ค่อนข้างสูง และสูงกว่าเกณฑ์รวมกัน	ร้อยละ 90	59.8
12. น้ำหนักตามเกณฑ์	ร้อยละ 80	67.3
13. ส่วนสูงระดับดีและรูปร่างสมส่วน	ร้อยละ 85	39.7
กลุ่มเด็กอายุ 6 - 12 ปี		
14. ภาวะอ้วน	ไม่เกินร้อยละ15	3.3
15. รูปร่างสมส่วน	ร้อยละ 70	45.0
16. ฟันผุ	-	50.3
กลุ่มเยาวชนอายุ 10 - 24 ปี		
17. ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์	-	25.0
18. สูบบุหรี่	-	16.9
19. มีเพศสัมพันธ์	-	17.3
20. การป้องกันโดยใช้ถุงยางอนามัย	-	87.3
กลุ่มสตรีวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 - 49 ปี		
21. การคุมกำเนิด	-	83.0
22. การตรวจเต้านมด้วยตนเอง	ร้อยละ 80	46.9
23. การตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก	ร้อยละ 80	62.1
ข้อมูลอนามัยสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน		
24. การมีและใช้ส้วม	-	89.5
25. การปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนดื่ม	-	62.8
26. มีน้ำดื่มเพียงพอ	-	75.5

ตัวชี้วัดกรมอนามัย ปี 2556	เป้าหมาย	ผลสำรวจ ปี2556 (ร้อยละ)
27. มีการจัดการขยะในครัวเรือนถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล	-	26.2
28. การกำจัดน้ำเสียในครัวเรือน	-	44.2
ข้อมูลด้านการเปลี่ยนแปลงประชากร		
29. อัตราเกิด		18.39 ต่อประชากรพันคน
30. อัตราตาย		3.93 ต่อประชากรพันคน
31. อัตราส่วนการตายมารดา	ไม่เกิน 18 / แสนการเกิดมีชีพ	117 ต่อแสนการเกิดมีชีพ
32. อัตราตายทารก	ไม่เกิน 13 / พันการเกิดมีชีพ	3.52 ต่อการเกิดมีชีพพันคน
33. อัตราเพิ่มประชากร		ร้อยละ 1.45

จากข้อมูลที่ได้ในการสำรวจเมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายของกรมอนามัยในปี 2556 พบว่า สภาวะสุขภาพของประชาชนชาวไทยภูเขาม้งในพื้นที่สูงในกลุ่มแม่และเด็ก เด็กก่อนวัยเรียน วัยเรียน วัยรุ่น สตรี วัยเจริญพันธุ์ และการจัดการสิ่งแวดล้อม ยังมีปัญหาหลายด้าน อาทิ การมีลูกเมื่ออายุต่ำกว่า 20 ปี การฝากครรภ์ครบ 5 ครั้งตามเกณฑ์ น้ำหนักทารกแรกเกิดน้อยกว่า 2,500 กรัม เด็กก่อนวัยเรียนและวัยเรียนมีการเจริญเติบโตต่ำกว่าเกณฑ์ เด็กวัยเรียนมีปัญหาฟันผุ กลุ่มเยาวชนมีพฤติกรรมเสี่ยงด้านสุขภาพ กลุ่มสตรีวัยเจริญพันธุ์เข้าถึงบริการการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกน้อย ด้านสิ่งแวดล้อมมีการปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนดื่มในครัวเรือนน้อย

ข้อเสนอแนะ

1. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่ควรส่งเสริมให้หญิงตั้งครรภ์ได้รับการฝากครรภ์ อายุครรภ์น้อยกว่า 12 สัปดาห์ และฝากครรภ์ให้ครบ 5 ครั้งตามเกณฑ์ เพราะการได้รับการดูแลก่อนคลอดอย่างมีคุณภาพ และการได้รับยาเม็ดเสริมไอโอดีนขณะตั้งครรภ์ จะส่งเสริมสุขภาพของแม่ ให้มีความสมบูรณ์แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ ลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพต่างๆ และมีความพร้อม ในการเป็นแม่และเลี้ยงดูลูกต่อไป จากการสำรวจครั้งนี้ พบว่าหญิงตั้งครรภ์ชาวไทยภูเขาจะไปฝาก ครรภ์ เพราะต้องการสิทธิทางด้านกฎหมายให้กับบุตร มีการฝากครรภ์ครบตามเกณฑ์เพียงร้อยละ 74.1 เท่านั้น เนื่องจากชุมชนอยู่ห่างไกลทุรกันดารการเดินทางมีความยากลำบาก การได้รับยาเม็ด เสริมไอโอดีนขณะตั้งครรภ์ร้อยละ 85.2 ซึ่งยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายของกรมอนามัย ดังนั้นจึงควร เร่งดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพแม่และเด็กในชุมชนชาวไทยภูเขาในประเด็นดังกล่าว
2. หญิงตั้งครรภ์ชาวไทยภูเขาคลอดบุตรโดยหมอตำแย สามี ญาติ และผดุงครรภ์โบราณถึงแม้จะมีเพียง ร้อยละ 8.7 การส่งเสริมให้หมอตำแย สามี ญาติ และผดุงครรภ์โบราณในชุมชนชาวไทยภูเขา มีความรู้ ทักษะ การปฏิบัติให้ถูกต้องและปลอดภัย ลดความเสี่ยงในการติดเชื้อซึ่งเป็นอันตรายต่อชีวิต แม่และเด็กจึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการ กล่าวคือการจัดอบรมผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ทำคลอด ในชุมชนโดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่นั้นๆ
3. การตั้งครรภ์และการคลอดบุตรเมื่ออายุน้อยกว่า 20 ปีของสตรีชาวไทยภูเขาที่แต่งงานและอยู่กินกับ สามี อาจทำให้มีภาวะแทรกซ้อนจากการตั้งครรภ์สูง เช่น โลหิตจาง ความดันโลหิตสูงขณะตั้งครรภ์ ภาวะคลอดก่อนกำหนดและทารกน้ำหนักน้อย จึงนับว่าเป็นปัญหาที่ควรมีการเร่งดำเนินการ เนื่องจากในชุมชนชาวเขาอยู่ห่างไกลจากสถานบริการสาธารณสุข การคมนาคมมีความยากลำบาก หากหญิงตั้งครรภ์มีภาวะแทรกซ้อนดังกล่าวอาจมีอันตรายถึงชีวิต ดังนั้นการดำเนินงานด้าน แม่และเด็กในชุมชนชาวไทยภูเขา คือ การให้ความรู้แก่สตรีชาวไทยภูเขาด้านอนามัยแม่และเด็ก เพื่อให้ปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง รวมถึงการชะลอการมีบุตร หรือมีบุตรในช่วงอายุที่เหมาะสม คืออายุ ตั้งแต่ 20 ขึ้นไป
4. ผลการสำรวจด้านพัฒนาการสมวัยในเด็กอายุ 1 – 5 ปี พบว่า มีจำนวนที่สูงเกือบเท่าค่าเป้าหมายของ กรมอนามัย เนื่องจากในพื้นที่ชุมชนชาวไทยภูเขาประเมินพัฒนาการเด็กโดยดูจากสมุดสีชมพูแต่ไม่มี ชุดประเมินพัฒนาการเด็ก ดังนั้นเพื่อการประเมินที่ครบถ้วนและถูกต้องจึงควรเน้นย้ำให้ผู้ที่มีหน้าที่ ประเมินตระหนักและใช้เครื่องมือประเมินพัฒนาการเด็กที่ได้มาตรฐาน ทั้งนี้ขอความร่วมมือสำนักงาน สาธารณสุขจังหวัดแจ้งหน่วยบริการระดับพื้นที่ในการดำเนินงานให้ได้คุณภาพมากขึ้น
5. เด็กชาวไทยภูเขามีภาวะเตี้ยและผอมจึงทำให้รูปร่างสมส่วน เมื่อพิจารณาแต่ละเกณฑ์ พบว่า ส่วนสูง และน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ จึงต้องส่งเสริมความรู้ด้านโภชนาการที่ถูกหลักแก่แม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็ก
6. เด็กอายุ 6 – 12 ปี ควรได้รับการส่งเสริมให้ดูแลสุขภาพช่องปาก เช่น การแปรงฟันที่ถูกต้อง การลด อาหารหวานและขนมกรุบกรอบ เพื่อป้องกันฟันผุ

7. เยาวชนชาวไทยภูเขาที่มีการสูบบุหรี่ ดื่มแอลกอฮอล์ และมีเพศสัมพันธ์โดยไม่มีการป้องกัน ซึ่งแสดงถึงเยาวชนชาวไทยภูเขามีพฤติกรรมเสี่ยง จึงเป็นประเด็นที่ต้องมีการส่งเสริมและให้ความรู้แก่ผู้ปกครองและเยาวชนต่อไป
8. การตรวจคัดกรองมะเร็งเต้านมด้วยตนเองของสตรีชาวไทยภูเขา พบว่า ยังไม่เป็นไปตามเป้าหมาย กรมอนามัย จากรายงานประจำปี 2555 ของสำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย พบว่า ในภาพรวมของประเทศมีสตรีที่ตรวจคัดกรองมะเร็งเต้านมด้วยตนเองถูกต้อง เพียงร้อยละ 21 ซึ่งในชุมชนชาวไทยภูเขายังไม่ได้ประเมินความถูกต้องของการตรวจคัดกรอง จึงต้องมีการส่งเสริมในเรื่องของความถูกต้องของการตรวจคัดกรองต่อไป โดยเฉพาะโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลควรมีการจัดทำโครงการให้ความรู้แก่สตรีวัยเจริญพันธุ์ด้านการตรวจเต้านมด้วยตนเอง
9. การเคยตรวจเต้านมด้วยบุคลากรทางสาธารณสุข พบว่า มีเพียงร้อยละ 38.5 เท่านั้น ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้สตรีทุกคนมีความตระหนักในการดูแลและเฝ้าระวังตนเอง โดยการพัฒนาศักยภาพภาคีเครือข่าย ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุข หรือแกนนำสตรีในชุมชน ให้มีความรู้และทักษะในการดูแลและเฝ้าระวังมะเร็งเต้านม เพื่อช่วยเผยแพร่และกระตุ้นเตือนสตรีในชุมชนให้เกิดความตระหนักในการดูแลตนเอง และเข้ารับบริการตรวจเต้านมที่สถานบริการ ซึ่งจะส่งผลให้สตรีชาวไทยภูเขาได้รับการคัดกรองมะเร็งเต้านม และเพื่อลดอัตราการเกิดโรคมะเร็งเต้านมซึ่งเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญ
10. การตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกของสตรีวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 – 49 ปี พบว่า เคยตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ร้อยละ 62.1 ยังไม่ถึงเป้าหมายที่กรมอนามัยกำหนดไว้คือร้อยละ 80 ดังนั้นจึงควรให้ความรู้แก่สตรีวัยเจริญพันธุ์เพื่อให้เกิดความตระหนักในการดูแลตนเอง และเข้ารับบริการคัดกรองมะเร็งปากมดลูกทุก 5 ปี
11. แหล่งน้ำดื่มหลักของชาวไทยภูเขาส่วนใหญ่คือประปาภูเขา จากการสำรวจ พบว่า มีการปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนดื่มเพียงร้อยละ 62.8 ซึ่งแสดงว่าชาวไทยภูเขายังไม่มีการจัดการน้ำที่ดี ควรมีการให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องของผลกระทบต่อสุขภาพหากดื่มน้ำไม่สะอาด และสร้างมาตรการในชุมชนให้ปฏิบัติ โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบหลัก
12. การจัดการขยะในครัวเรือนชาวไทยภูเขายังไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม เป็นงานสำคัญที่ชุมชนจะต้องขับเคลื่อนและปรับปรุง โดยองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเจ้าภาพที่สำคัญ และหน่วยงานสาธารณสุขจะต้องเป็นผู้ชี้ประเด็นปัญหาที่สำคัญและหาแนวทางในการแก้ไข โดยชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบ

จากการสำรวจครั้งนี้สรุปได้ว่า สภาวะสุขภาพของชาวไทยภูเขายังมีประเด็นที่ต้องได้รับการส่งเสริมสนับสนุนหลายด้าน หน่วยงานสาธารณสุขเป็นหน่วยงานที่สำคัญในการขับเคลื่อนผ่านองค์กรในชุมชน (องค์การบริหารส่วนตำบล, แกนนำชุมชน, อาสาสมัครสาธารณสุข) ซึ่งเป็นเจ้าของและเจ้าภาพหลัก

บรรณานุกรม

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2545). **ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูง20 จังหวัดในประเทศไทย**
พ.ศ. 2545: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กองโภชนาการ กรมอนามัย. (2555). **สถานการณ์ภาวะโภชนาการประเทศไทย 2555.**
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2555). **คู่มือการจัดเก็บตัวชี้วัดระดับกรม และตัวชี้วัดที่ปรากฏในคำรับรองการปฏิบัติราชการปีงบประมาณ 2555.**
- นิตยา แสงเล็ก และคณะ. (2539). **การสำรวจโครงสร้างประชากรและการเจริญพันธุ์ชาวเขา 6 เผ่า**
หลัก: ศูนย์วางแผนครอบครัวชาวเขา กองวางแผนครอบครัวและประชากร กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- นิตยา แสงเล็ก และคณะ. (2547). **การสำรวจสถานะสุขภาพอนามัยชาวเขา: ศูนย์พัฒนาอนามัยพื้นที่สูง กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.**
- บุญถ้วน แก้วปิ่นตา. (2549). **อนามัยสิ่งแวดล้อม.** เชียงใหม่: หน่วยวารสารวิชาการ งานบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ศูนย์พัฒนาอนามัยชาวเขา. (2536). **คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมชาวเขาในประเทศไทย :**
 กองวางแผนครอบครัวและประชากร กรมอนามัย กระทรวง สาธารณสุข.
- ศูนย์พัฒนาอนามัยชาวเขา. (2537). **การสำรวจคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ในประเทศไทย:** กองวางแผนครอบครัวและประชากร กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- ศูนย์พัฒนาอนามัยชาวเขา. (2539). **คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวเขาในประเทศไทย:** กองวางแผนครอบครัวและประชากร กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- สมควร ใจกระจ่าง และคณะ. (2544). **คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชนพื้นที่สูง:**
 ศูนย์พัฒนาอนามัยพื้นที่สูง กองวางแผนครอบครัวและประชากร กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการและสังคมแห่งชาติ ทีมงานองค์การสหประชาชาติ
 ประจำประเทศไทย. (2553). **รายงานผลตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ ของประเทศไทย พ.ศ. 2553:** สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการและสังคม แห่งชาติ
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2526). **รายงานการสำรวจความต้องการและปัญหาเศรษฐกิจและสังคมชาวเขา : สำนักนายกรัฐมนตรี.**
- สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข. (2541). **การสำรวจสถานะสุขภาพประชากรชาวไทยบนพื้นที่สูง :** กระทรวงสาธารณสุข.
- สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย. (2556). **สรุปผลการดำเนินงานปีงบประมาณ 2555.**
- สถาบันวิจัยและประชากร มหาวิทยาลัยมหิดล. (2556). **ข้อมูลประชากรไทย. เข้าถึงได้**
 จาก: <http://www.lpsr.mahidol.ac.th> (วันที่ค้นข้อมูล : มกราคม 2557).

บรรณานุกรม

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2545). **ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูง 20 จังหวัดในประเทศไทย พ.ศ.2545**. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กองโภชนาการ. (2555). **สถานการณ์ภาวะโภชนาการประเทศไทย 2555**. กรมอนามัย.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. (2555). **คู่มือการจัดเก็บตัวชี้วัดระดับกรม และตัวชี้วัดที่ปรากฏใน คำรับรองการปฏิบัติราชการปีงบประมาณ 2555**. สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.
- นิตยา แสงเล็ก และคณะ. (2539). **การสำรวจโครงสร้างประชากรและการเจริญพันธุ์ชาวเขา 6 เผ่าหลัก**. ศูนย์วางแผนครอบครัวชาวเขา กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- นิตยา แสงเล็ก และคณะ. (2547). **การสำรวจสภาวะสุขภาพอนามัยชาวเขา**. ศูนย์พัฒนาอนามัยพื้นที่สูง กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- บุญถ้วน แก้วปิ่นตา. (2549). **อนามัยสิ่งแวดล้อม**. เชียงใหม่: หน่วยวารสารวิชาการ งานบริการ การศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศูนย์พัฒนาอนามัยชาวเขา. (2536). **คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมชาวเขาในประเทศไทย**. ศูนย์พัฒนาอนามัยชาวเขา กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- ศูนย์พัฒนาอนามัยชาวเขา. (2537). **การสำรวจคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ในประเทศไทย**. ศูนย์พัฒนาอนามัยชาวเขา กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- ศูนย์พัฒนาอนามัยชาวเขา. (2539). **คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวเขาในประเทศไทย**. ศูนย์พัฒนาอนามัยชาวเขา กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- สมควร ใจกระจ่าง และคณะ. (2544). **คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชนพื้นที่สูง**. ศูนย์พัฒนาอนามัยพื้นที่สูง กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการและสังคมแห่งชาติ ทีมงานองค์การสหประชาชาติ ประจำประเทศไทย. (2553). **รายงานผลตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ ของ ประเทศไทย พ.ศ. 2553**. สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2526). **รายงานการสำรวจความต้องการและปัญหาเศรษฐกิจและสังคมชาวเขา**. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข. (2541). **การสำรวจสภาวะสุขภาพประชากรชาวไทยบนพื้นที่สูง**. กระทรวงสาธารณสุข.
- สำนักส่งเสริมสุขภาพ. (2556). **สรุปผลการดำเนินงานปีงบประมาณ 2555**. กรมอนามัย.

ภาคผนวก ก พื้นที่เป้าหมายในการสำรวจ

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่ที่	หมู่บ้าน	เผ่า	หลังคาเรือน	รพสต.
เชียงใหม่	1. แม่แจ่ม	1. บ้านหับ	6	ทุ่งแก	กะเหรี่ยง	40	รพสต.ปางหินฝน
			7	แม่แอบ	กะเหรี่ยง	106	รพสต.ลงปง
			9	กัวสะแวกเก่า	กะเหรี่ยง	50	”
			10	ถวน	กะเหรี่ยง	50	รพสต.สองธาร
		2. กองแขก	2	แม่หลู	กะเหรี่ยง	102	รพสต.กองแขก
			5	อมลาน	กะเหรี่ยง	62	”
			6	โม่่งหลวง	กะเหรี่ยง	92	”
			9	ผาผึ้ง	กะเหรี่ยง	83	”
	2. กล้วยาณิวัฒนา	1. แจ่มหลวง	1	กัวโป่ง	กะเหรี่ยง	69	รพสต.ละอุป
			5	ห้วยเขียดแห้ง	กะเหรี่ยง	70	”
			6	แจ่มหลวง	กะเหรี่ยง	92	”
			7	เสาแดง	ลีซอ	67	”
	3. สะเมิง	1. ยั้งเมิน	1	ปางขุม 1	กะเหรี่ยง	92	รพสต.ยั้งเมิน
			2	แม่แว	กะเหรี่ยง	52	”
			4	ห้วยเต่า	กะเหรี่ยง	69	”
	4. ไชยปราการ	1. แม่ทะลบ	1	ห้วยตันตอง	ลีซอ	129	รพสต.ป่าแดง
			4	โป่งจ๊อก	มูเซอ	72	”
			6	ป่าหนา	มูเซอ	69	”
	5. พร้าว	1. สันทราย	12	แม่ปาคี	กะเหรี่ยง	63	รพสต.หนองปิด
			14	หนองผา	มูเซอ	50	”
		2. แม่แวน	8	ขุนแจ๋บน	ลีซอ	61	รพสต.สามลี
			11	แม่แวนน้อย	ลีซอ	56	”

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่ที่	หมู่บ้าน	เผ่า	หลังคาเรือน	รพสต.
เชียงใหม่	5.ฮอด	1.บ่อหลวง	1	บ่อหลวง	ลัวะ	155	รพสต.บ้านบ่อพะแว่น
			3	ขุน	ลัวะ	168	รพสต.บ้านนาฟ่อน
			5	แม่ลายเหนือ	กะเหรี่ยง	128	”
			10	แม่ลายเตียน อาจ	กะเหรี่ยง	190	”
เชียงราย	1. เชียงของ	1. ริมโขง	5	บ้านสองพี่น้อง	มูเซอ	99	รพสต.บ้านสองพี่น้อง
			6	บ้านกีกาญจน์	มั่ว	56	รพสต.บ้านเมืองกาญจน์
			7	บ้านห้วยเย็น	ขมุ	93	”
	2. แม่สรวย	1. ท่าก้อ	11	บ้านแม่ฝักและ	มูเซอ	109	รพสต.ท่าก้อ
			15	บ้านดอยงาม	อีก้อ	137	รพสต.ห้วยน้ำขุ่น
			17	บ้านห้วยชมพู	มูเซอ	55	”
		2. ศรีถ้อย	4	บ้านแม่ยางมัน	กะเหรี่ยง	20	รพสต.ศรีถ้อย
			6	บ้านพญาทองดี	มูเซอ	65	”
			9	บ้านอาฮีโก๊ะ	มูเซอ	88	”
	3. เวียงป่าเป้า	1. แม่เจดีย์ใหม่	8	ห้วยน้ำริน	มูเซอ	78	รพสต.แม่เจดีย์ใหม่
			10	ห้วยม่วง	มูเซอ	56	”
			13	ห้วยโป่งผาลาด	มูเซอ	65	”
	4. ดอยหลวง	1. โชคชัย	3	บ้านดอย	กะเหรี่ยง	175	รพสต.บ้านดอย
			6	บ้านหนองดำน	กะเหรี่ยง	140	”
			9	บ้านขุนบง	เย้า	247	รพสต.แม่บง
แม่ฮ่องสอน	1. แม่ลาน้อย	1. ท่าผาป๋ม	1	แม่สะกิด	กะเหรี่ยง	94	รพสต.แม่เตี้ย
			3	ห้วยหมากขนุน	กะเหรี่ยง	91	”
			5	แม่เตี้ย	กะเหรี่ยง	184	”
			8	ห้วยผึ้ง	กะเหรี่ยง	150	”
		2. ห้วยห้อม	1	ห้วยห้อม	กะเหรี่ยง	58	รพสต.ละอูบ

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่ที่	หมู่บ้าน	เผ่า	หลังคาเรือน	รพสต.
แม่ฮ่องสอน	1. แม่ลาน้อย	2. ห้วยห้อม	2	ห้วยห้า	กะเหรี่ยง	62	”
			5	ดง	ลัวะ	163	”
			6	ละอูป	ลัวะ	189	”
	2. ขุนยวม	1. แม่เงา	2	หัวเงา	กะเหรี่ยง	75	รพสต. ห้วยนา
			4	ห้วยต้นนุ่น	กะเหรี่ยง	87	”
			5	ห้วยนา	กะเหรี่ยง	63	”
		2. แม่ยวมน้อย	1	หัวปอน	กะเหรี่ยง	62	รพสต. หัวปอน
			3	หัวโน	กะเหรี่ยง	67	รพสต. แม่แจ๊ะ
			5	แม่แจ๊ะ	กะเหรี่ยง	71	”
ตาก	1. ท่าสองยาง	1. แม่สอง	1	เชียงแก้ว	กะเหรี่ยง	164	รพสต. แม่สอง
			2	แม่สลิดหลวง	กะเหรี่ยง	64	”
			3	แม่สลิดน้อย	กะเหรี่ยง	82	”
			8	กิ่งไม้ขาว	กะเหรี่ยง	93	รพสต. แม่ระเมิง
		2. แม่หวหลวง	14	แม่ระเมิง	กะเหรี่ยง	58	”
			2	ปางทอง	กะเหรี่ยง	49	รพสต. แม่หวหลวง
			3	แม่หวหลวง	กะเหรี่ยง	155	”
			4	ปอเคลอะเด	กะเหรี่ยง	25	”
	2. แม่ระมาด	1. พระธาตุ	8	วะหย่าใจ	กะเหรี่ยง	53	”

ภาคผนวก ข

แนวทางการกรอกแบบสอบถามชุดที่ 1

สำหรับสอบถามข้อมูลแม่และเด็กอายุแรกเกิด- 1 ปี โดยวิธีการสัมภาษณ์แม่ ใช้สมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก (สมุดสีชมพู) ประกอบการสัมภาษณ์แล้วใส่เครื่องหมาย / ในวงเล็บหน้าข้อคำตอบที่ได้รับ

หัวข้อคำถาม	คำอธิบาย
1. บ้านเลขที่...หมู่บ้าน...ตำบล...อำเภอ จังหวัด.....	ได้จากการสอบถามมารดา
2. ชื่อ – สกุล มารดา.....อายุ..... ปี	ขอบุตรประชาชน หรือสำเนาทะเบียนบ้าน คำนวณอายุเป็นปี / เดือน แล้วบันทึก
3.ชื่อ-สกุลเด็ก .....เกิดวันที่ ..... เดือน .....พ.ศ.....อายุ.....เดือน	ขอดูสำเนาทะเบียนบ้าน คำนวณอายุเป็นปี / เดือน แล้วบันทึก
4. เมื่อท่านตั้งครรภ์ลูกคนนี้ ท่านได้รับการฝาก ครรภ์หรือไม่ ( ) 1. ไม่ฝาก (ข้ามไปถามข้อ 7) ( ) 2. ฝาก สถานที่ฝากครรภ์ ( ) 1. โรงพยาบาลของรัฐ ( ) 2. รพ.สต. ( ) 3. โรงพยาบาลเอกชน/คลินิก ( ) 4. อื่น ๆ ระบุ.....	-ให้สอบถาม หากไม่มีการฝากครรภ์ให้หยุดถามข้อนี้ แล้วข้ามไปถามข้อ 7 - หากมีการฝากครรภ์ ให้ถามต่อสถานที่ไปฝากครรภ์
5. ฝากครรภ์ครั้งแรกเมื่ออายุครรภ์ได้.....เดือน	ให้เติมตัวเลขลงในช่องว่าง เช่น 1,2,3 ตามที่มารดาไป ฝากครรภ์
6. ครั้งอื่นๆเมื่ออายุครรภ์ได้ ( ) 1.น้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 สัปดาห์ ( ) 2. 18 สัปดาห์ ( ) 3. 26 สัปดาห์ ( ) 4. 32 สัปดาห์ ( ) 5. 38 สัปดาห์ สรุปหญิงมีครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด ( ) 1. ครบตามเกณฑ์ ( ) 2. ไม่ครบตามเกณฑ์	- ให้สอบถามการฝากครรภ์ครั้งอื่นๆ แล้วนำข้อมูลมา สรุป หากมีการฝากครรภ์ตามระยะเวลาถือว่าครบตาม เกณฑ์ - ให้ประเมินเป็นสัปดาห์ตามเกณฑ์
7. ขณะตั้งครรภ์ท่านได้รับยาเม็ดเสริมไอโอดีน หรือไม่ ( ) 1. ไม่ได้รับ ( ) 2. ได้รับ	- สอบถามมารดาเมื่อไปฝากครรภ์ ได้รับยาเม็ดเสริม ไอโอดีนหรือไม่
8. ท่านคลอดลูกคนที่ไหน ( ) 1. โรงพยาบาลของรัฐ ( ) 2. รพ.สต. ( ) 3. โรงพยาบาลเอกชน/คลินิก ( ) 4. บ้าน ( ) 5. อื่น ๆ ระบุ.....	ให้สอบถามสถานที่คลอดลูกคนนี้

9. ใครเป็นผู้ทำคลอดให้ท่าน ( ) 1. ผดุงครรภ์โบราณ ( ) 2. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข/แพทย์/ พยาบาล ( ) 3. หมอตำแย/แม่/สามี/ญาติ ( ) 4. อื่น ๆ ระบุ.....	ให้สอบถาม บุคคลที่ทำคลอดให้
10. ลูกของท่านได้รับการซึ้นน้ำนมแรกคลอดหรือไม่ ( ) 1. ไม่ได้ซึ้น ( ) 2. ได้ซึ้น น้ำนมเด็กแรกคลอด.....กรัม	สอบถามมารดาว่าได้มีการซึ้นน้ำนมลูกในวันแรกของการคลอดหรือไม่ ดูจากบันทึกในสมุดสีชมพู/ สูติบัตร
11.หลังคลอดบุตรคนนี้ ท่านและลูกของท่านได้รับการดูแลหลังคลอดหรือไม่ ( ) 1. ไม่ได้รับ ( ) 2. ได้รับ (ถามต่อข้อ 12และ 13)	ให้สอบถาม หลังคลอดบุตรคนนี้ท่านได้รับการดูแลจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรือไม่
12.แม่ได้รับการดูแลหลังคลอดเมื่อไหร่บ้าง ( ) 1. 1 สัปดาห์ ( ) 2. 2 สัปดาห์ ( ) 3. 2 สัปดาห์ แต่ไม่เกิน 6 สัปดาห์ สรุป แม่ได้รับการดูแลหลังคลอด ( ) 1. ครบตามเกณฑ์ ( ) 2. ไม่ครบตามเกณฑ์	- ได้รับระยะเวลา 3 ครั้งช่วงไหนบ้าง - ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ - ให้สรุปว่าครบตามเกณฑ์ หรือไม่ครบตามเกณฑ์
13.ทารกได้รับการดูแลหลังคลอดเมื่อไหร่บ้าง ( ) 1. 1 สัปดาห์ ( ) 2. 2 สัปดาห์ ( ) 3. 2 สัปดาห์ แต่ไม่เกิน 6 สัปดาห์ สรุป ทารกได้รับการดูแลหลังคลอด ( ) 1. ครบตามเกณฑ์ ( ) 2. ไม่ครบตามเกณฑ์	ให้สอบถามอย่างละเอียด เนื่องจากลูกอาจไปรับการตรวจแต่ แม่ไม่ได้ไปตรวจ
14. ลูกของท่านได้รับการเลี้ยงดูด้วยนมแม่หรือไม่ ( ) 1. ไม่ได้ให้นมแม่ เพราะ ( ) 1. ไม่มีน้ำนม ( ) 2. ลูกคลอดก่อนกำหนดหรือป่วย ( ) 3. แม่คลอดแล้วป่วย / ผ่าตัด ( ) 4. แม่อ่อนเพลีย / ไม่มีแรง ( ) 5. อื่น ๆ ระบุ..... ( ) 2. ให้นมแม่ ( ) 1. นาน 6 เดือน ( ) 2. ไม่ถึง 6 เดือน ระบุ.....เดือน เพราะ ( ) 1. แม่ต้องไปทำงาน ( ) 2. นำนมน้อย ( ) 3. อื่น ๆ ระบุ.....	- สอบถามมารดาในการให้นมบุตร - สอบถามมารดาที่ให้นมบุตรอย่างเดียวโดยไม่ได้ให้อาหารเสริมอื่นๆ - สอบถามมารดาในการที่ไม่สามารถให้นมบุตรได้ครบตามเกณฑ์ใดๆ

แนวทางการกรอกแบบสอบถามชุดที่ 2

สำหรับสอบถามข้อมูลเด็กอายุ 1- 5 ปี โดยวิธีการสัมภาษณ์แม่ ใช้สมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก (สมุดสีชมพู) ประกอบการสัมภาษณ์ แล้วใส่เครื่องหมาย / ในวงเล็บหน้าข้อคำตอบที่ได้รับ

หัวข้อคำถาม	วิธีการ
1. บ้านเลขที่..... หมู่บ้าน..... ตำบล..... อำเภอ.....จังหวัด.....	ขอคูบัตรประชาชน หรือสำเนาทะเบียนบ้าน แล้ว บันทึกในช่องว่างให้ครบ ด้วยตัวบรรจงให้ชัดเจน
2. ชื่อ – สกุล มารดา.....อายุ..... ปี	ได้จากบัตรประชาชน หรือสำเนาทะเบียนบ้าน คำนวณอายุเป็นปี
3.ชื่อ-สกุลเด็ก .....เกิดวันที่ ..... เดือน .....พ.ศ.....อายุ.....ปี.....เดือน	จากสำเนาทะเบียนบ้าน คำนวณอายุ เป็นปี และเดือน
4.ปัจจุบัน เด็ก น้ำหนัก .....กิโลกรัม ส่วนสูง.....เซนติเมตร สรุป เกณฑ์น้ำหนักกับอายุ ( ) 1. น้ำหนักตามเกณฑ์ ( ) 2. น้ำหนักค่อนข้างมาก ( ) 3. น้ำหนักค่อนข้างน้อย ( ) 4. น้ำหนักมากเกินไป ( ) 5. น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ สรุปเกณฑ์ส่วนสูงกับอายุ ( ) 1. ส่วนสูงตามเกณฑ์ ( ) 2. ค่อนข้างสูง ( ) 3. สูงกว่าเกณฑ์อายุ ( ) 4. ค่อนข้างเตี้ย สรุปเกณฑ์น้ำหนักกับส่วนสูง ( ) 1. สมส่วน ( ) 2. ท้วม ( ) 3. ค่อนข้างผอม ( ) 4. เริ่มอ้วน ( ) 5. อ้วน	- ให้ผู้สัมภาษณ์นำตาชั่งไปชั่ง ซึ่งต้องเป็นตาชั่ง อัน เดียวกันตลอดการจัดเก็บข้อมูล แล้วบันทึกเป็น กิโลกรัม ทศนิยม 1 ตำแหน่ง หากเด็กไม่ยอมชั่ง ให้อุ้มแล้วหักน้ำหนักออก ในการชั่งน้ำหนัก ควรดู ให้มั่นใจจึงอ่านผล เนื่องจากน้ำหนักเด็กหากมี การคลาดเคลื่อนจะทำให้การแปลผลผิดพลาด - สำหรับส่วนสูงให้ผู้สัมภาษณ์ วัดแล้วบันทึกเป็น ซ.ม. หากเป็นเด็กเล็กให้นอนโดยให้หัวชิดผนัง เสา หรือกำแพง วัดจากหัวถึงสันเท้า หากเป็น เด็กโตให้ยืนชิดผนังหรือกำแพง ใช้ไม้บรรทัดทาบ แล้วดูให้มั่นใจจึงอ่านผล เนื่องจากส่วนสูงเด็ก หากมีการคลาดเคลื่อนจะทำให้การแปลผล ผิดพลาด - การสรุปผล ให้ดูตามกราฟในสมุดบันทึกสุขภาพ โดยแยกชาย หญิง ซึ่งจะมีการสรุป 3 ประเด็น
5. ปัจจุบันเด็กมีพัฒนาการอย่างไร(ตามอนามัย 55) ( ) 1. สมวัย ( ) 2. ไม่สมวัย ระบุ.....	การประเมินพัฒนาการ หมายถึงการประเมินตาม เกณฑ์ในสมุดบันทึกสุขภาพ ให้ผู้เก็บข้อมูล สอบถาม และดูในสมุดบันทึก หากมีการประเมินให้บันทึกผล ว่าเป็นอย่างไร

แนวทางการกรอกแบบสอบถามชุดที่ 3
สำหรับสอบถามข้อมูลกลุ่มวัยเรียน อายุ 6 – 12 ปี
โดยวิธีการสัมภาษณ์ แล้วใส่เครื่องหมาย / ในวงเล็บหน้าข้อคำตอบที่ได้รับ

หัวข้อคำถาม	คำอธิบาย
1. บ้านเลขที่.....หมู่บ้าน.....ตำบล..... อำเภอ จังหวัด.....	ได้จากการสอบถามหรือสำเนาทะเบียนบ้าน
2. ชื่อ-สกุลเด็ก ..... เกิดวันที่ ..... เดือน.....พ.ศ. .... อายุ..... ปี.....เดือน	ได้จากสำเนาทะเบียนบ้าน คำนวณอายุ แล้วบันทึก อายุเต็มปี และเดือน จำนวน 30 วัน คิดเป็น 1 เดือน
3. เพศ ( ) 1. ชาย ( ) 2. หญิง	
4. ระดับการศึกษา ( ) 1. ยังไม่เข้าระบบการศึกษา ( ) 2. อนุบาล ( ) 3. ประถมศึกษา ( ) 4. มัธยมศึกษาตอนต้น ( ) 5. อื่น ๆ ระบุ.....	ให้สอบถาม การศึกษาในปัจจุบัน หากไม่มีในตัวเลือก ให้เติมในตัวเลือกที่ 5
5. ปัจจุบัน น้ำหนัก .....กิโลกรัม ส่วนสูง.....เซนติเมตร สรุปเกณฑ์น้ำหนักกับอายุ ( ) 1. น้ำหนักตามเกณฑ์ ( ) 2. น้ำหนักค่อนข้างมาก ( ) 3. น้ำหนักค่อนข้างน้อย ( ) 4. น้ำหนักมากเกินเกณฑ์ ( ) 5. น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ สรุปเกณฑ์ส่วนสูงกับอายุ ( ) 1. ส่วนสูงตามเกณฑ์ ( ) 2. ค่อนข้างสูง ( ) 3. สูงกว่าเกณฑ์อายุ ( ) 4. ค่อนข้างเตี้ย สรุปเกณฑ์น้ำหนักกับส่วนสูง ( ) 1. สมส่วน ( ) 2. ท้วม ( ) 3. ค่อนข้างผอม ( ) 4. เริ่มอ้วน ( ) 5. อ้วน	- ให้ผู้สัมภาษณ์นำตาชั่งไปชั่ง ซึ่งต้องเป็นตาชั่ง อันเดียวกันตลอดการจัดเก็บข้อมูล ดูให้ มั่นใจแล้วบันทึกเป็น กิโลกรัม ทศนิยม 1 ตำแหน่ง เนื่องจากน้ำหนักเด็กหากมีการ คลาดเคลื่อนจะทำให้การแปลผลผิดพลาด - สำหรับส่วนสูงให้ผู้สัมภาษณ์ วัดแล้วบันทึก เป็น ซม. โดยให้ยืนชิดผนังหรือกำแพง ใช้ไม้ บรรทัดทาบ แล้วดูให้มั่นใจจึงอ่านผล เนื่องจากส่วนสูงเด็ก หากมีการคลาดเคลื่อน จะทำให้การแปลผลผิดพลาด - การสรุปผล ให้ดูตามกราฟในสมุดบันทึก สุขภาพ โดยแยกชาย หญิง
6. การดูแลสุขภาพช่องปาก ( ) 1. ไม่แปรงฟัน ( ) 2. แปรงฟันวันละครั้ง ( ) 3. แปรงฟันวันละ 2 ครั้ง ( ) 4. อื่นๆระบุ.....	ให้สอบถามเรื่องการแปรงฟันจากเด็กโดยตรง
7. มีฟันผุหรือไม่ ( ) 1. ไม่ผุ ( ) 2. ผุ	สอบถามและตรวจดู ฟันผุจะพบเป็นรอยสีดำ ตาม หลุมและร่องฟัน หากผุมากจะเป็นรู

แนวทางการกรอกแบบสอบถามชุดที่ 4
สำหรับสอบถามข้อมูลกลุ่มเยาวชน อายุ 10 – 24 ปี
โดยวิธีการสัมภาษณ์ แล้วใส่เครื่องหมาย / ในวงเล็บหน้าข้อคำตอบที่ได้รับ

หัวข้อคำถาม	คำอธิบาย
1. บ้านเลขที่..... หมู่บ้าน.....ตำบล..... อำเภอ.....จังหวัด.....	ได้จากการสอบถามหรือสำเนาทะเบียนบ้าน
2. ชื่อ-สกุล ..... อายุ..... ปี	ได้จากการสอบถามหรือสำเนาทะเบียนบ้าน
3. เพศ ( ) 1. ชาย ( ) 2. หญิง	
4. ระดับการศึกษา ( ) 1. ไม่ได้เรียน ( ) 2. ประถมศึกษา ( ) 3. มัธยมศึกษาตอนต้น ( ) 4. มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช. ( ) 5. อนุปริญญา / ปวส. ( ) 6. ปริญญาตรีขึ้นไป	ให้สอบถาม การศึกษาในปัจจุบัน
5. อาชีพหลักของท่าน ( ) 1. เกษตรกร (ทำไร่, นา, สวน) ( ) 2. รับจ้าง ( ) 3. ค้าขาย ( ) 4. กำลังศึกษา ( ) 5. อื่นๆ ระบุ.....	ประเภทหรือชนิดของงานที่ผู้ให้ทำในรอบปีที่ผ่านมา โดยใช้เวลาส่วนใหญ่ในการทำ
6. ท่านเคยสูบบุหรี่หรือไม่ ( ) 1. ไม่เคย ( ) 2. เคย ปัจจุบันยังสูบบุหรี่อยู่หรือไม่ ( ) 1. ไม่สูบ ( ) 2. สูบ สูบประมาณ.....มวน / วัน	ให้สอบถามข้อมูลการสูบบุหรี่ หากเคยสูบให้ถามต่อ ข้อมูลการสูบในปัจจุบัน
7. ท่านเคยดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์หรือไม่ ( ) 1. ไม่เคย ( ) 2. เคย ปัจจุบันยังดื่มอยู่หรือไม่ ( ) 1. ไม่ดื่ม ( ) 2. ดื่ม	ให้สอบถามข้อมูลการดื่มเช่นเหล้า เบียร์ ไวน์ หากเคยดื่ม ให้ถามต่อข้อมูลการดื่มในปัจจุบัน
8. ท่านเคยเสพยาเสพติดหรือไม่ ( ) 1. ไม่เสพ ( ) 2. เสพ ชนิดของสาร.....	ให้สอบถามข้อมูลสารเสพติดเช่น กัญชา ฝิ่น ยาบ้า หากเคยเสพ ให้ถามต่อชนิดของสารที่เสพ

9. ท่านมีปัญหาทางด้านสุขภาพหรือไม่ ( ) 1. ไม่มี ( ) 2. มี ระบุ..... การแก้ไข.....	ให้สอบถามปัญหาสุขภาพที่เป็นบ่อยครั้ง หรือเป็นมาแต่กำเนิด ทั้งร่างกายและจิตใจ หากมีให้สอบถามรายละเอียดแล้วบันทึกและถามถึงวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าว
10. ท่านเคยมีเพศสัมพันธ์หรือไม่ ( ) 1. ไม่เคย (หยุดสัมภาษณ์) ( ) 2. เคย ครั้งแรกเมื่ออายุ.....ปี	ให้สอบถามข้อมูลการเคยมีเพศสัมพันธ์ หากไม่เคยให้หยุดสัมภาษณ์ หากเคย ให้ถามต่อ ครั้งแรกอายุเท่าไร ระบุเป็นปี
11. เมื่อท่านมีเพศสัมพันธ์ท่านมีการป้องกันหรือไม่ ( ) 1. ไม่ป้องกัน ( ) 2. ป้องกัน ( ) 2.1. ใช้ถุงยางอนามัย ( ) 2.2. อื่น ๆ ระบุ.....	สอบถามจากผู้ที่เคยมีเพศสัมพันธ์ทุกคน 1 ครั้งขึ้นไปถือว่าเคย

แนวทางการกรอกแบบสอบถามชุดที่ 5
สำหรับสอบถามข้อมูลกลุ่มสตรีวัยเจริญพันธุ์ คู่ อายุ 15 – 49 ปี
โดยวิธีการสัมภาษณ์ แล้วใส่เครื่องหมาย / ในวงเล็บหน้าข้อคำตอบที่ได้รับ

หัวข้อคำถาม	คำอธิบาย
1. บ้านเลขที่.....หมู่บ้าน..... ตำบล..... อำเภอ.....จังหวัด.....	ได้จากการสอบถามหรือสำเนาทะเบียนบ้าน
2. ชื่อ-สกุล .....อายุ..... ปี	ได้จากการสอบถามหรือสำเนาทะเบียนบ้าน
3. ระดับการศึกษา ( ) 1.ไม่ได้เรียน ( ) 2. ประถมศึกษา ( ) 3. มัธยมศึกษาตอนต้น ( ) 4. มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช. ( ) 5. อนุปริญญา / ปวส. ( ) 6. ปริญญาตรีขึ้นไป	ให้สอบถาม การศึกษาในปัจจุบัน หากไม่มีในตัวเลือก ให้เติมในตัวเลือกที่ 5
4. อาชีพหลักของท่าน ( ) 1. เกษตรกร (ทำไร่, นา, สวน) ( ) 2. รับจ้าง ( ) 3. ค้าขาย ( ) 4. รับราชการ ( ) 5. อื่น ๆ ระบุ.....	ประเภทหรือชนิดของงานที่ผู้รื้อทำในรอบปีที่ผ่านมา โดยใช้เวลาส่วนใหญ่ในการทำ
5. ท่านเคยตั้งครรภ์หรือไม่ ( ) 1. ไม่เคย (ข้ามไปถามข้อ 9) ( ) 2. เคย จำนวน.....ครั้ง	ได้จากการสอบถาม หากไม่เคยให้ข้ามไปถามข้อ 9 หากเคยให้ถามจำนวนครั้งที่ท้อง
6. ท่านเคยแท้งหรือไม่ ( ) 1. ไม่เคย ( ) 2. เคย จำนวน.....ครั้ง ครรภ์ที่.....	ให้สอบถาม
7. ท่านคลอดบุตรคนแรกเมื่ออายุ.....ปี	สอบถามอายุที่สตรีคนนั้นคลอดบุตรครั้งแรก
8. ปัจจุบันท่านมีบุตร จำนวน.....คน เพศชาย.....คน เพศหญิง.....คน	สอบถามบุตรที่มีชีวิต แยกชาย หญิง
9. ท่านต้องการที่จะมีบุตร จำนวน.....คน เพศชาย.....คน เพศหญิง.....คน	จำนวนบุตรที่ต้องการ หมายถึง จำนวนบุตรในอุดมคติที่สตรีคนนั้นอยากจะมีหรือต้องการที่จะมี
10. ปัจจุบันท่านหรือสามี ใช้วิธีคุมกำเนิดหรือไม่ ( ) 1. ไม่ใช่ เพราะ ( ) 1. กำลังตั้งครรภ์ ( ) 2. หลังคลอด ( ) 3. ต้องการบุตรเพิ่ม ( ) 4. อื่นๆ ระบุ..... ( ) 2. ใช้ ระบุวิธี	การคุมกำเนิด หมายถึง วิธีคุมกำเนิดที่สตรีคนนั้นหรือสามีกำลังใช้อยู่ ณ วันที่สัมภาษณ์ ให้สอบถามโดยละเอียดตามคำถามให้ครบ

( ) 1. ยาเม็ดคุมกำเนิด ( ) 2. ยาฉีดคุมกำเนิด ( ) 3. ห่วงอนามัย ( ) 4. ยาฝังคุมกำเนิด ( ) 5. หมันหญิง ( ) 6. หมันชาย ( ) 7. ถุงยางอนามัย ( ) 8. อื่นๆ ระบุ..... ท่านรับบริการคุมกำเนิดจากแหล่งใด ( ) 1. โรงพยาบาลของรัฐ ( ) 2. รพ.สต. ( ) 3. โรงพยาบาลเอกชน/คลินิก ( ) 4. อื่น ๆ ระบุ.....	
11. ท่านเคยตรวจคัดค้านมด้วยตนเอง เพื่อค้นหาสิ่งผิดปกติหรือไม่ ( ) 1. ไม่เคยตรวจ ( ) 2. เคยตรวจ ( ) 1. ทุกเดือน ( ) 2. อื่นๆ.ระบุ... ผลการตรวจด้วยตนเอง ( ) 1. ปกติ ( ) 2. ผิดปกติ	ได้จากการสอบถาม การตรวจหามะเร็งเต้านมด้วยตนเอง หมายถึง ในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมาสตรีคนนั้นได้มีการตรวจคัดค้านมด้วยตนเอง และสรุปผลการตรวจว่าปกติหรือผิดปกติ
12. ท่านเคยได้รับการตรวจเต้านมจากแพทย์ หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรือไม่ ( ) 1. ไม่เคย ( ) 2. เคย ( ) 1. ปีละครั้ง ( ) 2. อื่นๆ ระบุ ..... ผลการตรวจ ( ) 1. ปกติ ( ) 2. ผิดปกติ	ได้จากการสอบถาม ในช่วง 1 ปี ที่ผ่านมาสตรีคนนั้นได้รับการตรวจคัดค้านมด้วยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข พยาบาล หรือแพทย์ และสรุปผลการตรวจว่าปกติหรือผิดปกติ
13. ท่านเคยได้รับการตรวจภายในเพื่อค้นหา มะเร็งปากมดลูกหรือไม่ ( ) 1. ไม่เคย ( ) 2. เคยตรวจ ( ) 1. ปีละครั้ง ( ) 2. อื่นๆ ระบุ..... ผลการตรวจ ( ) 1. ปกติ ( ) 2. ผิดปกติ	ได้จากการสอบถาม ในช่วง 2 ปี ที่ผ่านมาสตรีคนนั้นได้รับการตรวจภายในเพื่อค้นหา มะเร็งปากมดลูก และสรุปผลการตรวจว่าปกติหรือผิดปกติ

แนวทางการกรอกแบบสอบถามชุดที่ 6
สำหรับสอบถาม ข้อมูลครัวเรือน ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม
เก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ แล้วใส่เครื่องหมาย / ในวงเล็บหน้าข้อคำตอบที่ได้รับ

หัวข้อคำถาม	คำอธิบาย
1. บ้านเลขที่.....ตำบล..... อำเภอ.....จังหวัด.....	ได้จากการสอบถามหรือสำเนาทะเบียนบ้าน
2. ชื่อ-สกุล ..... ผู้ให้ข้อมูล .....อายุ..... ปี	ได้จากสำเนาทะเบียนบ้าน คำนวณอายุ แล้วบันทึกอายุเป็นปี
3. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ..... คน เพศชาย.....คน เพศหญิง .....คน	สมาชิกในครัวเรือน ให้ใส่จำนวนสมาชิกทั้งหมดที่ยังอาศัยอยู่จริง ณ วันที่สัมภาษณ์ โดยแยกจำนวน เพศชาย และเพศหญิง
4. อาชีพหลักของครอบครัว ( ) 1. เกษตรกร (ทำไร่, นา, สวน) ( ) 2. รับจ้าง ( ) 3. ค้าขาย ( ) 4. อื่น ๆ ระบุ.....	อาชีพหลัก หมายถึง ประเภทหรือชนิดของงานที่ผู้ให้ข้อมูลทำในรอบปีที่ผ่านมา โดยใช้เวลาส่วนใหญ่ในการทำ
5. รายได้ของครัวเรือน เฉลี่ยต่อปี ระบุจำนวนเงิน..... บาท	รายได้ต่อหลังคาเรือน หมายถึง จำนวนเงินที่สมาชิกในครัวเรือนทุกคนที่อาศัยในแต่ละหลังคาเรือนหามาได้ จากกิจกรรมที่ได้คำตอบแทนเป็นเงิน หรือสิ่งของประมาณค่าเป็นตัวเงิน
6. ลักษณะที่อยู่อาศัย ( ) 1. ไม้ ( ) 2. ไม้และ ปูน ( ) 3. ฟาก ( ) 4. อื่น ๆ ระบุ.....	- บ้านที่ทำจากไม้ เช่น ไม้สัก ไม้ยาง ไม้เต็ง ฯ - บ้านทำจากปูน เช่น บล็อก คอนกรีต - บ้านทำจากฟาก คือนำไม้ไผ่ ไม่รวกมาสับ - อื่นๆ เช่น สังกะสี
7. ไฟฟ้าภายในที่อยู่อาศัย ( ) 1. ไม่มี ( ) 2. มี ( ) 1. ไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ( ) 2. โซล่าเซลล์ ( ) 3. อื่นๆ.....	ให้สอบถามและเดินดู หากมีไฟฟ้าให้ถามว่าประเภท มีไฟฟ้าใช้ หมายถึงใช้การได้
8. เชื้อเพลิงที่ใช้ในการปรุงอาหาร ( ) 1. ไม้/ฟืน ( ) 2. แก๊ส ( ) 3. ไฟฟ้า ( ) 4. อื่นๆระบุ	การใช้เชื้อเพลิงในการหุงต้ม ให้ระบุเชื้อเพลิงที่ใช้เป็นประจำ และใช้ เป็นส่วนใหญ่
9. ครัวเรือนของท่านมีส่วนใช้หรือไม่ ( ) 1. ไม่มี ปฏิบัติอย่างไร ( ) 1. ใช้กับญาติ/เพื่อนบ้าน ( ) 2. ไปป่า/ทุ่ง	ครัวเรือนมีส่วนใช้ มี หมายถึง มีส่วนของครัวเรือนใช้เป็นประจำ และระบุชนิดของส่วน ไม่มี หมายถึง ไม่มีส่วนเป็นของครัวเรือน ต้องไปใช้ที่อื่น ให้ระบุแหล่งที่ใช้บ่อยที่สุด

☐ 3. อื่น ๆ ระบุ..... ☐ 2. มี ชนิดส้วม ☐ 1. นั่งยอง ☐ 2. นั่งราบ ☐ 3. มีทั้ง 2 ชนิด	
10. สมาชิกในครัวเรือนของท่านที่ไม่ใช้ส้วม มีหรือไม่ ☐ 1. ไม่มี ☐ 2. มี กลุ่มวัยใดบ้าง..... ปฏิบัติอย่างไร...	- ให้สอบถามสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ใช้ส้วม เป็นวัยไหน และถามต่อ ไม่ใช้ส้วมแล้วไปถ่ายที่ไหน - ให้ใส่อายุคนที่ไม่ใช้ส้วม
11. ครัวเรือนของท่านมีการรวบรวมขยะหรือไม่ ☐ 1. มี ☐ 1. ไม่มี วิธีการกำจัด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) ☐ 1. เผากลางแจ้ง ☐ 2. ทิ้งในป่า ☐ 3. เลี้ยงสัตว์ ☐ 4. โยนทิ้งแม่น้ำ ☐ 5. รวบรวมให้เทศบาล/ อบต. ☐ 6. อื่น ๆ ระบุ.....	- ให้สอบถามและเดินสำรวจว่าในครัวเรือนมีการรวบรวมขยะหรือไม่เช่น ใส่ในถุง ถุงพลาสติก ถัง ถือว่ามี - วิธีการกำจัดขยะ ให้ระบุวิธีการกำจัดขยะของครัวเรือน
12. แหล่งน้ำดื่มของครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) ☐ 1. น้ำฝน ☐ 2. น้ำประปา ☐ 3. น้ำบรรจุขวด (มี อย.) ☐ 4. น้ำบาดาล ☐ 5. น้ำบ่อตื้น/บ่อดอก ☐ 6. น้ำประปาภูเขา ☐ 7. อื่น ๆ ระบุ.....	น้ำดื่ม คือแหล่งน้ำที่ครัวเรือนนำมาดื่มเป็นประจำ อาจมีมากกว่า 1 แหล่ง ให้สอบถามเช่น ฤดูฝน ฤดูร้อน อาจมีการดื่มน้ำจากหลายแหล่ง
13. การปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนดื่มในครัวเรือน ☐ 1. ไม่ทำ ☐ 2. ทำ ☐ 1. ต้ม ☐ 2. กรอง ☐ 3. อื่นๆ ระบุ.....	ให้สอบถามการปรับปรุงน้ำ หากไม่มีการจัดการนำมาใส่ในหม้อ ขวด หรือถัง แล้วดื่ม คือไม่ทำ หากมีการปรับปรุงคุณภาพน้ำให้ถามต่อถึงวิธีการจัดการเช่น ต้ม กรอง

14. ครั้วเรือนของท่านมีน้ำสำหรับดื่ม เพียงพอตลอดปีหรือไม่ ( ) 1. เพียงพอ ( ) 2. ไม่ เพียงพอ	ให้สอบถามการดื่มน้ำตลอดทั้งปี การมีน้ำดื่มพอเพียง หมายถึง น้ำที่ผ่านการกรอง การต้ม และพอเพียงในการใช้ดื่มตลอดทั้งปีที่ผ่านมา
15. ครั้วเรือนของท่านมีน้ำทิ้งจาก ครั้วเรือนซึ่งบริเวณบ้านหรือใต้ถุนบ้าน หรือไม่ ( ) 1. ไม่มี ( ) 2. มี	ให้เดินดูบริเวณบ้านและใต้ถุน

แนวทางการกรอกแบบสอบถามชุดที่ 7

สำหรับสอบถามข้อมูลหมู่บ้าน

ชื่อหมู่บ้าน.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

หัวข้อคำถาม	คำอธิบาย
1. จำนวนประชากร.....คน ชาย.....คน หญิง.....คน	จากข้อมูลของ รพสต.ที่รับผิดชอบ
2. จำนวนหลังคาเรือน.....หลัง	จากข้อมูลของ รพสต.ที่รับผิดชอบ และจากข้อมูลของผู้ใหญ่บ้าน
3. จำนวนเด็กอายุ 0- 1 ปี.....คน (เกิดในรอบปีที่ผ่านมา)	จากข้อมูลของ รพสต.ที่รับผิดชอบ
4. จำนวนเด็กอายุ 0-5 ปี.....คน	จากข้อมูลของ รพสต.ที่รับผิดชอบ
5. จำนวนสตรีวัยเจริญพันธุ์ อายุ 15 – 49 ปีที่อยู่กับสามี.....คน	จากข้อมูลของ รพสต.ที่รับผิดชอบ
6. จำนวนคนตายในรอบปีที่ผ่านมา คนที่ 1 เมื่อเดือน..... พ.ศ. ....อายุ.....ปี เพศ..... สาเหตุการตาย..... คนที่ 2 เมื่อเดือน..... พ.ศ. ....อายุ.....ปี เพศ..... สาเหตุการตาย..... คนที่ 3 เมื่อเดือน.....พ.ศ. .... อายุ.....ปี เพศ..... สาเหตุการตาย..... คนที่ 4 เมื่อเดือน..... พ.ศ. ....อายุ.....ปี เพศ..... สาเหตุการตาย..... คนที่ 5 เมื่อเดือน..... พ.ศ. ....อายุ.....ปี เพศ..... สาเหตุการตาย..... คนที่ 6 เมื่อเดือน..... พ.ศ. ....อายุ.....ปี เพศ..... สาเหตุการตาย..... คนที่ 7 เมื่อเดือน.....พ.ศ. .... อายุ.....ปี เพศ.... สาเหตุการตาย..... คนที่ 8 เมื่อเดือน..... พ.ศ. ....อายุ.....ปี เพศ..... สาเหตุการตาย..... คนที่ 9 เมื่อเดือน.....พ.ศ. .... อายุ.....ปี เพศ..... สาเหตุการตาย..... คนที่ 10 เมื่อเดือน.....พ.ศ. .... อายุ.....ปี เพศ..... สาเหตุการตาย.....	เกิด ให้ใส่จำนวน เด็กเกิดทั้งหมด ใน รอบปีที่ผ่านมา ตาย ให้ใส่จำนวน คนตาย ในรอบปี ที่ผ่านมา

ภาคผนวก ค

คำจำกัดความ ตัวชี้วัด และวิธีการคำนวณ

ตัวชี้วัด	1. ร้อยละของเด็กแรกคลอดน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม
คำนิยาม	เด็ก หมายถึง เด็กที่คลอดในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา
รายการข้อมูล	A = จำนวนเด็กแรกคลอดน้ำหนักแรกคลอดน้อยกว่า 2,500 กรัม B = จำนวนเด็กแรกคลอดที่ชั่งน้ำหนักทั้งหมด
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	2. ร้อยละของหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการฝากครรภ์ครั้งแรกอายุครรภ์น้อยกว่า 12 สัปดาห์
คำนิยาม	หญิงตั้งครรภ์ฝากครรภ์ครั้งแรกก่อน 12 สัปดาห์ หมายถึง หญิงตั้งครรภ์ทุกรายที่อาศัยในหมู่บ้านที่เก็บข้อมูลและมีลูกอายุ 0 – 1 ปี นับถึงวันที่สำรวจ
รายการข้อมูล	A=จำนวนหญิงตั้งครรภ์ ที่ฝากครรภ์ครั้งแรกเมื่ออายุครรภ์ < 12 สัปดาห์ที่สำรวจ B= จำนวนหญิงตั้งครรภ์และมีลูกอายุ 0 – 1 ปี ทั้งหมดที่สำรวจ
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	3. ร้อยละของหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการฝากครรภ์ครบ 5 ครั้ง ตามเกณฑ์
คำนิยาม	ฝากครรภ์ครบ 5 ครั้งตามเกณฑ์ หมายถึง หญิงตั้งครรภ์มาฝากครรภ์ จำนวน 5 ครั้ง ดังนี้ การนัดครั้งที่ 1 เมื่ออายุครรภ์ ≤ 12 สัปดาห์ การนัดครั้งที่ 2 เมื่ออายุครรภ์ 18 สัปดาห์ + 2 สัปดาห์ การนัดครั้งที่ 3 เมื่ออายุครรภ์ 26 สัปดาห์ + 2 สัปดาห์ การนัดครั้งที่ 4 เมื่ออายุครรภ์ 32 สัปดาห์ + 2 สัปดาห์ การนัดครั้งที่ 5 เมื่ออายุครรภ์ 38 สัปดาห์ + 2 สัปดาห์ หญิงตั้งครรภ์ หมายถึง หญิงตั้งครรภ์ทุกรายที่มาฝากครรภ์ที่ อาศัยในหมู่บ้านที่เก็บข้อมูลและมีลูกอายุ 0 – 1 ปี นับถึงวันที่สำรวจ
รายการข้อมูล	A=จำนวนหญิงตั้งครรภ์ที่ฝากครรภ์คุณภาพ ครบ 5 ครั้ง B=จำนวนหญิงตั้งครรภ์และมีลูกอายุ 0 – 1 ปี ทั้งหมดที่สำรวจ
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	4. ร้อยละของหญิงหลังคลอดได้รับการดูแลครบ 3 ครั้ง ตามเกณฑ์
คำนิยาม	หญิงหลังคลอดได้รับการดูแลครบ 3 ครั้งตามเกณฑ์ หมายถึง มารดาหลังคลอดและลูก ได้รับการเยี่ยม/ดูแลหลังคลอดโดยบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข และหรือ อสม. ตามเกณฑ์จำนวน 3 ดังนี้ - ครั้งที่ 1 คือ เยี่ยมหลังคลอด (ทั้งแม่และลูก) ในสัปดาห์แรกอายุบุตรไม่เกิน 7 วันนับถัดจากวันคลอด - ครั้งที่ 2 คือ เยี่ยมหลังคลอด (ทั้งแม่และลูก) ในสัปดาห์ที่ 2 ตั้งแต่บุตรอายุ 8 วันแต่ไม่เกิน 15 วันนับถัดจากวันคลอด - ครั้งที่ 3 คือ เยี่ยมหลังคลอด (ทั้งแม่และลูก) ตั้งแต่บุตรอายุ 16 วัน แต่ไม่เกิน 45 วันนับถัดจากวันคลอด
รายการข้อมูล	A=จำนวนมารดาหลังคลอดได้รับการดูแลครบ 3 ครั้งตามเกณฑ์ ในเวลาที่กำหนด B=จำนวนมารดาหลังคลอดทั้งหมดที่สำรวจ
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	5. ร้อยละของหญิงตั้งครรภ์คลอดโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
คำนิยาม	หญิงตั้งครรภ์คลอดโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข หมายถึง แม่ที่คลอดบุตร ในรอบปีที่ผ่านมา และคลอดบุตรโดยแพทย์หรือพยาบาล
รายการข้อมูล	A = จำนวนหญิงที่คลอดบุตรในช่วงเวลาตามคำนิยาม B = จำนวนหญิงคลอดบุตรในช่วงเวลาตามคำนิยาม ที่สำรวจ
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	6. ร้อยละของหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับยาเม็ดเสริมไอโอดีน
คำนิยาม	ยาเม็ดเสริมไอโอดีน หมายถึง ยาเม็ดที่มีไอโอดีนเป็นส่วนประกอบ ปริมาณ 150-200 ไมโครกรัมต่อเม็ด หญิงตั้งครรภ์ หมายถึง แม่ที่มีลูกอายุ 0-1 ปีที่สำรวจทั้งหมด
รายการข้อมูล	A=จำนวนแม่ที่ลูกอายุ 0-1 ปีที่ได้รับยาเม็ดเสริมไอโอดีน B=จำนวนแม่ที่มีลูก 0-1 ปี ในช่วงเวลาตามคำนิยาม ที่สำรวจ
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	7. ร้อยละของเด็กแรกเกิดจนถึงต่ำกว่า 6 เดือนกินนมแม่อย่างเดียว
คำนิยาม	กินนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน หมายถึง ใน 24 ชั่วโมงที่ผ่านกินนมแม่อย่างเดียว (ถามด้วยคำถาม 24 ชั่วโมงที่ผ่านมาให้ลูกกินอะไรบ้าง แล้วนับเฉพาะแม่ที่ตอบว่ากินนมแม่อย่างเดียว)
รายการข้อมูล	A=จำนวนทารกแรกเกิดจนถึงอายุต่ำกว่า 6 เดือนที่กินนมแม่อย่างเดียวภายใน 24 ชั่วโมงในช่วงเวลาที่กำหนด B=จำนวนทารกแรกเกิดจนถึงอายุต่ำกว่า 6 เดือนที่สำรวจ
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	8. ร้อยละการคลอดบุตรในหญิงอายุ 10 – 19 ปี
คำนิยาม	จำนวนการคลอดมีชีพของหญิงอายุ 10 – 19 ปี
รายการข้อมูล	A = จำนวนการคลอดมีชีพของหญิงอายุ 10 – 19 ปี B = จำนวนหญิงคลอดบุตรอายุ 10 – 19 ปีที่สำรวจ
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	9. ร้อยละเด็ก 1 - 5 ปี มีพัฒนาการสมวัย
คำนิยาม	เด็กที่มีพัฒนาการสมวัย หมายถึง เด็ก 1- 5 ปี ที่ได้รับการตรวจประเมินพัฒนาการตามเกณฑ์กรมอนามัย 55 (ตามสมุดสีชมพู)
รายการข้อมูล	A=จำนวนเด็ก 1 - 5 ปี ที่ได้รับการตรวจประเมินพัฒนาการและมีพัฒนาการสมวัย B=จำนวนเด็ก 1-5 ปีที่ได้รับการตรวจประเมินพัฒนาการตามทั้งหมด
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	10. ร้อยละของเด็กอายุ 1 – 5 ปี มีส่วนสูงตามเกณฑ์ ค่อนข้างสูง และสูงกว่าเกณฑ์รวมกัน
คำนิยาม	ส่วนสูงตามเกณฑ์ หมายถึง ส่วนสูงของเด็กเมื่อเทียบมาตรฐานที่อายุเดียวกัน มีค่าระหว่าง +1.5 SD ถึง - 1.5SD ของส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ แสดงถึง การเจริญเติบโตดี ค่อนข้างสูง หมายถึง ส่วนสูงของเด็กเมื่อเทียบมาตรฐานที่อายุเดียวกัน มีค่ามากกว่า +1.5 SD ถึง + 2 SD ของส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ แสดงถึง การเจริญเติบโตดีมาก สูงกว่าเกณฑ์ หมายถึง ส่วนสูงของเด็กเมื่อเทียบมาตรฐานที่อายุเดียวกัน มีค่ามากกว่า +2 SD ของส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ แสดงถึงการเจริญเติบโตดีมาก
รายการข้อมูล	A=จำนวนเด็กที่มีส่วนสูงตามเกณฑ์ ค่อนข้างสูง สูงกว่าเกณฑ์รวมกัน B=จำนวนเด็กที่ชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงทั้งหมด
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	11. ร้อยละของเด็กอายุ 1- 5 ปี มีน้ำหนักตามเกณฑ์
คำนิยาม	น้ำหนักตามเกณฑ์ วัดจากกราฟแสดงน้ำหนักตามเกณฑ์อายุ ส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ และน้ำหนักต่อส่วนสูง
รายการข้อมูล	A = จำนวนเด็กอายุ 1 – 5 ปี ที่มีน้ำหนักตามเกณฑ์ B = จำนวนเด็กอายุ 1 – 5 ปี ที่ชั่งน้ำหนักทั้งหมด
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	12. ร้อยละของเด็กอายุ 1 – 5 ปี มีรูปร่างสมส่วน
คำนิยาม	เด็กรูปร่างสมส่วน หมายถึง เด็กมีส่วนสูงตามเกณฑ์และมีรูปร่างสมส่วน
รายการข้อมูล	A = จำนวนเด็กอายุ 1 – 5 ปี ที่มีรูปร่างสมส่วน B = จำนวนเด็กอายุ 1 – 5 ปี ที่ชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงทั้งหมด
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	13. ร้อยละของนักเรียนมีภาวะอ้วน
คำนิยาม	เด็กนักเรียน หมายถึง เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 6 ปี จนถึง 12 ปีเต็ม ภาวะอ้วน หมายถึง น้ำหนักของเด็กเมื่อเทียบกับมาตรฐานที่สูงส่วนสูงเดียวกัน อ่านผลได้ที่จุด เริ่มอ้วนและอ้วน (มากกว่าหรือเท่ากับ + 2 SD จากกราฟแสดงเกณฑ์อ้างอิงการเจริญเติบโตของกรมอนามัย)
รายการข้อมูล	A=จำนวนเด็กอายุ 6 – 12 ปี ที่มีภาวะอ้วน B=จำนวนเด็กอายุ 6 – 12 ปี ที่ชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงทั้งหมด
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	14. เด็กอายุ 6 – 12 ปี มีส่วนสูงตามเกณฑ์ ค่อนข้างสูง และสูงกว่าเกณฑ์รวมกัน
คำนิยาม	เด็กอายุ 6 – 12 ปี หมายถึง เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 6 ปี จนถึง 12 เดือน ส่วนสูงตามเกณฑ์ หมายถึง ส่วนสูงของเด็กเมื่อเทียบกับมาตรฐานที่อายุเดียวกัน มีค่าระหว่าง +1.5 SD ถึง - 1.5SD ของส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ แสดงถึง การเจริญเติบโตที่ค่อนข้างสูง หมายถึง ส่วนสูงของเด็กเมื่อเทียบกับมาตรฐานที่อายุเดียวกัน มีค่ามากกว่า +1.5 SD ถึง + 2 SD ของส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ แสดงถึง การเจริญเติบโตดีมาก สูงกว่าเกณฑ์ หมายถึง ส่วนสูงของเด็กเมื่อเทียบกับมาตรฐานที่อายุเดียวกัน มีค่ามากกว่า + 2 SD ของส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ แสดงถึงการเจริญเติบโตดีมาก ๆ
รายการข้อมูล	A=จำนวนเด็กมีส่วนสูงตามเกณฑ์ ค่อนข้างสูง สูงกว่าเกณฑ์รวมกัน B=จำนวนเด็กที่ชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงทั้งหมด
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	15. ร้อยละของการเคยสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า เสพยาบ้าและสารเสพติดอื่นๆ
คำนิยาม	ร้อยละของการสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า เสพยาบ้าและสารเสพติดหมายถึง ผู้ที่เคยสูบบุหรี่ เคยบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เคยเสพยาบ้าและสารเสพติด
รายการข้อมูล	A = จำนวนผู้ที่เคยสูบบุหรี่ เคยบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เคยเสพยาบ้าและสารเสพติด อายุ 10 – 24 ปี B = จำนวนเยาวชนอายุ 10 – 24 ปี ทั้งหมดที่สำรวจ
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	16. ร้อยละของการสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า เสพยาบ้าและสารเสพติดอื่นๆ
คำนิยาม	ร้อยละของการสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า เสพยาบ้าและสารเสพติดหมายถึง ผู้ที่เคยสูบบุหรี่ เคยบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เคยเสพยาบ้าและสารเสพติด และปัจจุบันยังปฏิบัติ
รายการข้อมูล	A = จำนวนผู้ที่ปัจจุบันสูบบุหรี่ เคยบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เคยเสพยาบ้าและสารเสพติด B = จำนวนเยาวชนผู้ที่เคยสูบบุหรี่ เคยบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เคยเสพยาบ้าและสารเสพติด อายุ 10 – 24 ปี ที่สำรวจ
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	17. ร้อยละของการมีเพศสัมพันธ์และการป้องกัน
คำนิยาม	มีเพศสัมพันธ์และการป้องกัน หมายถึง ขณะมีเพศสัมพันธ์มีการป้องกัน โดยใช้ถุงยางอนามัย
รายการข้อมูล	A = จำนวนเยาวชนอายุ 10 – 24 ปี ที่มีเพศสัมพันธ์และมีการป้องกัน B = จำนวนเยาวชนอายุ 10 – 24 ปี ทั้งหมดที่สำรวจ
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	18. ค่าเฉลี่ยอายุเมื่อคลอดบุตรคนแรก
คำนิยาม	หมายถึง อายุของแม่เมื่อมีบุตรคนแรก
รายการข้อมูล	A = อายุแม่ที่มีบุตรคนแรก รวมกัน B = จำนวนแม่ที่มีบุตรคนแรก ที่สำรวจ
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	A/B

ตัวชี้วัด	19. ค่าเฉลี่ยจำนวนบุตรที่ต้องการ
คำนิยาม	ข้อมูลจำนวนบุตรที่ต้องการ หมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามหญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 – 49 ปี ที่อยู่กินกับสามี
รายการข้อมูล	A = จำนวนบุตรที่ต้องการของหญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 – 49 ปี ที่อยู่กินกับสามี B = จำนวนหญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 – 49 ปี ที่อยู่กินกับสามีที่สำรวจทั้งหมด
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	20. ร้อยละของหญิงวัยเจริญพันธุ์ที่อยู่กินกับสามีได้รับการวางแผนครอบครัวทุกประเภท
คำนิยาม	วางแผนครอบครัว หมายถึง การทำหมันชาย หญิง ฝังยาเม็ดคุมกำเนิด ยาฉีดคุมกำเนิด ยาฝังคุมกำเนิด การใส่ห่วงอนามัย การใช้ถุงยางอนามัย เป็นต้น
รายการข้อมูล	A = จำนวนหญิงวัยเจริญพันธุ์ที่ได้รับการวางแผนครอบครัว B = หญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 – 49 ปี ที่อยู่กินกับสามีทั้งหมดที่สำรวจ
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	21. ร้อยละของการผู้ที่มีประวัติการแท้ง
คำนิยาม	การแท้ง หมายถึง การยุติการตั้งครรภ์ที่ระยะใดก็ตาม ที่ทำให้ไม่มีเกิดการเกิดรอดของทารกในครรภ์อาจเกิดขึ้นเองหรือเกิดจากการทำแท้งด้วยสารเคมีหรือศัลยกรรมก็ได้
รายการข้อมูล	A = หญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 – 49 ปี ที่อยู่กินกับสามี มีประวัติการแท้ง B = จำนวนของหญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 – 49 ปี ที่อยู่กินกับสามีที่สำรวจ
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	22. ร้อยละของสตรีมีการตรวจคัดกรองมะเร็งเต้านมด้วยตนเอง
คำนิยาม	การตรวจคัดกรองมะเร็งเต้านม หมายถึง การตรวจเพื่อการค้นหาโรคมะเร็งเต้านมตั้งแต่ระยะเริ่มเป็นโรค โดยผู้ป่วยยังไม่มีอาการ เช่น การตรวจคลำเต้านมด้วยตนเอง ภาพรังสีเต้านม หรือ แมมโมแกรม เป็นต้น
รายการข้อมูล	A = หญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 – 49 ปี มีการตรวจคัดกรองมะเร็งเต้านม B = จำนวนหญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 – 49 ปี ที่สำรวจ
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	23. ร้อยละของสตรีกลุ่มเป้าหมายได้รับการคัดกรองมะเร็งปากมดลูก
คำนิยาม	การตรวจคัดกรองมะเร็ง หมายถึง การตรวจเพื่อการค้นหาโรคมะเร็งตั้งแต่ระยะเริ่มเป็นโรค โดยผู้ป่วยยังไม่มีอาการ เช่น แป็บสเมียร์ เอเอเซลล์จากปากมดลูกเพื่อนำไปตรวจทางเซลล์วิทยา
รายการข้อมูล	A = หญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 – 49 ปี ที่อยู่กับสามี ได้รับการตรวจมะเร็งปากมดลูก B = จำนวนหญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 – 49 ปี ที่อยู่กับสามีที่สำรวจ
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	24. ร้อยละการมีและใช้ส้วม
คำนิยาม	มีและใช้ส้วม หมายถึง การมีและใช้ส้วมในครัวเรือน เช่น ส้วมนั่งยอง ส้วมนั่งราบ เป็นต้น
รายการข้อมูล	A = จำนวนครัวเรือนที่มีและใช้ส้วม B = จำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่สำรวจ
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	25. ร้อยละของการมีน้ำดื่มสะอาด
คำนิยาม	หมายถึง มีการปรับปรุงคุณภาพน้ำดื่มโดยวิธีการต้ม กรองด้วยเครื่องกรอง และ ดื่มน้ำบรรจุขวด ที่ผ่านการรับรองคุณภาพจากองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่ในการรับรอง
รายการข้อมูล	A = จำนวนครัวเรือนที่มีน้ำดื่มสะอาด B = จำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่สำรวจ
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	26. ร้อยละของการมีน้ำดื่มเพียงพอ
คำนิยาม	หมายถึง จากการสอบถามมีครัวเรือนที่มีน้ำดื่มเพียงพอตลอดปี
รายการข้อมูล	A = จำนวนครัวเรือนที่มีน้ำเพียงพอ B = จำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่สำรวจ
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	27. ร้อยละการจัดการขยะในครัวเรือน
คำนิยาม	หมายถึง มีการรวบรวมขยะในครัวเรือน เช่น มีถังขยะ ใส่ถุง ใส่ถังเป็นต้น
รายการข้อมูล	A = จำนวนครัวเรือนที่มีการจัดการขยะ B = จำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่สำรวจ
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	28. การจัดการขยะที่ถูกหลักสุขาภิบาล
คำนิยาม	นำไปเลี้ยงสัตว์ ขยาย ผัง รวบรวมให้เทศบาล อบต. เป็นต้น
รายการข้อมูล	A = จำนวนครัวเรือนที่มีการจัดการขยะถูกหลักสุขาภิบาล B = จำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่สำรวจ
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ตัวชี้วัด	29. ครัวเรือนมีการจัดการน้ำเสียในครัวเรือน
คำนิยาม	หมายถึง มีการจัดการน้ำใช้จากครัวเรือน เช่น การทำอาหาร ล้างภาชนะ การอาบน้ำ การซักผ้า ไม่ให้น้ำขังใต้ถุนหรือบริเวณรอบๆบ้าน
รายการข้อมูล	A = จำนวนครัวเรือนที่มีการจัดการน้ำเสียในครัวเรือน B = จำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่สำรวจ
สูตรคำนวณตัวชี้วัด	$(A/B) \times 100$

ภาคผนวก ง รายชื่อผู้วิจัยและพนักงานสัมภาษณ์

ผู้รับผิดชอบโครงการ

1. นางอโณทัย	พรมชัย	ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ
2. นางสาวสิริพร	ณรัฐกิจ	ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุข

ผู้ร่วมดำเนินงาน

1. นายสมชวน	ใจกระจ่าง	ตำแหน่ง นายช่างไฟฟ้าชำนาญงาน
2. นายบุญเจิต	คำใส	ตำแหน่ง พนักงานพิมพ์ ส 3
3. นายวารี	เม่นวังแดง	ตำแหน่ง พนักงานพิมพ์ ส 3
4. นายชัยวัฒน์	สุวรรณวิภาต	ตำแหน่ง นักวิชาการคอมพิวเตอร์
5. นายอนุชา	รักสนิท	ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุข

ที่ปรึกษาโครงการ

1. นางนิตยา	แสงเล็ก	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนานามัยพื้นที่สูง
2. นางสมควร	ใจกระจ่าง	ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ

พนักงานสัมภาษณ์

1. นายคามิน	แบนใจวาง	รพ.สต.ปางหินฝน ต.บ้านทับ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
2. นายเจษฎา	ปวีณเกียรติคุณ	รพ.สต.ลงปง ต.บ้านทับ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
3. นางสาวทิพเยาว์	แก้วเนตร	รพ.สต.ก่องแขก ต.ก่องแขก อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
4. นางสาวมนัสพร	พนาเกรียงไกร	รพ.สต.บ้านแม่ละอู ต.แจ่มหลวง อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
5. นายเชิงชาย	พานิชชอบ	รพ.สต.ยั้งเมิน ต.ยั้งเมิน อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่
6. นายจุมพล	ขจรโมทย์	รพ.สต.ป่าแดง ต.ไชยปราการ อ.แม่ทะลบ จ.เชียงใหม่
7. นายสุรศักดิ์	สิทธิผล	รพ.สต.หนองปืด ต.สันทราย อ.พร้าว จ.เชียงใหม่
8. นางสาวนิตารัตน์	ไพศาลธรา	รพ.สต.บ้านบ่อพะแวน ต.บ่อหลวง อ.ฮอด จ.เชียงใหม่
9. นายพจน์	มูลตุ่น	รพ.สต.บ้านนาฟ่อน ต.บ่อหลวง อ.ฮอด จ.เชียงใหม่
10. นายคมกฤต	ก้อนแก้ว	รพ.สต.บ้านสองพี่น้อง ต.ริมโขง อ.เชียงของ จ.เชียงราย
11. นางลำดวล	ใจอินผล	รพ.สต.บ้านเมืองกาญจน์ ต.ริมโขง อ.เชียงของ จ.เชียงราย
12. นางสาวพัชรียา	หลวงไผ่	รพ.สต.ท่าก้อ ต.ท่าก้อ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย
13. นายทักษิณ	ถิ่นเมือง	รพ.สต.ศรีถ้อย ต.ศรีถ้อย อ.แม่สรวย จ.เชียงราย
14. นายวิรุฬห์	คุยเพียภูมิ	รพ.สต.แม่เจดีย์ใหม่ ต.แม่เจดีย์ใหม่ อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย
15. นางทัศนีย์	ไพเชฐศักดิ์	รพ.สต.บ้านดอย ต.โชคชัย อ.ดอยหลวง จ.เชียงราย
16. นางกฤษณา	แซ่ลี	รพ.สต.แม่บง ต.โชคชัย อ.ดอยหลวง จ.เชียงราย
17. นางอรุณญา	รัตนสกุล	รพ.สต.แม่เตี้ย ต.ท่าผาป้อม อ.แม่ล่าน้อย จ.แม่ฮ่องสอน
18. นายปรัชญา	กรรณิกา	รพ.สต.ละอูบ ต.ห้วยห้อม อ.แม่ล่าน้อย จ.แม่ฮ่องสอน
19. นายสุนนต์	คำเรือง	รพ.สต.ห้วยนา ต.แม่เงา อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน
20. นายบุญชู	สกุลจรรยาดี	รพ.สต.ห้วยนา ต.แม่เงา อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน
21. นายสุนนต์	คำเรือง	รพ.สต.ห้วยนา ต.แม่เงา อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน
22. นายพงษ์พันธ์	กรองบริสุทธิ์	รพ.สต.ห้วยปอน ต.แม่ยวมน้อย อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน

23. นายสิทธิเวช	วิจิตร	รพ.สต.แม่แจ๊ะ ต.แม่วมน้อย อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน
24. นางเยาวเรศ	มนต์มิตรา	รพ.สต.แม่สอง ต.แม่สอง อ.ท่าสองยาง จ.ตาก
25. นางสาวอรพรรณ	นามดีศรีสุข	รพ.สต.แม่ระเมิง ต.แม่สอง อ.ท่าสองยาง จ.ตาก
26. นางสาวนงคราญ	ระเริงแม่เมย	รพ.สต.แม่วะหลวง ต.แม่วะหลวง อ.ท่าสองยาง จ.ตาก
27. นางสาวสายฝน	เนตรแก้ว	รพ.สต.ทุ่งมะขามป้อม ต.พระธาตุ อ.แม่ระมาด จ.ตาก
28. นางกานดา	เทียนพานิช	รพ.สต.สันป่าไร่ ต.พระธาตุ อ.แม่ระมาด จ.ตาก
